

Les llibertats d'expressió i informació

Lluís de Carreras Serra

PID_00142867

Universitat Oberta
de Catalunya

www.uoc.edu

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. Les normes jurídiques de la societat democràtica	7
1.1. Els drets fonamentals en l'ordenament jurídic espanyol	8
1.2. La jurisprudència i el dret de la informació	8
2. Els drets humans en els tractats internacionals	10
2.1. La Declaració universal de drets humans (DUDH)	10
2.2. El Conveni europeu de drets humans (CEDH)	11
2.3. El Pacte internacional de drets civils i polítics (PDCP)	12
2.4. La Carta dels drets fonamentals de la UE	13
3. Fonaments del dret de la informació a Espanya	15
3.1. Els valors de llibertat i dignitat com a configuradors del dret de la informació	15
3.2. La doble dimensió de les llibertats d'expressió i d'informació	16
3.3. La finalitat de la protecció: la formació d'opinió pública	16
3.4. Drets fonamentals i institucions públiques	17
3.5. Mesures cautelars i segrest de mitjans informatius	18
3.6. La prohibició constitucional de la censura	19
3.7. La prohibició de discriminació de les persones	20
3.8. Delictes en defensa de la llibertat d'expressió	21
3.8.1. La imposició de censura	21
3.8.2. Obstaculitzar l'exercici de la llibertat d'informació mitjançant la coacció	22
3.8.3. Provocació a la discriminació	22
3.8.4. Ofenses als sentiments religiosos o a la manca d'aquests sentiments	23
4. La llibertat d'expressió	24
4.1. Elements exclusius de la llibertat d'expressió	24
4.1.1. La llibertat ideològica	25
4.1.2. El dret a rebre informació	26
4.1.3. La llibertat d'expressió activa	27
4.2. El límit de la degradació o l'insult	28
5. La llibertat d'informació	30
5.1. La veracitat informativa: element exclusiu de la llibertat d'informació	30

5.1.1.	La diligència informativa	31
5.1.2.	El contingut de la informació: la realitat dels fets narrats	34
6.	L'element comú de les llibertats d'expressió i informació: l'interès públic.....	38
6.1.	Els fets noticiables	38
6.2.	Les persones com a notícia	39
6.2.1.	Les persones públiques	40
6.2.2.	Les persones de notorietat pública	41
6.2.3.	Les persones privades	43
6.2.4.	El dret a l'oblit	43
7.	Els drets instrumentals del periodista en benefici de la informació.....	45
7.1.	La clàusula de consciència	46
7.1.1.	La concepció tradicional o francesa	47
7.1.2.	La concepció austríaca	48
7.1.3.	La clàusula de consciència a Espanya: la LO 2/1997	48
7.2.	El secret professional dels periodistes	52
7.2.1.	Concepte	52
7.2.2.	Titulars del secret professional	53
7.2.3.	La invocació del secret davant de les empreses i les autoritats	55
7.2.4.	Diferències amb el secret professional d'altres professions	56
	Resum.....	58
	Exercicis d'autoavaluació.....	59
	Solucionari.....	61
	Abreviatures.....	62
	Bibliografia.....	63
	Annex.....	65

Introducció

El contingut dels tres primers mòduls de l'assignatura *Règim jurídic de la comunicació* pretén establir el marc jurídic en què els futurs professionals dels mitjans de comunicació (premsa escrita, ràdio o televisió, sense oblidar la comunicació informativa per Internet) han de desenvolupar la seva activitat. Per a això, en la redacció d'aquests mòduls s'ha fet servir un llenguatge narratiu que, en la mesura del possible, fuig de tecnicismes jurídics que en dificultin la comprensió a qui no tingui una formació jurídica prèvia.

En aquest mòdul, després de repassar les normes internacionals sobre la matèria, s'estudien les llibertats d'expressió i d'informació, que constitueixen l'objecte d'estudi dels tres primers mòduls de l'assignatura. Es tracta de drets humans (drets fonamentals segons la Constitució espanyola) de llibertat que, com a tals, es reconeixen a totes les persones i que compleixen també una funció essencial dins l'estat democràtic: la formació de l'opinió pública lliure, condició inexcusable per a exercir les altres llibertats democràtiques.

En la part final del mòdul s'estudien els drets fonamentals instrumentals que són propis únicament dels professionals de la informació, però que no constitueixen cap privilegi professional perquè estan destinats a facilitar i, en alguns casos, a possibilitar que la informació d'assumptes d'interès general arribi a l'opinió pública. Ens referim a la clàusula de consciència i al secret professional dels periodistes.

Finalment, de manera complementària, el mòdul incorpora un annex amb fragments de sentències del Tribunal Constitucional (en algunes de les quals s'esmenten altres sentències del Tribunal Europeu de Drets Humans) sobre les matèries objecte d'aquest mòdul. La seva funció és proporcionar a l'estudiant un resum de jurisprudència, de lectura voluntària, que enriqueix el contingut exposat en el mòdul.

Objectius

Després de la lectura i l'estudi d'aquest mòdul didàctic, l'estudiant hauria d'haver assolit els objectius següents:

- 1.** Fonamentar el dret de la informació en el règim democràtic.
- 2.** Distingir entre les llibertats d'expressió i informació i connectar-les amb el pluralisme democràtic.
- 3.** Conèixer el concepte i els elements exclusius de la llibertat d'expressió.
- 4.** Conèixer el concepte de la llibertat d'informació, el seu contingut i el seu element exclusiu.
- 5.** Valorar l'interès públic com a element comú a les dues llibertats estudiades.
- 6.** Conèixer els drets instrumentals del periodista en benefici de la informació: la clàusula de consciència i el secret professional.

1. Les normes jurídiques de la societat democràtica

En tota societat les persones adopten normes de conducta de caràcter molt divers en les seves relacions socials. Així, allà on hi ha una organització social permanent hi ha normes de conducta que deriven de la classe de relació que mantenen les persones que la integren; es creen uns drets i uns deures mutus amb la consciència que s'han de respectar. A vegades aquestes normes responen a conceptes morals, a vegades al costum de repetir una conducta i a vegades, fins i tot, poden ser contradictòries entre si perquè responen a visions col·lectives diferents sobre un mateix comportament. Les normes de conducta també poden tenir l'origen en components ètics, com en el cas de les normes deontològiques de les professions. En aquests casos, l'incompliment d'aquestes normes genera una reprovació del grup, que considera que s'han d'observar per a una bona convivència social, però que no tenen cap més conseqüència punitiva.

Quan les normes de conducta són imposades pels poders públics, prenen la consideració de **normes jurídiques**. Les normes jurídiques les crea, modifica i deroga qui té el poder per a fer-ho (en la societat moderna, l'estat, en el sentit més ampli) i el seu caràcter específic resideix en el fet que són dictades pel poder, que són de compliment obligat i que infringir-les pot comportar un càstig per al transgressor.

D'altra banda, en l'estat de dret, propi de la democràcia, l'exercici del poder es troba sotmès a regles jurídiques que assegurin les llibertats i drets dels ciutadans respecte de l'estat. Aquesta concepció es caracteritza per la limitació del poder estatal en benefici dels drets reconeguts al ciutadà. Aquests drets no són considerats com una concessió generosa de la llei sinó com a veritables drets naturals, anteriors i superiors a l'estat, atès que l'estat es justifica precisament en la mesura que els empara i els fa efectius. La seguretat jurídica, en l'accepció més àmplia, es converteix així en el fi primordial i la raó de ser de l'estat de dret. Aquesta concepció de l'estat s'estableix sobre les bases següents:

- La garantia dels drets humans, que quan s'integren a la constitució d'un estat s'anomenen *drets fonamentals*.
- La divisió de poders: legislatiu, executiu i judicial.
- La primacia de la llei com a expressió de la voluntat general amb el complement del control judicial en l'aplicació; és a dir, el poder solament pot

intervenir quan és autoritzat expressament per la llei, i tot el que no regula la llei és patrimoni de la llibertat dels ciutadans.

- El reconeixement que la sobirania està en el poble i que s'exerceix mitjançant eleccions lliures amb vot universal, directe i secret.

1.1. Els drets fonamentals en l'ordenament jurídic espanyol

L'ordenament jurídic és un sistema complex en què cada norma ocupa un lloc determinat i es relaciona amb les altres normes, que en conjunt formen un tot únic i coherent. D'aquesta manera la interpretació d'una norma requereix que es posi en relació amb el sistema de normes que li donen sentit i que en completen l'eficàcia.

Els drets humans (entre els quals hi ha la llibertat d'expressió i d'informació), en reconèixer-se en la legislació positiva, s'integren a l'ordenament jurídic espanyol com a **drets fonamentals**. L'ordenament jurídic espanyol que compon els drets fonamentals s'integra també al dret internacional en l'ordre interpretatiu. Així ho estableix l'article 10.2 de la Constitució espanyola (CE): "Les normes relatives als drets fonamentals i a les llibertats que reconeix la Constitució s'han d'interpretar de conformitat amb la Declaració universal de drets humans i els tractats i acords internacionals sobre les mateixes matèries ratificats per Espanya".

Ara bé, per a ser veritables drets fonamentals, aquests drets han de ser garantits pels poders públics, de manera que s'integrin a la legislació positiva. Així, l'article 96.1 de la CE estableix el següent: "Els tractats internacionals subscrits vàlidament, una vegada publicats oficialment a Espanya, formen part de l'ordenament intern. Les disposicions solament poden ser derogades, modificades o suspeses de la manera prevista en els mateixos tractats o d'acord amb les normes generals de dret internacional".

1.2. La jurisprudència i el dret de la informació

Segons el principi de la divisió de poders, el *poder legislatiu* és l'encarregat, per la voluntat popular, de crear, modificar i derogar les lleis; el *poder executiu* ha de governar i administrar partint de la base d'aquestes lleis i els reglaments que dicta; finalment, el *poder judicial* ha d'aplicar les normes jurídiques, formulades de manera abstracta i general, a un cas concret i individualitzat per mitjà dels jutjats i els tribunals de justícia.

El dret de la informació sorgeix d'aplicar l'article 20 de la CE i les lleis que el desenvolupen. Aquestes normes jurídiques són molt genèriques, de manera que el Tribunal Suprem (TS) i el Tribunal Constitucional (TC), en l'aplicació

dels casos concrets han elaborat una **doctrina** que recull els criteris que avui es poden invocar quan es reclama judicialment en defensa de les llibertats d'expressió o d'informació, o dels drets de la personalitat (honor, intimitat o imatge).

Una reclamació judicial civil es presenta davant dels jutges de primera instància i es pot recórrer davant de l'Audiència Provincial, la sentència de la qual, al seu torn, es pot recórrer en cassació davant del TS. En els casos penals succeeix el mateix. Això no obstant, com que es tracta d'una matèria de drets fonamentals, contra les sentències del TS es pot recórrer alhora en empara davant del TC (únic organisme capaç d'interpretar la CE) quan s'estima que s'ha vulnerat aquesta tipologia de drets. Així doncs, és aquest tribunal el que ha fixat des d'un començament una doctrina sòlida que ha conformat el dret de la informació i que els tribunals ordinaris han incorporat a les seves sentències.

Exhaurida la via del TC, també és possible interposar un altre recurs davant del Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH) instituint pel Conveni europeu per a la protecció dels drets humans i de les llibertats fonamentals (CEDH) i acordat en el si del Consell d'Europa. En aquest cas, la reclamació no es fonamenta en la vulneració de la CE, sinó en la infracció de les mateixes normes de protecció dels drets humans que estableix el CEDH.

Les sentències del TEDH, que han influït considerablement en les del nostre TC, són aplicables a Espanya no solament com a font interpretativa sinó també com a jurisprudència interna, ja que els tractats internacionals, una vegada han estat ratificats i han estat publicats en el *Butlletí oficial de l'Estat* (BOE), passen a ser dret intern i es poden aplicar de manera directa.

2. Els drets humans en els tractats internacionals

El reconeixement dels drets humans és el fruit d'una llarga lluita que culmina quan els estats adopten formes democràtiques de govern. Tot seguit repassarem els principals antecedents de la situació actual, que s'inicia amb la Declaració universal de drets humans de l'Organització de Nacions Unides (ONU).

a) La Declaració d'independència (1776) dels Estats Units, redactada principalment per Thomas Jefferson, parteix del principi (en aquell temps revolucionari) que tots els homes neixen i creixen iguals, amb drets inalienables, entre els quals hi ha la llibertat, la vida i la recerca de la felicitat. Els governs han de garantir aquests drets ja que són l'expressió del consentiment dels governats. El poble té dret de reformar o abolir les formes tiràniques de poder. Com a antecedents relatius a la llibertat d'expressió, en la Declaració de drets de l'estat de Virgínia (1776) s'esmenta la llibertat de premsa com "un dels grans baluards de la llibertat i no pot ser mai restringida, si no és per governs despòtics". Al cap de pocs anys, la Declaració de drets dels Estats Units (15 de desembre de 1791) estableix, per mitjà de la famosa primera esmena a la Constitució, que "el Congrés no pot fer cap llei per la qual es limiti la llibertat de paraula o la de premsa".

b) La Declaració dels drets de l'home i del ciutadà, aprovada per l'Assemblea constituent de la Revolució Francesa el 26 d'agost de 1789. Els drets naturals i imprescriptibles de l'home són la llibertat, la propietat, la seguretat i la resistència a l'opressió. Els homes neixen i continuen lliures i iguals en els drets. La llibertat és il·limitada, tret que causi mal als altres. El principi de tota sobirania està essencialment en la nació, de la qual emana la llei. Cap home no pot ser inquietat per les seves opinions polítiques, socials o religioses. L'article 11 de la Declaració dels drets de l'home i del ciutadà es refereix a la llibertat d'expressió: "La comunicació lliure dels pensaments i les opinions és un dels drets més preats de l'home. Tot ciutadà pot parlar, escriure i imprimir lliurement, però ha de respondre de l'abús d'aquesta llibertat en els casos que determini la llei".

2.1. La Declaració universal de drets humans (DUDH)

L'Assemblea General de les Nacions Unides va proclamar el dia 10 de desembre de 1948 la **Declaració universal de drets humans**. Per primera vegada, es reconeix internacionalment que tots els homes (no els d'un estat concret) tenen drets que deriven de la seva pròpia naturalesa i dignitat, que es fonamenten en els conceptes d'igualtat i llibertat i que es formulen amb caràcter universal, però que han de ser reconeguts expressament en els ordenaments jurídics estatals i internacionals.

Entre els drets humans universals proclamats per l'ONU, hi ha els més específics relatius al **dret de la informació**, que són els que ens interessen aquí, i que es concreten en l'article 19 de la DUDH.

Article 19 de la DUDH

"Todo individuo tiene derecho a la libertad de opinión y de expresión: este derecho incluye el de no ser molestado a causa de sus opiniones, el de investigar y recibir informaciones y opiniones y el de difundirlas, sin limitación de fronteras, por cualquier medio de expresión."

A més, la DUDH conté altres normes relatives al respecte a l'honor, a la vida privada, a la llibertat ideològica i la prohibició de discriminació que transcrivim tot seguit:

Article 12 de la DUDH

"Nadie será objeto de injerencias arbitrarias en su vida privada, su familia, su domicilio o su correspondencia, ni de ataques a su honra o a su reputación. Toda persona tiene derecho a la protección de la ley contra tales injerencias o ataques."

Article 18 de la DUDH

"Toda persona tiene derecho a la libertad de pensamiento, de conciencia y de religión; este derecho incluye la libertad de cambiar de religión o de creencia, así como la libertad de manifestar su religión o su creencia, individual o colectivamente, tanto en público como en privado, por la enseñanza, la práctica, el culto y la observancia."

Article 7 de la DUDH

"Todos son iguales ante la ley y tienen, sin distinción, derecho a igual protección de la Ley. Todos tienen derecho a igual protección contra toda discriminación que infrinja esta Declaración y contra toda provocación a tal discriminación."

2.2. El Conveni europeu de drets humans (CEDH)

Al cap de dos anys, el dia 4 de novembre de 1950, el Consell d'Europa atorga a Roma el **Conveni europeu per a la protecció dels drets humans i de les llibertats fonamentals** (CEDH), ampliat més endavant en diversos protocols addicionals, als quals Espanya s'ha adherit en l'actual règim democràtic.

Referent a la *llibertat d'expressió*, l'article 10 del CEDH estableix el següent:

Article 10 del CEDH

"1) Toda persona tiene derecho a la libertad de expresión. Este derecho comprende la libertad de opinión y la libertad de recibir o de comunicar informaciones o ideas sin la injerencia de las autoridades públicas y sin consideración de fronteras. El presente artículo no impide que los Estados sometan a las empresas de radiodifusión, de cinematografía o de televisión a un régimen de autorización previa.

2) El ejercicio de estas libertades, que entrañan deberes y responsabilidades, podrá ser sometido a ciertas formalidades, condiciones, restricciones o sanciones previstas por la ley, que constituyan medidas necesarias, en una sociedad democrática, para la seguridad nacional, la integridad territorial o la seguridad pública, la defensa del orden y la prevención del delito, la protección de la salud o de la moral, la protección de la reputación o de los derechos ajenos, para impedir la divulgación de informaciones confidenciales o para garantizar la autoridad y la imparcialidad del poder judicial."

El CEDH és aplicable a tota persona que depengui de la seva jurisdicció (no solament als nacionals dels seus estats membres) i permet que la persona que es consideri lesionada en els seus drets fonamentals, una vegada ha exhaurit sense èxit les vies jurídiques del seu propi estat, pugui recórrer al Tribunal Europeu de Drets Humans.

El CEDH també conté les normes relatives al respecte a la vida privada i a la llibertat ideològica que transcrivim tot seguit:

Article 8 del CEDH. Dret al respecte a la vida privada i familiar

"1) Toda persona tiene derecho al respeto de su vida privada y familiar, de su domicilio y de su correspondencia.

2) No podrá haber injerencia de la autoridad pública en el ejercicio de este derecho, sino en tanto en cuanto esta injerencia esté prevista por la ley y constituya una medida que, en una sociedad democrática, sea necesaria para la seguridad nacional, la seguridad pública, el bienestar económico del país, la defensa del orden y la prevención del delito, la protección de la salud o de la moral, o la protección de los derechos y libertades de los demás."

Article 9 del CEDH. Llibertat de pensament, de consciència i de religió

"Toda persona tiene derecho a la libertad de pensamiento, de conciencia y de religión; este derecho implica la libertad de cambiar de religión o de convicciones, así como la libertad de manifestar su religión o sus convicciones individual o colectivamente, en público o en privado, por medio del culto, la enseñanza, las prácticas y la observancia de los ritos.

La libertad de manifestar su religión o sus convicciones no puede ser objeto de más restricciones que las que, previstas por la ley, constituyen medidas necesarias, en una sociedad democrática, para la seguridad pública, la protección del orden, de la salud o de la moral públicas, o la protección de los derechos o libertades de los demás."

Article 14 del CEDH. Prohibició de discriminació

"El goce de los derechos y libertades reconocidos en el presente Convenio ha de ser asegurado sin distinción alguna, especialmente por razones de sexo, raza, color, lengua, religión, opiniones políticas u otras opiniones, origen nacional o social, pertenencia a una minoría nacional, fortuna, nacimiento o cualquier otra situación."

2.3. El Pacte internacional de drets civils i polítics (PDCP)

També l'Estat espanyol va subscriure el 1976 (publicat el 1977) el **Pacte internacional de drets civils i polítics (PDCP)** de Nova York, de 19 de desembre de 1966, sota els auspicis de les Nacions Unides, en l'article 19 del qual es fa referència als drets inherents a la *llibertat d'informació* de la manera següent:

Article 19 del PDCP

"1) Nadie podrá ser molestado a causa de sus opiniones.

2) Toda persona tiene derecho a la libertad de expresión; este derecho comprende la libertad de buscar, recibir y difundir informaciones e ideas de toda índole, sin consideración de fronteras, ya sea oralmente, por escrito o en forma impresa o artística, o por cualquier otro procedimiento de su elección.

3) El ejercicio del derecho previsto en el párrafo 2 de este artículo comporta deberes y responsabilidades especiales. Por consiguiente, puede estar sujeto a algunas restricciones que deberán estar expresamente Ajudas por la ley y sean necesarias para:

a) Asegurar el respeto a los derechos o a la reputación de los demás.

b) La protección de la seguridad nacional, el orden público o la salud o la moral públicas."

El Pacte també conté les normes relatives al *respecte a l'honor*, a la *vida privada* i a la *llibertat ideològica* que transcrivim tot seguit:

Article 17 del PDCP

"1) Nadie será objeto de injerencias arbitrarias o ilegales en su vida privada, su familia, su domicilio o su correspondencia, ni de ataques ilegales a su honra y reputación.

2) Toda persona tiene derecho a la protección de la ley contra esas injerencias o esos ataques."

Article 18 del PDCP

"1) Toda persona tiene derecho a la libertad de pensamiento, de conciencia y de religión; este derecho incluye la libertad de tener o adoptar la religión o las creencias de su elección, así como la libertad de manifestar su religión o sus creencias, individual o colectivamente, tanto en público como en privado, mediante el culto, la celebración de los ritos, las prácticas y la enseñanza.

2) Nadie será objeto de medidas coercitivas que puedan menoscabar su libertad de tener o de adoptar la religión o las creencias de su elección.

3) La libertad de manifestar la propia religión o las propias creencias estará sujeta únicamente a las limitaciones prescritas por la ley que sean necesarias para proteger la seguridad, el orden, la salud o la moral públicas, o los derechos y libertades fundamentales de los demás.

4) Los Estados Partes en el presente Pacto se comprometen a respetar la libertad de los padres y, en su caso, de los tutores legales, para garantizar que los hijos reciban la educación religiosa y moral que esté de acuerdo con sus propias convicciones."

Article 26 del PDCP

"Todas las personas son iguales ante la ley y tienen derecho sin discriminación a igual protección de la ley. A este respecto, la ley prohibirá toda discriminación y garantizará a todas las personas protección igual y efectiva contra cualquier discriminación por motivos de raza, color, sexo, idioma, religión, opiniones políticas o de cualquier índole, origen racial o social, posición económica, nacimiento o cualquier otra condición social."

2.4. La Carta dels drets fonamentals de la UE

Finalment, el **Tractat de Lisboa** (TL), pel qual es modifiquen el Tractat de la Unió Europea (UE) i el Tractat constitutiu de la UE, firmat el 13 de desembre del 2007, disposa el següent en el seu article 6:

Article 6 del TL

"1) La Unión reconoce los derechos, libertades y principios enunciados en la Carta de los Derechos Fundamentales de la Unión Europea de 7 de diciembre de 2000, tal como fue adaptada el 12 de diciembre de 2007 en Estrasburgo, la cual tendrá el mismo valor jurídico que los Tratados. Las disposiciones de la Carta no ampliarán de ningún modo las competencias de la Unión tal y como se definen en los Tratados [...].

2) La Unión se adherirá al Convenio Europeo para la Protección de los Derechos Humanos y de las Libertades Fundamentales (CEDH). Esta adhesión no modificará las competencias de la Unión que se definen en los Tratados.

3) Los derechos fundamentales que garantiza el Convenio Europeo para la Protección de los Derechos Humanos y de las Libertades Fundamentales (CEDH) y los que son fruto de las tradiciones constitucionales comunes a los Estados miembros formarán parte del Derecho de la Unión como principios generales."

La **Carta dels drets fonamentals de la Unió Europea** (CDFUE), a la qual es refereix el Tractat de Lisboa, indica en el preàmbul que la UE es fonamenta sobre els valors indivisibles i universals de la dignitat humana, la igualtat i la solidaritat, i que es basa en els principis de la democràcia i l'estat de dret. La Unió contribueix a defensar i fomentar aquests valors comuns en el respecte de la diversitat de cultures i tradicions dels pobles d'Europa. Per a això cal reforçar, donant-los més protecció mitjançant una Carta, la protecció dels drets fonamentals d'acord amb l'evolució de la societat, del progrés social i dels avenços científics i tecnològics. En concret, la Carta reconeix, entre d'altres, el respecte a la dignitat humana (article 1) i el dret a la llibertat d'expressió i informació.

Article 11. Llibertat d'expressió i d'informació

"1) Toda persona tiene derecho a la libertad de expresión. Este derecho comprende la libertad de opinión y la libertad de recibir o comunicar informaciones o ideas sin que pueda haber injerencia de las autoridades públicas y sin consideración de fronteras.

2) Se respetan la libertad de los medios de comunicación y su pluralismo."

La CDFUE també conté normes relatives al respecte a la vida privada i familiar (article 7), a la llibertat de pensament, de consciència i religió (article 10), al principi de no discriminació (article 21) i, finalment, a la diversitat cultural religiosa i lingüística.

3. Fonaments del dret de la informació a Espanya

Els drets a la llibertat ideològica o de pensament, a la llibertat d'expressió i a la llibertat d'informació estan íntimament interconnectats, fins al punt que els tractats internacionals esmentats anteriorment conceptuen la llibertat d'informació com una part del concepte més ampli de llibertat d'expressió. Tanmateix, el TC considera aquestes dues llibertats dos drets diferents i autònoms, encara que íntimament lligats en l'origen.

Així, segons el TC, el **dret a la llibertat d'expressió** és diferent del de la llibertat d'informació:

- El dret a la *llibertat d'expressió* fa referència a la lliure difusió d'idees abstractes, pensaments, opinions, crítiques o judicis de valor, que per la seva pròpia naturalesa plural no són susceptibles de prova, ja que emanen de la mateixa creativitat de la persona i tenen el mateix valor que les idees, pensaments, opinions, crítiques o judicis contraris.
- El dret a la *llibertat d'informació* es refereix a la manifestació de fets o als esdeveniments que han ocorregut realment i que, per tant, admeten la prova de la veracitat.

3.1. Els valors de llibertat i dignitat com a configuradors del dret de la informació

Les llibertats d'expressió i d'informació es fonamenten en els mateixos valors de llibertat i dignitat de la persona, de la manera que s'han configurat en l'article 10 del CEDH. D'una banda, les llibertats d'expressió i informació recollides en l'article 20.1 de la CE són la conseqüència de l'exercici de la llibertat de les persones per a manifestar-se en la societat mitjançant les idees o l'exposició de fets. Aquest exercici es complementa en la llibertat de rebre les opinions o el relat dels esdeveniments que fan, lliurement, els altres. D'aquesta manera, l'individu està en condicions de participar en les tasques públiques a partir de les maneres socials a què té accés (mitjans de comunicació, reunions col·lectives, dret al vot, associacions cíviques o polítiques, etc.). Són, doncs, una emanació del valor de llibertat reconegut –al costat de la justícia, la igualtat i el pluralisme polític– com el valor superior del nostre estat social i democràtic de dret (article 1.1 de la CE).

D'altra banda, però, l'exercici d'aquestes llibertats comporta inherentment deures i responsabilitats, ja que pot danyar la reputació o la privacitat d'altres persones, a més de perjudicar els drets col·lectius, les institucions democràtiques o la seguretat pública. En el cas de les persones, les llibertats d'expressió i d'informació poden entrar en conflicte amb l'honor, la intimitat i la imatge dels individus, que segons l'article 18.1. de la CE també són drets fonamentals que emanen del valor de dignitat que l'article 10.1 de la CE reconeix com un dels pilars de l'ordre polític i de la pau social.

3.2. La doble dimensió de les llibertats d'expressió i d'informació

D'una banda, les llibertats d'expressió i d'informació tenen el **component subjectiu** de garantia constitucional per a tots els ciutadans, en el sentit en què són entesos els drets fonamentals en l'estat liberal de dret, és a dir, com a drets individuals de les persones que s'exerceixen davant el poder o sense la possibilitat legal d'intervenció del poder per a impedir-ne l'exercici.

D'altra banda, però, aquests drets fonamentals adquireixen una dimensió nova: el **component social** o **objectiu**. Així, l'article 20.1 de la CE no solament protegeix un interès individual sinó que reconeix aquests drets com a garantia que es pugui formar una opinió pública lliure, indissolublement lligada al pluralisme polític i social.

Sense llibertat d'expressió i d'informació:

- no poden ser exercits amb plenitud els altres drets fonamentals (llibertat de reunió, de manifestació, d'associació cívica o sindical, etc.);
- els ciutadans no són lliures, l'estat no és democràtic i no es pot exercir amb fonament el dret al vot quan la informació de fets o les opinions dels altres no les poden difondre els uns ni conèixer-les els altres.

3.3. La finalitat de la protecció: la formació d'opinió pública

El pluralisme polític i social és el factor determinant d'una societat democràtica i es manifesta mitjançant l'opinió pública que, per definició, ha de ser plural. Hi ha tantes opinions públiques com concepcions tenen els diversos sectors socials d'una determinada realitat canviant. A més, en la societat actual, una opinió pública lliure no solament significa la no-ingerència del poder en la llibertat d'expressió, sinó també la pluralitat dels mitjans de comunicació.

D'una manera general –i sense pretensions definitòries– l'**opinió pública** és el parer o l'apreciació sobre una determinada qüestió difosa col·lectivament.

Tot seguit exposem les principals **característiques de l'opinió pública**:

- L'opinió pública és plural per si mateixa, és a dir, es compon d'opinions diverses, i moltes vegades controvertides, debatudes en condicions de llibertat.
- Els assumptes tractats per l'opinió pública són de caràcter públic.
- L'opinió pública és canviant, encara que es configura i es descompon amb facilitat en uns casos i més a poc a poc en d'altres.
- El subjecte actiu de l'opinió pública és l'individu. Tanmateix, l'opinió pública no és igual a la suma de les opinions individuals privades, sinó a la suma de les opinions dels grups socials; aquestes opinions, al seu torn, han estat assumides individualment per les persones que componen cada grup i a les quals han estat comunicades mitjançant determinats signes.
- L'opinió pública es forma en la base d'una societat, és a dir, és l'opinió dels governats i no la de l'elit governant. Tanmateix, l'opinió pública no és espontània, sinó que és mediatitzada pels governants, els partits polítics, els grups de pressió, els líders d'opinió, etc., que alhora la configuren i la reflecteixen servint-se dels mitjans de comunicació de massa.

3.4. Drets fonamentals i institucions públiques

El **subjecte de drets fonamentals** és la persona física i, a vegades, com veurem, les persones jurídiques privades. L'estat, les administracions públiques autonòmiques o locals i les persones públiques dependents de les institucions esmentades no tenen aquests drets.

Certament, l'estat o les persones públiques que en depenen tenen necessitat de comunicar-se amb els ciutadans per a donar a conèixer com exerceixen les seves funcions, quins projectes emprendran, quines normes jurídiques regeixen o estan en tràmit d'aprovar, etc.; és a dir, tenen el dret i l'obligació d'informar els ciutadans del que els interessa perquè l'opinió pública es pugui formar sobre tot el que la concerneix.

No hem de confondre, però, aquestes atribucions o aquesta obligació amb els drets fonamentals a la llibertat d'expressió i d'informació. La STC 254/1993 es pronuncia clarament sobre aquesta qüestió, i diu que "les institucions pú-

bliques, a diferència dels ciutadans, no tenen el dret fonamental a la llibertat d'expressió que proclama l'article 20 de la CE". Com recorden els magistrats Díez-Picazo, Truyol Serra i Rodríguez-Piñero en el vot particular a la STC 64/1988 i com es reitera en nombroses sentències, "l'Estat té potestats i competències, però de cap manera drets fonamentals". El contrari seria completament il·lògic en un estat de dret com el nostre, en què el títol I de la Constitució està dedicat a reconèixer dels drets fonamentals dels ciutadans perquè els puguin exercir, fins i tot, contra els poders públics.

Es pot dir el mateix dels drets de la personalitat (honor, intimitat i imatge) que, com veurem, operen com a límit de les llibertats d'expressió i d'informació. Aquests drets deriven del valor de la dignitat humana, que la CE consagra com a fonament de l'ordre constitucional i de la pau social. Pel mateix raonament que l'anterior, les institucions públiques tampoc no poden ser subjectes del dret a l'honor, intimitat i imatge –que són drets fonamentals reconeguts a les persones privades en l'article 18 de la CE–, perquè la seva dignitat no procedeix de valors personals, sinó de l'autoritat que els ha de ser atribuïda com a necessària per a poder exercir les funcions amb autoritat moral i respecte públic. És una altra mena de dignitat, de la mateixa manera que és una altra mena d'informació la que les autoritats administratives o governatives deuen a l'opinió pública.

Naturalment, les persones que tenen càrrecs públics sí que tenen protegits els seus drets fonamentals, tant la llibertat d'expressió i informació com els drets de la personalitat, ja que els exerceixen com a persones naturals que mereixen la dignitat de què és revestida la persona humana.

3.5. Mesures cautelars i segrest de mitjans informatius

L'exercici dels drets fonamentals requereix un restabliment ràpid en cas que siguin pertorbats, per la qual cosa s'han de preveure unes **garanties jurisdiccionals** amb un procediment sumari que facin possible la tutela judicial de la manera més ràpida possible. La Llei 62/1978, de 26 de desembre, de protecció jurisdiccional dels drets fonamentals de la persona, estableix una tramitació més abreuçada, amb una reducció de terminis i determinades especialitats, amb l'objectiu d'eliminar la lentitud del procediment judicial ordinari i accelerar el procés, sia civil, penal o contenciós administratiu.

En altres disposicions trobem unes garanties jurisdiccionals que tendeixen a pal·liar els efectes de la pertorbació dels drets fonamentals; d'aquestes garanties, les més importants són les **mesures cautelars** que es poden adoptar per al fi esmentat durant la tramitació de les reclamacions o les causes judicials. Aquestes mesures són provisionals i poden ser revisades pel jutge quan ho consideri oportú i aixecades quan desapareguin les causes que les han motivades.

En els *procediments civils*, el jutge pot prendre totes les mesures que consideri necessàries per a posar fi a la intromissió il·legítima als drets a l'honor, la intimitat o la imatge que es tracti (article 9.2 de la Llei orgànica 1/1982, de protecció civil a l'honor, a la intimitat personal o familiar, i a la pròpia imatge, LOPC). La més efectiva, encara que no és freqüent, és la possibilitat que té el jutge de suspendre, fins a dictar sentència, la publicació de la informació o la difusió audiovisual quan la demanda s'ha interposat abans que es publiqui o es difongui.

En els *processos penals*, els jutges, per a garantir l'esbrinament i la persecució d'un delictes, poden adoptar mesures cautelars destinades a salvaguardar el secret de la investigació o a impedir que s'estenguin els efectes del delictes i impedir, així, que causin més perjudicis a les víctimes. D'altra banda, l'article 20.5 de la CE determina que solament es pot acordar el segrest de publicacions, enregistraments o altres mitjans d'informació en virtut de resolució judicial. I segons l'article 3.2 de la Llei 62/78, "els jutges, en iniciar el procediment, poden acordar, segons els casos, el segrest de la publicació o la prohibició de difondre o projectar el mitjà pel qual es va produir l'activitat delictiva".

3.6. La prohibició constitucional de la censura

L'article 20.2 de la CE proclama que l'exercici de la llibertat d'expressió i informació "no es pot restringir mitjançant cap tipus de censura prèvia". El concepte de censura té moltes derivacions (censura des de la mateixa empresa de comunicació, autocensura dels mateixos periodistes, etc.), però el concepte jurídic constitucional es refereix sempre a **censura prèvia**, és a dir, la que s'efectua abans que el poder públic difongui la informació.

La **prohibició de censura prèvia** és absoluta i qualsevol intent governamental de sotmetre a autorització un text, una fotografia o un reportatge audiovisual abans de publicar-lo o emetre'l és manifestament inconstitucional. Una cosa diferent és que, una vegada difosa la informació, la mateixa Administració o els particulars interposin una reclamació davant de l'autoritat judicial motivada per la no-veracitat (que causi perjudici) o per l'afectació dels drets de la personalitat.

No podem oblidar que la llibertat d'expressió i d'informació són vies de participació ciutadana en la crítica –favorable o desfavorable– de l'actuació de les autoritats. És per això que aquestes llibertats no poden ser restringides per un acte governatiu, sinó que, en tot cas, la intervenció pública ha de tenir prèviament el suport d'una llei formal que no pot limitar el contingut essencial d'aquests drets.

L'autoritat pública tendeix naturalment a impedir la crítica ciutadana, i la imposició de la censura és consubstancial amb el règim dictatorial. És per això que la prohibició de censura prèvia de la CE és una garantia de preservació de

la llibertat d'expressió, invocable directament davant dels tribunals, que tracta d'impedir qualsevol mena de temptació de l'autoritat governativa d'imposar-la en un cas particular.

Tanmateix, encara ens trobem amb pràctiques de censura que s'adopten per la via de fet i que es tracten de justificar per motius de seguretat o d'ordre públic. Impedir la tasca periodística en un esdeveniment en què, com que està afectat l'ordre públic, intervenen les forces de l'ordre és un acte de censura contrari a l'esperit i a la lletra de la CE. Per exemple, els ciutadans tenen dret de ser informats d'un esdeveniment d'interès general (com ara una manifestació dissolta contundentment per la policia) i els periodistes tenen dret d'informar-ne. Obligar un fotògraf o un càmera de televisió a lliurar per la força el rodet o el vídeo d'un acte determinat és una censura prohibida per la CE. Una cosa diferent és que, per motius de seguretat, els policies tinguin dret de guardar l'anonimat, per la qual cosa els mitjans de comunicació els han de proveir dels mitjans tècnics que facin irrecognoscible la identificació personal (ratllar o desfigurar la cara, per exemple). El fet d'incomplir-ho pot derivar en la reclamació pertinent.

3.7. La prohibició de discriminació de les persones

Segons l'article 10.1 de la CE, la dignitat de la persona és un dels fonaments de l'ordre polític i de la pau social. D'altra banda, l'article 14 de la CE proclama la igualtat dels espanyols davant de la llei "sense que pugui prevaler cap discriminació per raó de naixement, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social".

Hem trobat també disposicions que protegeixen la no-discriminació amb un contingut semblant en els tractats internacionals sobre drets humans, que segons l'article 96.1 de la CE hem de considerar incorporats a l'ordenament jurídic espanyol i aplicables de manera directa per haver estat ratificats i publicats vàlidament.

La defensa dels drets fonamentals en els continguts dels programes televisius té un doble vessant en la Directiva de serveis de comunicació audiovisual i en la legislació espanyola de transposició:

- D'una banda, les normes que prohibeixen o modulen les emissions que afectin el desenvolupament físic, mental o moral dels menors, especialment per mitjà del sexe o la violència.
- De l'altra, les que tenen per finalitat preservar les condicions d'igualtat i de dignitat de les persones o dels col·lectius socials. A aquest segon aspecte dediquem aquest apartat.

Vegeu també

Aquestes disposicions es poden consultar en l'apartat 2 d'aquest mòdul, que es refereix als drets humans en els tractats internacionals.

Aquest **principi d'igualtat i de no-discriminació**, aplicable a tots els àmbits socials i, per tant, als continguts dels mitjans de comunicació social, té concreció específica en el nou article 3 ter de la Directiva de serveis de comunicació audiovisual:

Article 3 ter

"Los Estados miembros garantizarán, aplicando las medidas idóneas, que los servicios de comunicación audiovisual ofrecidos por prestadores bajo su jurisdicción no contengan incitaciones al odio por razón de raza, sexo, religión o nacionalidad."

Per tant, hi ha la prohibició absoluta d'emissió de programes que "incitin" a la discriminació de persones o col·lectivitats per les raons que preveu la nostra CE en l'article 14. No es tracta de limitar la llibertat d'expressió o d'informació sobre qüestions relacionades amb la discriminació racial, sexista, religiosa o política, sinó que el que es prohibeix és la incitació a l'odi pels motius esmentats, que pot anar de l'exaltació de conductes violentes a l'apologia de comportaments xenòfobs o discriminatoris per raó de sexe, religió o nacionalitat. La Llei espanyola de transposició (Llei 22/1999, de 7 de juny) incorpora el contingut de la Directiva en l'article 17.1.

Article 17.1 de la LETTSF

"Las emisiones de televisión no incluirán [...] programas que fomenten el odio, el desprecio o la discriminación por motivos de nacimiento, raza, sexo, religión, nacionalidad, opinión o cualquier otra circunstancia personal o social."

Per tant, també hi ha una prohibició absoluta, seguint el criteri de la Directiva, però és més restrictiva perquè, a més de l'odi, es refereix al simple menyspreu o a la discriminació i hi afegeix els motius de naixement, opinió o "qualsevol altra circumstància personal o social". La llei espanyola és més precisa que la Directiva i té una protecció més àmplia, ja que el terme *foment* és més generalitzable que el d'*incitació*, que comporta una conducta més activa per part de qui fomenta la conducta discriminatòria.

3.8. Delictes en defensa de la llibertat d'expressió

Amb referència als delictes en defensa de la llibertat d'expressió, en els epígrafs següents abordarem les particularitats pròpies de la censura, la coacció, la provocació a la discriminació i determinades ofenses als sentiments religiosos o a la manca d'aquests sentiments.

3.8.1. La imposició de censura

La censura prèvia és prohibida per l'article 20.2 de la CE. Aquesta previsió, no obstant això, queda reforçada amb l'establiment en l'article 538 del Codi penal (CP) d'un delictes específic que preveu el segrest governatiu de publicacions,

edicions i altres mitjans d'informació. La CE estableix que el segrest de mitjans informatius solament es pot acordar en virtut d'una resolució judicial (article 20.5).

Article 538 del CP

"La autoridad o funcionario público que establezca la censura previa o, fuera de los casos permitidos por la Constitución y las leyes, recoja ediciones de libros o periódicos o suspenda su publicación o la difusión de cualquier emisión radiotelevisiva, incurrirá en la pena de inhabilitación absoluta de seis a diez años."

3.8.2. Obstaculitzar l'exercici de la llibertat d'informació mitjançant la coacció

En el CP anterior es tipificava com a delicte l'acció d'impedir o obstaculitzar l'exercici legítim de la llibertat d'expressió i de difusió informativa (165 bis). En el CP de 1995 no hi ha una disposició anàloga, si bé hi podem trobar una protecció semblant en la classe més general del delicte de coaccions contra els drets fonamentals.

La **coacció** consisteix a impedir a un altre amb violència el que la llei no prohibeix, es castiga amb penes de presó de sis mesos a tres anys o multa de sis a vint-i-quatre mesos i s'imposa en la seva meitat superior quan s'impedeix l'exercici d'un dret fonamental.

Article 172 del CP

"El que, sin estar legítimamente autorizado, impidiere a otro con violencia hacer lo que la ley no prohíbe, o le compeliere a efectuar lo que no quiere, sea justo o injusto, será castigado con la pena de prisión de seis meses a tres años o con multa de doce a veinticuatro meses, según la gravedad de la coacción o de los medios empleados."

Quando la coacción ejercida tuviera como objeto impedir el ejercicio de un derecho fundamental se le impondrán las penas en su mitad superior, salvo que el hecho tuviera señalada mayor pena en otro precepto de este Código."

El delicte d'obstaculitzar l'exercici de la llibertat d'informació mitjançant la coacció el pot cometre qualsevol particular (també l'autoritat) per mitjà de la coacció, l'amenaça o la disposició de mitjans físics que impedeixin la informació o qualsevol altre mitjà que efectivament impedeixi o obstaculitzi tant obtenir dades com difondre-les.

3.8.3. Provocació a la discriminació

La CE estableix en l'article 14 la igualtat davant de la llei de tots els espanyols "sense que pugui prevaler cap discriminació per raó de naixement, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social". Aquesta declaració de principis ha de ser protegida per les lleis perquè sigui més efectiva.

El CP castiga qui provoca aquestes discriminacions de qualsevol manera, però en el número 2 de l'article 510 s'estableix un **delicte específic** per a qui difongui informacions discriminatòries "amb coneixement de la falsedat o temerari

Exemples

Pot constituir aquest delicte vedar l'entrada d'un periodista a un acte públic o retirar un rodret de fotografies obtingut per la força o velar-lo; també el pot constituir el de censura que hem vist anteriorment.

menyspreu cap a la veritat". La discriminació s'estén, a més dels casos previstos genèricament en l'article 14 de la CE, a les injúries sobre l'orientació sexual, malaltia o minusvalidesa dels grups socials, les associacions o els membres que en formen part.

Article 510 del CP

"1) Los que provocaren a la discriminación, al odio o a la violencia contra grupos o asociaciones, por motivos racistas, antisemitas u otros referentes a la ideología, religión o creencias, situación familiar, la pertenencia de sus miembros a una etnia o raza, su origen nacional, su sexo, orientación sexual, enfermedad o minusvalía, serán castigados con la pena de prisión de uno a tres años y multa de seis a doce meses.

2) Serán castigados con la misma pena los que, con conocimiento de su falsedad o temerario desprecio hacia la verdad, difundieren informaciones injuriosas sobre grupos o asociaciones en relación a su ideología, religión o creencias, la pertenencia de sus miembros a una etnia o raza, su origen nacional, su sexo, orientación sexual, enfermedad o minusvalía."

3.8.4. Ofenses als sentiments religiosos o a la manca d'aquests sentiments

El delictes d'ofenses als sentiments religiosos o a la manca d'aquests sentiments es pot cometre per escrit (en la premsa) o de paraula (en la ràdio o la televisió) i consisteix en:

- l'escarni públic de les creences o ritus d'una confessió religiosa, o
- la vexació de qui la professa o, al contrari, de qui no en professa cap.

En tots dos casos, hi ha d'haver *animus iniuriandi*, que és l'element que determina la conducta dolosa. La informació serena i objectiva de fets religiosos –encara que sigui de contingut crític– no constitueix delictes perquè és emparada pel dret de la informació. Tot seguit transcrivim l'article 525 del CP, mitjançant el qual es regula aquest delictes.

Article 525 del CP

"1) Incurrirán en la pena de multa de ocho a doce meses los que, para ofender los sentimientos de los miembros de una confesión religiosa, hagan públicamente, de palabra, por escrito o mediante cualquier tipo de documento, escarnio de sus dogmas, creencias, ritos o ceremonias, o vejen, también públicamente, a quienes los profesan o practican.

2) En las mismas penas incurrirán los que hagan públicamente escarnio, de palabra o por escrito, de quienes no profesan religión o creencia alguna."

4. La llibertat d'expressió

La CE defineix la **llibertat d'expressió** com el dret d'"expressar i difondre lliurement els pensaments, idees i opinions mitjançant la paraula, l'escrit o qualsevol altre mitjà de reproducció" [article 20.1 a) de la CE].

Tot seguit exposem els **elements essencials** d'aquesta definició:

- La CE reconeix i protegeix aquest dret fonamental que comprèn:
  - tota creació de la ment, en el sentit més ampli;
  - totes les possibilitats de difusió.
- La CE considera com a *creació* els pensaments, les idees, les opinions –com a creació abstracta de la intel·ligència humana, que inclouen també els judicis de valor–, els raonaments i les creences filosòfiques, morals, culturals, científiques, socials o polítiques de la persona, els quals, com que són subjektius, estan exempts de la prova de veracitat. En una societat democràtica el pensament és lliure i no es pot imposar una veritat oficial. Es pot dir que han de coexistir tantes veritats com individus hi ha que les elaboren.

La llibertat d'expressió quedaria buida de contingut si no se'n garanteix l'exercici, entès no com un dret del ciutadà que la llei el proveeixi dels mitjans materials perquè difongui el que expressa sinó com la no ingerència dels poders públics davant de la possibilitat que els ciutadans accedeixin als mitjans de comunicació o s'expressin en actes públics. La CE es refereix a la difusió mitjançant la paraula, l'escrit o qualsevol altre mitjà de reproducció (impremta, mitjans audiovisuals, telemàtics, o qualsevol altres que hi hagi o que s'inventin en el futur), però hem d'afegir a aquesta referència qualsevol altra classe de llenguatge, com el corporal o el simbòlic.

4.1. Elements exclusius de la llibertat d'expressió

Del contingut de les sentències dels tribunals de justícia i del TC, podem argumentar que la llibertat d'expressió es compon de **tres elements bàsics**: la llibertat ideològica, el dret de rebre informació i la llibertat d'expressió activa. Si no es dóna algun d'aquests tres elements o, com a mínim, la possibilitat d'exercir-los, no es pot dir que fem ús del dret fonamental a la llibertat d'expressió.

4.1.1. La llibertat ideològica

La llibertat ideològica és, a més d'un element de la llibertat d'expressió per si mateix, un dret fonamental reconegut en l'article 16.1 de la CE mitjançant el qual "es garanteix la llibertat ideològica, religiosa i de culte dels individus i les comunitats, sense més limitació en les seves manifestacions que la necessària per al manteniment de l'ordre públic protegit per la Llei".

La **llibertat ideològica** s'ha d'entendre com a prèvia a la llibertat d'expressió i constitueix el nucli substancial del qual deriva la possibilitat de formació de les idees i opinions de les persones o dels grups socials. Si no poguéssim accedir a totes les idees que altres individus o grups socials professen i volen divulgar, si una autoritat en pogués impedir el coneixement, quedaríem limitats al camp de pensament que l'organisme autoritzador permetés.

L'exercici del dret a la llibertat ideològica es reconeix amb la màxima amplitud perquè constitueix el fonament previ de les llibertats democràtiques. Aquesta amplitud assoleix fins i tot la **possibilitat de defensar valors contraris a la mateixa CE**, ja que els ciutadans tenen el deure jurídic d'acatar la CE però no hi han d'estar d'acord necessàriament.

Aquests postulats han estat ratificats pel TC amb un altre de complementari segons el qual en el nostre sistema polític no hi cap la "democràcia militant", en el sentit que no es requereix als ciutadans que defensin les idees democràtiques, o que hi combreguin, inherents a la CE o a les normes jurídiques que emanin de les institucions estatals o autonòmiques, sinó que solament s'exigeix que respectin i compleixin les normes esmentades, cosa que no exclou, però, ni la crítica ni la defensa d'una posició ben contrària.

Tanmateix, la defensa o la transmissió d'idees contràries als valors constitucionals no és un valor absolut, ja que l'article 16.1 de la CE limita aquest dret al manteniment de l'"ordre públic protegit per la llei".

La llibertat ideològica i l'holocaust

En aquest punt, el TC recull i aplica l'àmplia jurisprudència del TEDH sobre el tema, derivada especialment de les interpretacions històriques de l'holocaust nazi contra els jueus. Simplificant la qüestió, una cosa és la investigació històrica, sobre la qual hi pot haver opinions subjectives de la realitat de determinats fets o la manera de produir-se, feta de manera neutra i sense valoracions pejoratives per a les víctimes de l'holocaust (per més repugnants que es considerin en el concepte comú), i una altra és, per mitjà del "discurs de l'odi", sembrar la llavor de la humiliació i la degradació amb pretesos estudis històrics que, de manera interessada, tenen per finalitat violar el principi d'igualtat entre les persones o les ètnies, els judicis ofensius contra el poble jueu o la incitació racista.

Igualment, la llibertat d'expressió mitjançant la qual es difonen les idees o creences té el seu **límit**, com veurem, en la dignitat de la persona, límit que també ho és de la llibertat ideològica en la mesura que per mitjà d'aquesta llibertat es pot violar el valor constitucional de la dignitat de la persona, que segons l'article 10 de la CE és un dels fonaments de l'ordre polític i la pau social.

En resum, la llibertat ideològica no pot comportar en cap cas:

- La seva utilització per a expressar "el discurs de l'odi", de manera que inciti a generar directament o indirectament un clima de violència o hostilitat envers determinades persones o col·lectius, amb el pretext d'exposar unes idees.
- La manifestació que contingui innecessàriament el menyspreu, el descrèdit o la humiliació de persones, de manera que se'n rebaixi la dignitat emparada en els principis constitucionals.

Dues consideracions addicionals:

- La restricció del manteniment de l'ordre públic que imposa el mateix article 16.1 de la CE no equival a limitar el nucli essencial de la llibertat d'expressió que, segons la mateixa CE, es pot exercir pacíficament per a mostrar opinions diferents, no coincidents o, fins i tot, terminantment oposades a aquesta llibertat, a les lleis o a l'actuació de les autoritats.
- La violència o el desordre públic comporten per si mateixos el germen de la intolerància i la falta de respecte a la llibertat dels altres, que tenen el dret de mantenir o formar-se sense coacció les seves pròpies idees i de viure en pau.

4.1.2. El dret a rebre informació

L'article 20.1 d) de la CE es refereix a la **llibertat d'informació** en el seu doble vessant:

- La llibertat d'informació activa o llibertat de comunicar, i
- La llibertat d'informació passiva o llibertat de rebre informació.

Totes dues llibertats són com les dues cares de la moneda d'un mateix dret. Si no es pot exercir un dels dos drets de llibertat d'informació, tampoc no es pot exercir l'altre, i viceversa.

Ara bé, la **llibertat d'informació passiva** no és solament una cara de la llibertat d'informació, sinó que també n'és un element essencial, a l'efecte de formar-nos una opinió pròpia. De la mateixa manera que la llibertat ideològica és una condició prèvia perquè siguem capaços de formar-nos les nostres idees (possibilitat de conèixer les pressuposicions ideològiques dels altres, possibilitat d'expressar la nostra pròpia ideologia), també ho és **estar informat** dels esdeveniments que ocorren al voltant nostre o al món perquè puguem formar-

nos **la nostra visió de la realitat**. Així, el dret de rebre informació el té tot ciutadà com a subjecte passiu de la llibertat d'expressió. És un dret que no pot ser limitat per ningú.

El dret de rebre informació no es refereix solament a la comunicació dels fets materials, sinó que també concerneix les opinions dels altres, que quan són difoses constitueixen un fet immaterial que ens incita a la reflexió necessària per a formar-nos la nostra pròpia opinió i, d'aquesta manera, influeixen en la realitat. Rebre informació és, per tant, una pressuposició bàsica de formació de l'opinió pública lliure.

4.1.3. La llibertat d'expressió activa

La manifestació activa i externa de la llibertat d'expressió es reconeix en la lletra *a* de l'apartat 1 de l'article 20 de la CE, com a dret d'expressar i difondre lliurement els pensaments, idees i opinions per mitjà de la paraula, l'escrit o qualsevol altre mitjà de reproducció.

La **llibertat d'expressió** és un dret subjectiu més ampli que el de la llibertat d'informació, ja que la llibertat d'informació es refereix a fets noticiables (d'interès general), sobre els quals ha de ser possible la prova de la veracitat, mentre que la llibertat d'expressió té per objecte expressar pensaments o idees que poden comportar judicis de valor, creences o opinions que es mouen en el terreny de l'abstracció.

El dret a la llibertat d'expressió el pot exercir tothom en qualsevol temps i lloc, però no podem oblidar que l'instrument més eficaç per a fer arribar les nostres opinions als altres són els *mitjans de comunicació social*. El dret d'expressar-se dels ciutadans, però, no inclou el d'accedir a aquests mitjans, sinó que solament és una possibilitat que s'ha de resoldre en l'àmbit de l'activitat privada. La CE solament reconeix l'accés als mitjans als grups polítics i socials significatius (article 20.3). Aquests grups a banda, la llibertat d'accés als mitjans de comunicació públics o privats es concep solament en el sentit que tenia en l'estat liberal de dret, és a dir, com a dret de llibertat de la persona davant el poder, que solament exigeix a aquest poder una actitud de no ingerència.

Finalment, assenyallem que la manera d'expressar les nostres opinions és lliure. L'article 20.1. a) de la CE es refereix a la possibilitat de difondre els pensaments o opinions mitjançant la paraula, l'escrit o "qualsevol altre mitjà de reproducció", que no es limita als mitjans audiovisuals (mitjans externs), sinó també als mitjans propis (mitjans interns) que els ciutadans considerin convenients, com ara el llenguatge corporal (amb gestos) o simbòlic (amb la representació de signes, grafismes o l'adopció d'actituds que representin l'expressió d'una idea).

4.2. El límit de la degradació o l'insult

Tots els drets tenen límits i els drets fonamentals els tenen en la llibertat i la dignitat dels altres. La llibertat d'expressió és un dret inalienable de cada persona, però s'ha d'exercir amb responsabilitat perquè pot afectar els altres. Tota persona té dret de ser respectada per a poder viure amb dignitat i pacíficament en l'entorn familiar o cívic, encara que això no exclou que en l'exercici de l'opinió pròpia es facin servir expressions crítiques, fins i tot molt dures, sobre l'actuació dels altres. On és el límit?

Per a qualificar jurídicament una opinió pròpia o una crítica com a legítima (dins del límit) o il·legítima (extralimitada), s'han de determinar els **límits de la llibertat d'expressió** d'acord amb els **criteris** següents:

a) El dret a una opinió pública lliure: tota societat democràtica té l'obligació de protegir la formació lliure de l'opinió pública. L'existència de l'opinió pública és un fet consubstancial i inseparable del pluralisme polític i social. La llibertat d'expressió, però, mereix protecció en la mesura que serveix a la finalitat de formació de l'opinió pública esmentada. Quan l'exercici de la llibertat d'expressió no té la finalitat de formació de l'opinió pública, no té una causa legitimadora.

Dit això, hi afegirem el següent:

- El camp de la llibertat d'expressió té la màxima amplitud perquè cada ciutadà satisfaci un dret individual de manera pacífica i respectuosa amb els altres.
- L'opinió pública és una institució col·lectiva que, com a tal, ha de prevaler sobre els interessos privats, però no es justifica quan vulnera innecessàriament la dignitat de les persones amb l'insult, la degradació o la vexació de l'altre.

b) El dret a la dignitat personal: una cosa és el contingut del que diem (que pot ser dur, directe, desfavorable per a l'altre) i una altra és la manera d'expressar-lo (que pot ser respectuosa, asèptica o degradant).

- Respecte al *contingut*, observem que, quan jutgem adversament una altra persona o un fet que l'afecta i som molt durs en l'expressió de la valoració (a fi de defensar la nostra pròpia posició sobre això), exercim lícitament la nostra llibertat d'expressió, si ho fem sense perjudicar la seva dignitat. En canvi, quan ho fem amb sentiment d'animadversió, menyspreu o repulsió (que la deshonren davant dels altres o busquen el seu descrèdit social), no exercim legítimament el nostre dret d'opinar lliurement, perquè aquesta intencionalitat de desprestigiar no té interès per a la formació de l'opinió

pública, sinó que solament posa de manifest l'hostilitat de qui degrada i pretén fer mal a un altre innecessàriament.

- Respecte a la *forma*, hem de tenir en compte que una crítica es pot fer sempre partint de la correcció en el tracte, argumentant la posició, però que si ens extralitem en la manera de manifestar-nos ja no formem –com en el cas anterior– opinió pública sinó que denigrem l'altre i l'humiliem davant dels altres. El que es pot dir legítimament es converteix en una expressió de rancúnia –sempre il·legítima– desproveïda per si mateixa d'interès general. L'insult no es pot admetre de cap manera.

c) Sobre la necessitat o no d'una expressió dura per a fer entendre exactament la nostra opinió: el que s'ha d'entendre per manifestació dura (però lícita) o extralimitada (no lícita) a vegades pot entrar en el terreny de la subjectivitat, ja que no és fàcil distingir el que hi ha a una banda i a l'altra quan el terme es presta a confusions. El criteri jurídic que ens ajuda a valorar la legitimitat o il·legitimitat d'una manifestació expressada amb acrimònia i que perjudica la dignitat d'un altre és la necessitat (o no) de l'expressió discutida per a poder traslladar fidedignament la nostra opinió. Quan sense aquesta acrimònia i sense perjudicar la dignitat d'un altre no es pot fer arribar a entendre el que volem dir realment, el concepte ampli de llibertat d'expressió permet acollir com a lícita o fonamentada la nostra crítica dura. La crítica, però, és excessiva en dues situacions:

- en primer lloc, quan resulta innecessària per a fonamentar la nostra opinió, és a dir, quan sense aquesta crítica hauríem pogut fer entendre la nostra opinió igualment;
- en segon lloc, quan l'expressió degradant o l'insult no tenen interès públic i, en conseqüència, no seran mai legítims.

d) La importància del context: no és el mateix un tracte indigne de la persona injuriada per mitjà d'un article fet partint de la reflexió en una redacció d'un mitjà que una afirmació exaltada, fins i tot amb una càrrega d'animositat fora de lloc, en el marc d'una polèmica en què les dues parts han dit paraules o frases fora de to. El que en unes circumstàncies poden ser expressions difamadores, insultants, degradants textualment, pot ser que no ho siguin en d'altres perquè en el context en què es produeixen tenen un altre significat o són objecte d'una broma, o bé perquè són la resposta a una provocació de l'altra part en el marc d'una polèmica en què la persona insultada havia fet servir prèviament expressions semblants de menyspreu, ofensa o escarni envers l'altra persona.

5. La llibertat d'informació

L'article 20.1 d) de la CE reconeix i protegeix el dret de "comunicar o rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió". Sense perjudici del dret de rebre informació –dret que hem tractat en el punt anterior–, podem definir la **llibertat d'informació activa** com el dret de comunicar fets o esdeveniments que han ocorregut realment o que ocorraran en el futur.

El TC configura la llibertat d'informació com un dret diferent del d'expressió, encara que totes dues tenen el mateix origen. Segons el TC, el concepte de *llibertat d'informació* és més restringit que el de *llibertat d'expressió*, perquè l'objecte del dret de comunicar o rebre informació és limitat als fets noticiables (d'interès públic) que poden i s'han de sotmetre al contrast de la veracitat. Així, doncs:

- S'exerceix la *llibertat d'expressió* quan una persona, en un acte de creació i difusió, expressa una idea, una opinió, una crítica, un judici de valor.
- S'exerceix la *llibertat d'informació*:
  - Quan es narra un esdeveniment que ha ocorregut, sia per un esdeveniment natural, per l'acció de l'home o per qualsevol altra causa que hagi impactat en la realitat.
  - Quan un periodista (o una altra persona) comunica l'opinió o la idea d'un altre, és a dir, quan s'informa de l'opinió d'una altra persona.

La **llibertat d'informació** és un dret consubstancial amb la professió periodística, que és la que de manera professional satisfà habitualment el dret dels ciutadans d'estar informats del que els interessa. Això no exclou la possibilitat que els ciutadans exercitin puntualment aquest dret (per exemple, amb les cartes al director, la publicació d'articles d'opinió que continguin informacions, la intervenció en programes de ràdio i televisió). Aquí, però, tractarem de la llibertat d'informació com a llibertat de premsa en el sentit ampli de comunicar notícies, fets, esdeveniments reals d'interès general que són difosos amb la finalitat de formar opinió pública.

5.1. La veracitat informativa: element exclusiu de la llibertat d'informació

L'article 20.1 d) de la CE no reconeix el dret de rebre i comunicar tota classe d'informació, sinó solament la que és veraç. És sabut que la veritat única no existeix, ja que el pluralisme comporta la visió diferent que té cadascú de

la realitat social. Un mateix fet pot ser narrat de maneres diverses i totes les versions –encara que difereixin– poden ser veraces perquè són immerses en el valor democràtic de la pluralitat. El terme *veraç* no s'ha de confondre, doncs, amb el sentit que el llenguatge ordinari assimila a *veritat*.

La veracitat ha estat objecte de nombroses sentències del TC, que ha elaborat un cos de doctrina sòlid i ben definit, que és el punt de referència no solament dels tribunals de justícia sinó també de la doctrina jurídica. De les sentències esmentades n'extraïem les notes definitòries dels conceptes emprats per a jutjar casos concrets i les sistematitzem en dos grans apartats: la diligència informativa, que atén l'actitud del periodista, i la realitat dels fets narrats.

5.1.1. La diligència informativa

El que fa veraç la narració d'un fet és que el periodista hagi estat diligent a l'hora d'esbrinar-lo, és a dir, que hagi fet tot el que era possible per a donar la informació de la manera més correcta i hagi tingut una actitud positiva cap a la veritat. Diem que **una informació és veraç** quan es pot provar que l'informador, abans de difondre la notícia, ha actuat amb prou zel per a arribar a la convicció que el fet és raonablement veraç.

Resumint esquemàticament el **concepte de diligència informativa**, veiem que engloba les **notes** següents:

1) Una actitud positiva cap a la veritat

Els passos que fa el comunicador per concretar la informació són el punt de referència per a determinar quina actitud ha tingut per a elaborar-la. El periodista s'ha d'imposar els deures següents:

- a) Buscar la veritat per a narrar-la de la manera que consideri que s'ajusta més a la realitat.
- b) Actuar amb prou zel per a poder arribar a la convicció que el que difon és realment el que ha ocorregut.
- c) Comprovar els fets per diverses fonts, contrastar-los amb dades objectives, verificar les versions dubtoses, rectificar les informacions errònies, fer una activitat que mostri una actitud positiva cap a la veritat.

2) Professionalitat

La professió periodística té codis deontològics, usos reconeguts, maneres d'actuar que al llarg dels anys han teixit una manera de fer que es pot concretar en el terme *professionalitat*. A un professional se li exigeix que actuï conforme als cànons de la professió. Acudir a una font o a diverses fonts, comprovar els fets en més o menys grau són decisions que s'han de mesurar segons el que la

professió entén com a suficient per a determinar la diligència de l'informador. En canvi, a un ciutadà no se li pot exigir aquesta professionalitat quan difon una informació; en aquest cas n'hi ha prou que la informació tingui una base real i que la narració es faci amb una actitud positiva cap a la veritat, sense assegurar que són certs rumors o xafarderies sense fonament.

3) Comprovació raonable

El periodista ha d'investigar els fets abans de donar-los a conèixer, però no se li pot exigir que assoleixi un nivell de fiabilitat absolut perquè no és la seva missió. El periodista no és un investigador que no té límit de temps per a elaborar l'obra, ni un funcionari (ni un policia, ni un jutge) que instrueix un expedient al llarg d'un procés ordenat i més o menys llarg. El nivell de comprovació dels fets ha de ser adequat a la necessitat d'immediatesa de la informació, ja que l'opinió pública té dret de ser informada ben de pressa sobre les qüestions que són d'interès públic. El nivell de diligència ha de ser, doncs, raonable segons la lògica periodística.

Pautes per a la determinació de la diligència informativa en casos concrets

El concepte de diligència informativa es pot precisar més si l'apliquem a diverses circumstàncies que els tribunals de justícia han desgranat quan s'han pronunciat en **casos concrets**. Assenyalem els següents:

1) Pel caràcter de la informació

Una informació s'ha de donar si és d'interès general, però la diligència exigible al professional assoleix la intensitat màxima en els casos següents:

a) La informació pot afectar els *drets de la personalitat*. Quan la notícia pot comportar perjudici o descrèdit de terceres persones i vulnerar-ne els drets a l'honor, la intimitat o la imatge, el periodista s'ha d'assegurar de la veracitat de la notícia amb una comprovació dels fets més exhaustiva que en cap altra circumstància.

b) La informació pot afectar la *presumpció d'innocència*. La diligència també ha de ser màxima i ha de respectar la innocència quan no s'ha dictat encara sentència ferma o ha de posar en relleu la resolució judicial en cas que el subjecte hagi estat declarat innocent.

c) La informació té una *transcendència especial*. S'ha de tenir una diligència especial per la influència que la informació pot tenir en l'ànim o en el comportament dels ciutadans, particularment en casos en què la notícia pot causar un cert grau d'alarma social.

d) La informació conté *expressions degradants o insults*. Com en el cas de la llibertat d'expressió, els termes humiliants que inciten al descrèdit o els insults que acompanyen el contingut de la informació, encara que aquesta informació sigui veraç, no tenen cabuda en una informació legítima.

2) Per la conducta de l'informador respecte a la comprovació dels fets

a) *Contrastació de les dades* amb altres dades objectives i amb fonts diverses, seguint la lògica dels fets i la possible causalitat.

b) *No-ocultació intencionada de dades rellevants*. L'ocultació o tergiversació de dades o de manifestacions de persones implicades o perjudicades en la notícia desvirtua el que ha ocorregut i, si es fa intencionadament, és clar que l'informador té el propòsit de manipular els fets, la narració dels quals en aquest cas queda fora de la veracitat informativa perquè no denota una actitud positiva de transmetre la veritat, sinó una versió parcial a fi d'influir l'opinió pública en una direcció interessada.

c) *Nivell de comprovació raonable* segons les pautes i els usos de comportament professional de la professió periodística acceptats comunament, atenent la fiabilitat de les fonts o de les dades disponibles.

d) *La manera de valorar els fets*. Entre les normes deontològiques de la professió periodística admeses habitualment hi ha la de separar la informació de fets de les opinions que mereixin aquests fets, de manera que l'opinió no es doni com l'única manera d'interpretar l'esdeveniment noticiable. Tanmateix, la informació no s'ha de reduir a la mera narració de fets, sinó que a vegades s'ha d'acompanyar d'algunes valoracions, com ara les causes per les quals han ocorregut previsiblement els fets, les conseqüències que poden tenir, la relació amb altres precedents, les hipòtesis que hi ha, etc., que no hi constitueixen específicament una opinió sinó un complement de la notícia. La manera de fer aquestes valoracions ens dona la pauta de l'actitud del periodista cap a la veritat: si enriqueixen la informació, és lògica i convenient, però si transformen la notícia en una narració que ens condueix inevitablement a una conclusió interessada, tergiversen el que ha ocorregut o tenen per finalitat confondre'ns, hem de deduir que aquestes valoracions s'han fet per a presentar aquesta versió com l'única manera possible d'interpretació, lluny de la diligència professional que comporta una actitud positiva cap a la veritat.

3) Per la conducta de l'informador en relació amb les fonts d'informació

a) *Assumpció de veracitat*: quan es transmet la notícia sense identificar la font, el periodista assumeix també la veracitat dels fets, per l'obligació que té de contrastar-los amb altres fonts d'informació.

b) *Credibilitat de la font*: el nivell de credibilitat de la font no allibera l'informador de l'obligació de contrastar els fets amb altres fonts o amb dades objectives. El periodista ha de tenir en compte que, sovint, les fonts dels informadors filtren versions interessades dels fets.

c) *Fonts objectives de credibilitat*: encara que doctrinalment és molt discutible i, en tot cas, poc acceptable des del punt de vista de l'ètica periodística, el TC interpreta que quan la font que proporciona la notícia reuneix característiques objectives que la fan fidedigna per la connexió que té amb l'objecte de la informació, especialment si es tracta d'organismes o autoritats públiques, pot ser que no faci falta una comprovació més exhaustiva o contrastacions ulteriors amb altres fonts. En aquest cas n'hi ha prou d'assegurar-se que la font en qüestió ha donat realment la seva versió dels fets que publica o difon.

5.1.2. El contingut de la informació: la realitat dels fets narrats

No es pot exigir objectivitat a la informació ja que, d'un mateix fet, sempre se'n poden oferir diverses versions. La visió dels fets per persones diferents comporta la possibilitat de **narracions diferents, totes legítimes**, ja que la pluralitat és un valor molt lligat a la subjectivitat, als caràcters de les persones, a les condicions socials o culturals i, fins i tot, als interessos personals que conformen la mentalitat de cadascú.

Fets reals

El que s'ha d'exigir a un informador és que *els fets que relata responguin a la realitat de la seva investigació i, com a mínim aparentment, hagin ocorregut*. El deure de diligència a què al·ludíem en l'apartat anterior no es pot entendre sense una materialització real del fet. Fins i tot pot ocórrer que, en els límits de la fiabilitat, determinades persones que en principi s'han de reputar dignes de crèdit filtrin a la premsa notícies que després es demostra que són falses per interessos personals. De tota manera l'aparença de realitat, el caràcter fiable de la font i la consideració dels interessos personals i el context o la lògica en què s'emmarca el fet filtrat poden determinar que el periodista no ha estat negligent ja que, encara que més endavant es demostrï que el fet és fals, la notícia s'ha transmès raonablement com a veraç quan la conducta de l'informador ha estat diligent segons els cànons que ja hem estudiat.

Doctrina de la informació neutral

El dret d'informació no solament el tenen els periodistes sinó que, com a dret fonamental, el tenen també tots els ciutadans. És més, els *mitjans de comunicació* no són solament un vehicle d'informació reservat als periodistes sinó que també són la via més efectiva perquè els ciutadans s'expressin i per a informar l'opinió pública del que creguin convenient.

Tant en la premsa escrita com en els mitjans audiovisuals són freqüents les entrevistes a persones que, per la seva rellevància o per la seva connexió amb el fet informatiu, no solament expressen l'opinió sinó que són font d'informació sobre esdeveniments d'interès públic. El mateix ocorre en les cartes al director, en els debats o en les intervencions en què és el ciutadà mateix qui ens informa directament d'un esdeveniment. D'aquesta manera, el mitjà de comunicació o l'entrevistador serveixen de via i, en certa manera, fan efectiu el dret dels particulars de comunicar i de rebre informació.

En aquests casos tenim una **informació neutral**, és a dir, una informació en què el mitjà de comunicació no participa i es limita a difondre-la sense fer seva la versió dels fets.

En aquestes circumstàncies, l'autor de la informació és el ciutadà informador, a qui correspon la responsabilitat sobre la veracitat de la narració, que no es pot atribuir al mitjà de comunicació perquè, com que no participa en l'elaboració i es limita a difondre-la, no ha tingut el deure de diligència que li correspondria en un altre cas. L'únic que ha de certificar el mitjà és la identitat de la font o la certesa que la informació ha tingut lloc realment.

En cas que la informació que difonguin els ciutadans pels mitjans de comunicació no sigui veraç, ens hem de demanar **la responsabilitat** que hi té el periodista o el mitjà que l'ha possibilitada:

a) El ciutadà dóna informació i el mitjà la reelabora abans de difondre-la.

La participació del mitjà o del periodista, si intervé directament en el contingut de la informació, és evident. El reportatge ja no és neutral perquè l'informador s'ha decantat cap a una versió dels fets o ha utilitzat com a pretext la del ciutadà per a crear la notícia. Aquesta participació del mitjà es pot donar també de manera subreptícia, per mitjà de sistemes periodístics que, amb el pretext de servir una informació neutral, orienten el lector cap a una determinada versió dels fets, encara que formalment el mitjà de comunicació no prengui partit de manera manifesta per la versió del ciutadà informador. És el que ocorre en els peus de foto, les entradetes o, més sovint, els titulars en què s'insereix la informació. En aquests casos també hi ha una reelaboració encoberta que pot fer que el mitjà es consideri també autor de la notícia.

b) El ciutadà dóna una informació inversemblant o improbable. Si la informació comunicada pel ciutadà és innòcua o insubstancial, el cas no és greu. El problema es presenta quan el ciutadà dóna una informació que afecta drets de tercers, l'honor per exemple, i els pot causar un perjudici. En aquest cas cal una comprovació mínima del mitjà, no tant de les particularitats que s'haurien de contrastar en informacions professionals com de la realitat del fet per si mateix o de la fiabilitat del comunicador, sense haver d'arribar, però, a la diligència exigible a un professional, per tal com la informació la comunica el

particular, no el periodista, que solament serveix de via a l'exercici del seu dret fonamental. S'ha de veure en cada cas concret, però en informacions neutrals de poca credibilitat és lògic que a un mitjà de comunicació se li exigeixi un mínim de prudència quan es pot perjudicar les persones.

c) El ciutadà dóna una informació lògica i possible. La informació és neutral i no cal que els professionals en comprovin el fonament per mitjà d'un tercer, si té lògica des del punt de vista de la causació i és revestida d'interès informatiu.

d) El ciutadà dóna una informació que es difon en directe per ràdio o televisió. La identificació del ciutadà-informador es dóna per descomptada, però aquí l'entrevistador o el mitjà ja no pot exercir cap control de la veracitat de la informació. En cas d'extralimitar-se en la llibertat d'expressió amb insults o degradacions de tercers, l'ètica periodística exigeix que el professional talli de soca-rel aquesta pràctica o faci algun comentari sobre la no assumptió de la informació de l'entrevistador o el mitjà. En aquest cas, però, l'entrevistador no és responsable dels insults o de la no-veracitat del fet difós pel particular, que n'és l'únic responsable.

e) Programes el contingut dels quals propicia la vulneració de drets fonamentals. És lògic imputar responsabilitat al mitjà audiovisual (o als presentadors de les emissions) quan es tracta de programes en què es vulneren sovint els drets a l'honor, la intimitat o la imatge de les persones. Seguint l'aforisme jurídic que diu que "la causa de la causa és causa del mal causat", no es pot eximir de responsabilitat l'anomenada *televisió porqueria* que, per a complir els estàndards d'audiència previstos o per a beneficiar-se de la publicitat que proporciona aquesta audiència, s'ofereix a satisfer la morbositat aliena i no té en compte el límit de la dignitat de les persones. I en contra d'això no es pot dir que es tracta de programes de gran audiència i que el públic té el dret democràtic que els hi ofereixin, perquè la llei s'ha de complir i la CE no empara ni un pretès dret a l'insult, ni la revelació d'intimitats desproveïdes d'interès general encara que siguin objecte de la curiositat pública.

Veracitat i exactitud de la informació

La veracitat no es refereix tant a l'*exactitud* de la informació com a la **diligència** de l'informador en transmetre el que honestament creu que ha ocorregut realment, encara que és exigible que es basi en fets que, com a mínim aparentment, han ocorregut. Tanmateix, no fa falta que el fet que es narri sigui exacte o incontrovertible i no es pot descartar que algunes dades siguin incorrectes, inexactes i fins i tot, a vegades, inopinadament falses. Hem de tenir en compte que l'autenticitat absoluta d'una notícia pot ser molt difícil de vegades, ja que un factor molt important de l'activitat periodística és el de la immediatesa de la comunicació de la informació en ràdio i televisió, o en la pròxima edició de la premsa escrita, ja que els ciutadans tenen dret de ser informats

com més aviat millor. La competència entre els mitjans d'informació no es basa solament en la quantitat o qualitat de la informació, sinó en la rapidesa o immediatesa que es dona la notícia.

La informació d'un periodista

És per això que, com ja s'ha esmentat, a un periodista no se li pot exigir que la investigació del fet sigui tan exhaustiva com la que correspon, per exemple, a un policia o a un jutge. Esperar a tenir totes les dades o totes les versions possibles perquè el fet resulti indubtable constituiria un exercici d'autocensura que redundaria en perjudici del dret dels ciutadans de rebre informació tan aviat com sigui possible. I això ens condueix a la possibilitat d'error. Els fets s'han de comprovar raonablement contrastant-los amb dades objectives i fonts plurals. Si la informació és errònia, no per això no és veraç mentre hi hagi un comportament professional diligent i es narri un fet aparentment real.

La rectificació d'informacions errònies també és una manera d'evidenciar una actitud positiva en la comunicació de la veritat. Rectificar no és solament un signe de reconeixement de la inexactitud d'informacions donades anteriorment (que desgraciadament no és gaire freqüent en els professionals), sinó una *mostra de diligència professional* patent, d'actitud que tendeix a comunicar informació veraç, de traslladar a l'opinió pública el que es creu que ha ocorregut realment. No importa que la iniciativa surti del periodista mateix o que es faci a petició de la part afectada, ja que la voluntat del periodista és la que determina que es difongui la rectificació. Voluntat de diligència, actitud positiva cap a la veritat, per sobre de l'amor propi de qui no vol reconèixer l'error. Això és el que concedeix credibilitat a l'informador. Davant d'una possible reclamació per la no-veracitat de la primera informació, el periodista sempre pot oposar en defensa seva que ha rectificat posteriorment la informació, una vegada comprovat l'error.

6. L'element comú de les llibertats d'expressió i informació: l'interès públic

La llibertat d'informació protegeix la notícia de transcendència pública o d'interès general, és a dir, la que afecta la cosa pública o els ciutadans en l'àmbit social. La finalitat de la protecció de la llibertat d'expressió o d'informació és la mateixa: la **formació de l'opinió pública**, element essencial del pluralisme polític i social, pressuposició bàsica de tota societat democràtica.

Si els fets de què s'informa o l'opinió que s'expressa no contribueixen a estructurar l'opinió pública, no queda justificada la protecció.

6.1. Els fets noticiables

La llibertat d'informació consisteix a difondre fets, però no qualsevol fet, sinó solament els que, com que són d'interès general, tenen transcendència pública: són els **fets noticiables**.

Dins del concepte *fets* no solament hi ha els successos reals, els esdeveniments, tot el que ocorre en el món físic, sinó que també s'hi ha d'incloure la difusió de les idees o opinions d'altres persones, ja que es tracta del fet que aquestes persones han propagat o manifestat la seva forma de pensar sobre una qüestió concreta. Si la llibertat d'expressió consisteix a manifestar idees o opinions, la llibertat d'informació arriba també a la difusió en els mitjans de comunicació del fet que d'altres hagin creat una notícia manifestant la seva opinió. Així, **perquè un fet sigui notícia** s'han de complir els punts següents:

a) Ha de tenir transcendència pública, de manera que distingirem entre els fets que:

- tenen rellevància social perquè afecten un conjunt de ciutadans, i
- els fets que poden ser objecte de la curiositat pública però que no tenen entitat per a la societat i que, per tant, no són noticiables encara que siguin objecte de la curiositat aliena.

L'àmbit de la transcendència pública pot ser molt divers

Hi ha assumptes que concerneixen tot l'Estat; per exemple, la política antiterrorista del Govern. En canvi, n'hi ha d'altres que poden tenir transcendència autonòmica o potser solament interessin els residents d'un municipi petit. Hi ha qüestions que únicament poden cridar l'atenció d'un determinat grup de ciutadans sense tenir en compte el territori on viuen, com ara els aficionats a la música o a la literatura. O, simplement, de vegades un assumpte merament privat, com un casament, es pot convertir en una qüestió d'interès públic quan es tracta de dos famosos que, voluntàriament, es presten a donar a l'acte una transcendència mediàtica. Tots aquests casos, tan diversos en la projecció social, susciten l'interès de la gent: els uns pel contingut social del fet per si mateix i els altres per la voluntat dels protagonistes. Tots plegats, però, encara que tinguin un grau divers de rellevància pública, entren en el marc de l'interès públic.

b) Si no té transcendència pública, un fet no és notícia, encara que sigui verídic. Així, doncs, no tenen transcendència pública els fets següents:

- Els que afecten persones privades que tenen el dret de conservar la seva intimitat en les relacions particulars.
- Els que no afecten els interessos socials.
- Els que susciten la curiositat de la gent, a qui agradaria tafanejar qüestions privades, però que els protagonistes no han fet res per revelar la seva intimitat.

c) Els fets poden adquirir interès públic perquè ocorren en el domini públic o en llocs oberts al públic (carrers i places, muntanyes, rius, platges, camins, mar, etc., o establiments d'accés al públic). Aquesta dada, però, no és conculent, com a mínim respecte a la necessitat de preservar la intimitat i la imatge de les persones.

d) Els fets poden adquirir interès públic per les persones que hi intervenen. Alguns fets poden ser rellevants i tenir interès públic, simplement, per les persones que hi intervenen. Vegem-ho.

6.2. Les persones com a notícia

A l'hora de tractar les persones com a notícia, hem de distingir-ne, abans, **tres tipologies**:

- Les *persones públiques*, que tenen relació amb el que es coneix comunament com la cosa pública.
- Les *persones de notorietat pública*, que són persones privades que causen l'interès general.
- Les *persones privades*.

6.2.1. Les persones públiques

La concessió d'un estatus especial per a les persones públiques en la llibertat d'expressió o d'informació solament és una conseqüència de l'ampliació del concepte de "fets de caràcter noticable o d'interès general". Així, una **persona de rellevància pública**, perquè ocupa una posició especial de poder en l'àmbit polític o perquè és una servidora de la cosa pública, és més noticable pel fet de gestionar assumptes que afecten els ciutadans i, en conseqüència, el seu comportament ha de ser més transparent que el d'una persona privada. És per això que els seus drets de la personalitat (honor, intimitat i imatge) són menys protegits.

Per tant, les persones públiques han de suportar amb molta més intensitat que les persones privades els judicis desaprovedors, les crítiques alienes i, a vegades, el coneixement públic de fets relatius a la vida privada. Els ciutadans tenen dret d'estar informats sobre qui administra els interessos generals (que afecten tothom), qui es presenta a les eleccions defensant uns programes polítics determinats, quin grau d'honestedat ha tingut en les relacions particulars o si té una vida privada d'acord amb les idees que defensa públicament.

Al cap i a la fi, els qui exerceixen una activitat pública ho fan voluntàriament i en la seva decisió d'optar a un càrrec han de tenir en compte els inconvenients que poden afectar la seva vida privada. Quan el protagonista de la notícia és un càrrec públic, la protecció de la llibertat d'expressió o d'informació dels ciutadans és la més àmplia que concedeix el dret (encara que no és il·limitada) i la protecció correlativa dels drets a l'honor i a la intimitat d'aquesta persona pública és la menor de totes.

Dins del concepte de càrrec públic, podem fer també distincions segons el grau de rellevància que tingui aquest càrrec per a la societat. Els **càrrecs públics** els poden ocupar les persones següents:

a) Les persones que tenen un càrrec públic (polítics):

- per haver estat elegits per a això en les urnes (parlamentaris, regidors, etc.),
o
- per haver estat designats per a ocupar càrrecs en l'Administració (presidents o membres del govern, alcaldes, alts càrrecs de les administracions).

Aquests *càrrecs polítics* són els que tenen un nivell de protecció més feble entre les persones públiques, ja que la seva acció política interessa el ciutadà que s'ha de presentar o que s'ha presentat a les urnes per a exercir lliurement el vot. En definitiva, la transparència dels polítics és un factor d'autenticitat perquè els ciutadans valorin la conveniència que una persona assoleixi el càrrec polític o s'hi mantingui.

Tanmateix, els càrrecs públics, encara que siguin de la consideració política més alta, no estan exempts de protecció legal davant les llibertats d'expressió i d'informació. Encara que hagin de suportar amb la màxima intensitat el pes de la crítica, de vegades duríssima i implacable, això no vol dir que sigui tot permès (els drets no són mai absoluts, sinó que sempre presenten algunes limitacions). Una cosa és la crítica, i una altra, la difamació. Ningú no té l'obligació de suportar que li siguin atribuïts fets deshonrosos que no ha comès. Ni tampoc que siguin difosos aspectes de la seva vida privada que no tenen cap mena d'interès públic i que poden afectar la reputació, el bon nom o la relació amb altres persones, amb independència que, a més, les persones que hi estan relacionades tinguin dret de ser protegides en la privacitat, com a persones privades que són.

b) El funcionariat

La protecció ha de ser menys intensa per a les persones que també tutel·len interessos generals en la seva activitat, però que ho fan de manera professional com a *treballadores del servei públic*: és el cas del funcionariat. És natural que a l'opinió pública l'interessi conèixer com exercita la funció, però aquí es tracta de valorar fins a quin grau és permès immiscir-se en la seva vida privada.

Considerem que el grau de protecció de les llibertats d'expressió i d'informació concerneix, en aquest cas, solament la funció pública estricta del funcionariat i tot el que afecti la feina que fan (inclosa la transparència de la vida personal relativa als interessos particulars relacionats amb la funció que exerceixen), però en els aspectes del comportament personal, la vida familiar, les aficions privades que no estiguin relacionats amb l'activitat administrativa, el funcionariat ha de tenir la consideració de persona privada.

6.2.2. Les persones de notorietat pública

També són persones públiques les que es dediquen a activitats que tenen **notorietat pública** per si mateixes o que la persegueixen voluntàriament, si bé es duen a terme en el terreny del sector privat. Aquestes persones són les que, per la professió que tenen, per l'actitud davant de determinats esdeveniments o simplement per vanitat personal, han adquirit projecció pública i la seva actuació té interès general o són referents (en més o menys grau) en determinades col·lectivitats.

Els qui persegueixen de manera habitual la notorietat pública i no reserven determinats aspectes de la vida privada exclusivament a l'àmbit personal, **creen per la seva lliure voluntat un interès públic** respecte als seus actes o fins i tot passen a suscitar l'atenció general. Per aquests motius no poden pretendre que ells –i solament ells– controlin la informació que es deriva de la seva

conducta i, en conseqüència, han de suportar també les crítiques o el coneixement d'aspectes de la seva vida que, si la seva conducta s'hagués mantingut estrictament en l'àmbit privat, no seria legítim saber-les.

La consideració de **persona notòria** l'assoleixen les persones que fan una activitat que té per finalitat adquirir notorietat social; de vegades per afany de protagonisme o vanitat personal, però més sovint per a obtenir un coneixement públic que els és imprescindible per a exercir la seva professió. És el cas dels artistes, que necessiten la fama per a prosperar en l'activitat.

No obstant això, no totes les persones de notorietat pública estan desprotegides en el mateix grau davant la llibertat d'expressió i d'informació, ja que la mesura ens l'ha de donar, com assenyala repetidament el TC, "el grau de projecció pública que hagi donat el personatge, de manera regular, a la seva pròpia persona". No és el mateix un tertulià radiofònic o una articulista d'opinió en la premsa que un actor cinematogràfic o una cantant. El grau de projecció que dona cadascú d'ell mateix en relació amb el coneixement de l'audiència dels mitjans de comunicació és diferent.

És més, dins d'un mateix gènere d'activitat social o artística, és la voluntat de cadascú el que fa que se sàpiguen amb més o menys detall aspectes de la vida privada. És aquesta manera de mostrar-se al públic, de promocionar-se davant de la mirada de la societat, la que determina el grau de protecció de les llibertats de comunicació o dels drets de la personalitat. L'article 2.1 de la Llei orgànica 1/1982, de 5 de maig, de protecció civil del dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge, estableix sobre això el següent:

"La protección civil del honor, de la intimidad y de la propia imagen quedará delimitada por las leyes y por los usos sociales atendiendo al ámbito que, por sus propios actos, mantenga cada persona reservado para sí misma o su familia."

El que és causa de la curiositat pública, en principi, no està protegit pel dret d'informació, perquè una cosa és la morbositat o la indiscreció d'algunes persones i una altra ser objecte de l'interès general. Ho pot arribar a ser, però, quan el tractament d'aquests assumptes en els mitjans de comunicació, provocat per l'ànim de notorietat del protagonista, esdevé un referent en les converses ciutadanes, de manera que un particular pot traspassar per voluntat pròpia l'àmbit privat, donar-se a conèixer (per exemple, en un programa de televisió) i esdevenir objecte de debat públic.

Això no vol dir que els personatges públics, pel sol fet de ser-ho, han de veure sacrificat sempre el dret a l'honor o a la intimitat en favor de la llibertat d'informació, sinó simplement que aquestes persones han de tolerar més intromissions en la vida privada que els particulars que no han fet res per a ser protagonistes d'una notícia.

6.2.3. Les persones privades

La conducta de les persones privades quan no està relacionada amb assumptes públics no té interès per a l'opinió pública i mereix una **protecció constitucional** completa davant l'exercici de les llibertats d'expressió i d'informació dels altres que lesioni els drets a l'honor, la intimitat o la imatge.

En aquest cas el concepte de veracitat ha de cedir davant de la falta d'interès públic d'una acció privada: encara que el fet narrat sigui ben exacte, encara que la informació sobre la participació del particular en l'esdeveniment estigui ben contrastada, no es pot recórrer a l'element de la veracitat per a justificar la informació, perquè aquesta informació està protegida considerant l'interès nul que té per a l'opinió pública (no és notícia) i considerant el dret que té cadascú de preservar la privacitat o la consideració social.

No obstant això, pot ocórrer que persones privades, sense cap ànim de constituir-se en notícia es vegin involucrades de manera puntual en un esdeveniment que té interès públic. En aquest cas, quan les persones privades no han buscat la publicitat de la seva actuació però s'han vist implicades incidentalment en un fet de transcendència pública, tenen dret de preservar l'honor, la intimitat o la imatge del coneixement públic, sempre que no faci falta la seva identificació per a entendre el fet noticable (que sí que és d'interès públic).

El comunicador ha de discernir, en cada cas, entre la necessitat de donar a conèixer o no el nom i determinades circumstàncies que facin reconeixible el particular, quan difongui la notícia. Si la identificació de la persona és necessària perquè l'opinió pública entengui bé la notícia, llavors té preferència la informació –que és un bé col·lectiu– per davant de l'interès particular de la persona privada. En canvi, si es pot comunicar el fet amb totes les vicissituds que interessin l'opinió pública però es pot obviar –perquè no fa falta per a entendre'l– la identificació del particular que s'ha vist involucrat en el fet noticable, llavors el periodista no està legitimat a fer conèixer un punt que no aporta més veracitat al que ha ocorregut, especialment quan la notícia pot causar perjudicis al particular.

6.2.4. El dret a l'oblit

Aquest dret no està reconegut en un article de la llei, sinó que s'ha d'inferir de la doctrina sobre els fets d'interès públic, que afecta tant la llibertat d'expressió com la llibertat d'informació i per mitjà del qual es pot vulnerar tant el dret a l'honor com a la intimitat i a la imatge.

La **clau** està en el fet que els esdeveniments que van ser d'interès públic, pel pas del temps o per la llunyania on van esdevenir, ara no són notícia al lloc on són recordats i, en conseqüència, no estan en el marc de l'interès general. Es tracta, per tant, de la divulgació de fets que ja no tenen interès públic (encara que el van tenir en el moment en què van ocórrer), però que són fets reals,

verídics. Per això la divulgació es justifica més com una intromissió al dret de la intimitat, una de les notes del qual és, precisament, la difusió de fets verídics que poden afectar la reputació i bon nom, la divulgació dels quals no té cap obligació d'haver de suportar l'individu.

Si els fets són falsos, tenim una vulneració del dret a l'honor. En aquest cas no és que els fets mereixin ser oblidats sinó que, com que no han ocorregut, es tracta d'una mera difamació. Es pot dir el mateix de la difusió d'una fotografia o d'un vídeo que conté la imatge d'una persona que va ser rellevant, però que ara és desconeguda i la divulgació de la qual no ja té cap interès general.

Tanmateix, els *càrrecs polítics*, per elecció o designació, no poden invocar el dret a l'oblit en els mateixos casos en què no haurien pogut al·legar la privacitat en el moment de produir-se els fets, per la necessitat de transparència de la seva honestat davant dels ciutadans que tenen aquestes persones. Això no obstant, entenem que les persones públiques que no són càrrecs polítics poden invocar el dret a l'oblit quan els fets que mereixen no ser recordats no tenen cap relació amb la funció que exerceixen actualment o que exercien llavors com a funcionàries públiques.

Ens trobem un cas semblant si analitzem l'atribució del dret a l'oblit de les persones de notorietat pública, que tenen el dret a invocar-lo si els fets no estan relacionats amb l'actualitat noticable que té actualment la persona famosa.

7. Els drets instrumentals del periodista en benefici de la informació

L'article 20.1 d) de la CE, després de reconèixer el dret de comunicar o de rebre informació, diu el següent: "La llei ha de regular el dret a la clàusula de consciència i al secret professional a l'exercici d'aquestes llibertats".

L'emplaçament de la **clàusula de consciència** i del **secret professional** dels periodistes com a dret fonamental reconegut en la CE és important perquè permet reclamar-ne la protecció davant dels tribunals ordinaris, basant-se en el principi d'aplicació directa de la CE, i després davant del TC, per mitjà del recurs d'empara (article 53.2 de la CE).

No obstant això, en termes jurídics la inclusió d'aquests drets en el títol "Drets fonamentals" de la CE és discutible, ja que la clàusula de consciència i el secret professional són, més que no pas drets substantius, **instruments de protecció del dret d'informar**.

El periodista reclama l'aplicació de la *clàusula de consciència* quan ha de defensar la seva llibertat ideològica davant l'empresa titular del mitjà de comunicació. El *secret professional* es pot invocar tant davant l'empresa com davant l'Administració o el poder judicial. En tot cas, el dret substantiu que es protegeix no és un privilegi dels periodistes sinó la llibertat d'informació. Els drets estudiats són mers instruments jurídics de garantia de l'exercici lliure de la professió periodística. La protecció constitucional d'aquests drets té, doncs, com a **finalitat última** la formació de l'opinió pública lliure, element determinant de la pluralitat en el nostre estat social i democràtic de dret.

En aquest punt es pot estirar el fil d'una altra discussió: malgrat que la CE disposa que una llei ha de regular la clàusula de consciència i el secret professional dels informadors, solament s'ha aprovat a les Corts (i al cap de divuit anys de promulgar-se la CE) la Llei orgànica de la clàusula de consciència, però en canvi no s'ha fet el mateix (i no és previsible que es faci, com a mínim els anys vinents) amb el secret professional dels periodistes.

Regulació del secret professional

Algunes persones rellevants de la professió periodística i alguns juristes han defensat que val més que el secret professional dels informadors no quedi regulat minuciosament, perquè qualsevol regulació que desenvolupi el precepte constitucional és més restrictiva per a la llibertat d'informació que l'aplicació que facin els tribunals a casos concrets, aplicant directament l'article 20.1.d de la CE. Es confia més en els jutges, com a garants de les llibertats constitucionals i, en última instància, en el Tribunal Constitucional que en el legislador. En canvi, hi ha altres juristes i professionals de la informació que mantenen que cal que s'aprovi la llei que preveu la Constitució ja que, en absència d'una legislació que defineixi clarament els drets del periodista, l'anàlisi del contingut essencial del secret professional resulta de vegades una mica ambigu i afecta la seguretat jurídica en la invocació en casos concrets.

7.1. La clàusula de consciència

El concepte de clàusula de consciència es va formular normativament per primera vegada en la llei francesa de 29 de març de 1935, reconeguda més endavant pel Codi de treball. A partir d'aquesta formulació es comença a considerar l'exercici del periodisme com una contribució al funcionament de l'estat democràtic. Aquesta contribució constitueix la raó sobre la qual es construeix la protecció de l'exercici del periodisme a banda de les relacions laborals tradicionals entre l'empresa i el treballador. En les relacions laborals l'empresari té un domini absolut del producte i el treballador solament té dret a la contraprestació salarial per la feina feta.

Amb la **clàusula de consciència**, el producte ja no es considera una mercaderia que comercialitza al seu caprici l'empresari, sinó que la informació passa a tenir un component intel·lectual que vincula el periodista a un compromís social i ètic amb l'opinió pública.

El **concepte de clàusula de consciència** ha anat evolucionat per mirar de dignificar la professió periodística, l'activitat de la qual és transcendent per a mantenir les regles democràtiques que fan que el pluralisme sigui un valor essencial de la convivència social. Hi ha ordenacions més modernes que han adoptat una posició més progressiva en matèria de clàusula de consciència, com la concepció austríaca, que complementa la concepció francesa amb normes que prevalen el component ètic sobre el qual s'estableix la protecció de la independència periodística.

Marc Carrillo (1993, pàg. 140-141) advoca per "la necesidad de introducir elementos que amplíen el marco de esta primera noción de cláusula de conciencia (la francesa), en la línea de incluir como razones que legitiman su exigibilidad jurídica ante los tribunales no sólo la libertad ideológica como expresión de una determinada conciencia ética o dignidad profesional frente a un cambio en los principio editoriales, sino también la libertad ideológica como resistencia frente a aquella clase de decisiones de la dirección de la empresa, aparentemente de carácter laboral, que de hecho inciden negativamente en el

ejercicio de la profesión (por ejemplo, traslados forzosos, cambios de sección imprevistos al margen de la especialidad, encargos profesionales que vulneren los principios deontológicos, etc.)".

7.1.1. La concepció tradicional o francesa

Segons la concepció tradicional o francesa, la **clàusula de consciència** consisteix en la possibilitat que té el periodista de posar fi unilateralment al contracte laboral que el lliga a l'empresa i percebre la indemnització que li correspon per acomiadament improcedent, quan la línia editorial o l'orientació ideològica del mitjà de comunicació ha canviat notòriament, de manera que el periodista es considera afectat negativament pel que fa a la seva ideologia o a la seva dignitat professional.

D'aquesta definició podem extreure les **notes característiques** següents:

- **Contracte exclusivament laboral.** Queden exclosos els col·laboradors o corresponsals amb contracte civil que no tenen la condició de treballadors.
- **Voluntat unilateral del periodista.** La rescissió del contracte s'ha de fer per voluntat unilateral del periodista, de manera que es trenca el principi civil segons el qual un contracte (que consisteix en l'acord de dues voluntats com a mínim) solament es pot resoldre lliurement per la voluntat lliure de totes les parts que l'han atorgat.
- **Canvi d'orientació ideològica del mitjà** que és general, notable i permanent, que no respon a un aspecte concret de la informació sinó a una variació indubtable de la línia editorial.
- **Perjudici justificable moralment.** El perjudici ideològic o ètic del periodista ha de ser justificable moralment.
- **Indemnització.** El mitjà d'informació està obligat a satisfer la indemnització que correspon al periodista per acomiadament improcedent, la qual pot ser reclamada judicialment si l'empresa no l'accepta.

D'altra banda, des del punt de vista laboral es pot considerar que l'empresari ha incomplert tàcitament una clàusula sobreentesa (com la clàusula *rebus sic stantibus*), perquè ha causat un canvi notori d'ideologia o línia editorial del seu mitjà de comunicació. En el moment en què el periodista va contactar laboralment amb l'empresa sabia que la línia editorial que seguia era conforme o, com a mínim, no repugnava a la seva consciència o a la seva ideologia. En canviar la línia editorial, s'ha modificat de manera substancial la relació laboral, perquè ara sí que l'orientació nova repugna a la consciència personal.

El periodista té dret, doncs, a la rescissió de contracte per incompliment de l'empresari que li ha canviat unilateralment les condicions de treball, que afecten el dret fonamental a la llibertat ideològica.

No obstant això, és lògic que els empresaris siguin reticents a reconèixer aquest dret sense oposar una resistència judicial, perquè es pot produir amb facilitat l'abús de dret. Pensem en el cas del periodista sense escrúpols que vol abandonar el mitjà per haver pactat un altre contracte amb una altra empresa periodística i planteja la clàusula com una manera de cobrar la indemnització que no li correspondria si abandonés la feina voluntàriament. O en el d'aquell altre que invoca la clàusula perquè és ell qui ha canviat d'ideologia, i ja no es correspon amb la del diari.

7.1.2. La concepció austríaca

Sense perjudici de les formes diverses que pot adoptar la reivindicació de la clàusula de consciència, destaquem les previsions de la legislació austríaca (1988), que estén la concepció clàssica a **nous supòsits**, com el del dret dels periodistes de negar-se a col·laborar en l'elaboració d'informacions obtingudes o que s'hagin d'obtenir de manera contrària a les seves conviccions de dignitat professional o les normes deontològiques de la professió. Així, la protecció de la llibertat informativa passa també per protegir les **condicions ètiques** de treball dels periodistes que facilitin la independència professional.

La clàusula ja no relaciona la llibertat ideològica amb els canvis notoris que introdueixi el mitjà en la seva línia editorial sinó amb el fet de preservar la dignitat professional de l'informador davant de l'intent dels seus superiors d'oferir a l'opinió pública una informació que vulnera les conviccions ètiques comunament admeses en la professió. No es tracta de rescindir el contracte sinó d'exercir i continuar exercint l'activitat professional en condicions dignes. Marc Carrillo (1993) entén que en aquesta concepció s'estableix també la possibilitat que la clàusula sigui exercida, per exemple, quan el mitjà de comunicació pren una decisió respecte al periodista que resulti objectivament indigna per a la seva condició professional.

7.1.3. La clàusula de consciència a Espanya: la LO 2/1997

La Llei orgànica 2/1997, de 19 de juny, reguladora de la clàusula de consciència dels professionals de la informació, després de reconèixer que la clàusula és invocable jurídicament per l'aplicació directa del precepte constitucional, justifica, en l'exposició de motius, que cal precisar-ne el contingut per a assegurar que els periodistes en faran un exercici correcte.

Exposició de motius de la LO 2/1997

"En este sentido, el articulado responde a la necesidad de otorgar a los profesionales de la información un derecho básico en la medida en que ellos son el factor fundamental en la producción de informaciones. Su trabajo está presidido por un indudable componente intelectual, que ni los poderes públicos ni los medios de comunicación pueden olvidar. La información no puede ser objeto de consideraciones mercantilistas, ni el profesional de la información puede ser concebido como una especie de mercenario abierto a todo tipo de informaciones y noticias que son difundidas al margen del mandato constitucional de veracidad y pluralismo."

Si bé el preàmbul d'una llei no és dispositiu, una declaració d'aquesta mena pot ser molt útil a l'hora d'invocar-ne la doctrina davant dels tribunals com a element interpretatiu del text de la llei; no solament quan es tractin qüestions de clàusula de consciència sinó en altres reclamacions en què entra en joc la veracitat informativa i el compromís social dels periodistes amb l'opinió pública.

El darrer paràgraf del preàmbul també és d'interès perquè reconeix el paper dels mitjans de comunicació en una societat democràtica:

Exposició de motius de la LO 2/1997

"Los elementos definidores de esta Ley Orgánica tienen un doble punto de partida: en primer lugar, la consideración del profesional de la información como agente social de la información, que ejerce su trabajo bajo el principio ineludible de la responsabilidad; y, en segundo lugar, la concepción de las empresas de comunicación como entidades que, más allá de su naturaleza jurídica –empresas públicas o privadas– participan en el ejercicio de un derecho constitucional, que es condición necesaria para la existencia de un régimen democrático."

En aquest sentit, la jurisprudència del TC es refereix a les **empreses de comunicació** com a essencials per al pluralisme polític i, alhora, reconeix la clàusula de consciència com un mitjà perquè els professionals garanteixin la seva independència, fins i tot abans de la possible "censura interna" de l'empresa mateixa.

La LO 2/1997 tan sols té tres articles, en el primers dels quals es limita a establir que el seu objecte és garantir la independència dels informadors. Tot seguit transcrivim el contingut dels tres articles que configuren la Llei:

En els mitjans audiovisuals

En els mitjans de comunicació audiovisuals poden invocar la clàusula de consciència els professionals que fan funcions informatives, però no els que no estan connectats amb la informació, com ara els presentadors de concursos, de programes humorístics, de produccions de ficció, musicals, etc.

Llei orgànica 2/1997, de 19 de juny, reguladora de la clàusula de consciència

"Art. 1

La clàusula de consciència es un derecho constitucional de los profesionales de la información que tiene por objeto garantizar la independencia en el desempeño de su función profesional.

Art. 2

1) En virtud de la clàusula de consciència, los profesionales de la información tienen derecho a solicitar la rescisión de su relación jurídica con la empresa de comunicación en que trabajen:

a) Cuando en el medio de comunicación con el que estén vinculados laboralmente se produzca un cambio sustancial de orientación informativa o línea ideológica.

b) Cuando la empresa les traslade a otro medio del mismo grupo que por su género o línea suponga una ruptura patente con la orientación profesional del informador.

2) El ejercicio de este derecho dará lugar a una indemnización, que no será inferior a la pactada contractualmente o, en su defecto, a la establecida por la Ley para el despido improcedente.

Art. 3.

Los profesionales de la información podrán negarse, motivadamente, a participar en la elaboración de informaciones contrarias a los principios éticos de la comunicación, sin que ello pueda suponer sanción o perjuicio."

La *concepció francesa* de la clàusula de consciència es recull en l'article 2 a) de la Llei, i confereix el dret de sol·licitar la rescissió del contracte laboral quan es produeix un canvi substancial d'orientació informativa o línia ideològica. Tanmateix, la paraula *demanar* es presta a confusió perquè es pot interpretar de manera que la Llei concedeix el dret de sol·licitar la rescissió i, si no és admesa, el periodista ha d'esperar la resolució judicial que interposi per a posar fi a la relació laboral.

La STC 225/2002 surt del pas d'aquesta interpretació i reconeix que és procedent abandonar unilateralment la feina una vegada invocada la clàusula, sense haver d'esperar la resolució judicial, ja que entén que –com que s'ha declarat provat el canvi ideològic del diari– no és lògic esperar la declaració judicial, perquè això implica acceptar que s'obliga el periodista a haver de passar (encara que sigui transitòriament) per un estat de vulneració del dret fonamental pel fet de continuar en un mitjà de comunicació "en una situació anguniosa i incòmoda" des del punt de vista de la seva llibertat ideològica i la seva independència professional. Per tant, el moment de la invocació de la clàusula és també el de la cessació de la relació laboral, encara que això impliqui el risc que, si l'empresa no la reconeix i la controvèrsia ha de ser jutjada pels tribunals, la resolució judicial pugui no reconèixer la clàusula i, en conseqüència, tampoc la indemnització.

La Llei no delimita qui és professional de la informació, a l'efecte de la clàusula, encara que exigeix que la relació sigui laboral. A aquest efecte, la STC 199/1999 estableix que "la delimitació subjectiva del dret no es pot fer amb

abstracció de les funcions dutes a terme i tampoc no es pot limitar indegudament a determinades categories professionals i excloure'n altres de potencialment susceptibles de ser integrades a la regulació de la clàusula".

La *indemnització* és la pactada en el contracte laboral per acomiadament improcedent, si bé no és freqüent que hi hagi aquesta classe de pactes en el contracte (excepte en casos de periodistes molt acreditats). És per això que el més usual és que la fixació de la indemnització es faci segons el que acostumen a concedir els jutjats socials, que consisteix en una suma de diners que es quantifiquen en dies per any treballat, amb un límit de mesos.

La Llei afegeix un altre cas que, en part, se separa de la concepció francesa i que es fonamenta en la dignitat professional de l'informador. Es tracta de concedir el dret als professionals que són traslladats a un altre mitjà del mateix grup que pel gènere o línia que segueix comporta una ruptura patent amb l'orientació professional de l'informador. Diem en part perquè, quan el mitjà al qual és traslladat és del mateix gènere informatiu però té una línia editorial molt diferent, ens trobem també dins de la concepció tradicional, encara que la causa de la invocació no és un canvi de línia sinó un canvi de lloc de treball dins de la mateixa empresa, però en un mitjà diferent. En canvi, quan el mitjà al qual és traslladat el periodista és d'un altre gènere periodístic (per exemple, d'un diari d'informació general a un altre d'informació exclusivament esportiva), ens trobem en la possibilitat d'invocació per canvi de gènere.

La Llei no arriba a protegir els informadors contra els quals es prenen mesures laborals que els comporten un perjudici professional dins del mateix mitjà informatiu, que poden ser tant greus o més que en trasllats dins del mateix grup. El periodista pot acudir a la jurisdicció laboral per reclamar el canvi de condicions contractuals, si és procedent, però no pot invocar la clàusula ni demanar unilateralment la rescissió de contracte.

La Llei no resol (ho ha de fer la jurisprudència) què s'ha d'entendre per *grup informatiu*, ja que no és fàcil trobar avui publicacions i mitjans radiofònics o televisius que tinguin una composició accionarial coincident i estable. Tampoc no aclareix què s'ha d'entendre per *orientació professional* de l'informador, que en uns casos és fàcil de determinar però que no ho és en d'altres en què els professionals han treballat al llarg de la seva vida per a diverses seccions o classes de programes audiovisuals de característiques diverses.

Finalment, en el seu article 3 la Llei entra de ple en la *concepció austríaca*, i observa la possibilitat de no participar en l'elaboració d'informacions contràries als principis ètics de la comunicació, sia per la forma que s'exigeix a l'informador d'aconseguir la informació, sia pel contingut mateix (com ara l'elaboració d'una informació no veraç, tant per falsedat del que es comunica com per omissió d'informes substancials que s'amaguen a fi de tergiversar la veritat sabuda). En aquest cas, la clàusula s'invoca en el moment en què es produeix aquesta situació i, en cas de sanció o perjudici laboral derivat de la

negació del periodista de participar en la informació, la clàusula pot ser una raó al·legada pel periodista davant dels jutjats laborals com a defensa per la improcedència de la sanció o perjudici.

Els conceptes que constitueixen el **nucli essencial de la clàusula de consciència** són indeterminats, per la qual cosa difícilment es pot desenvolupar el dret sense una jurisprudència àmplia. Definir quina és la línia editorial o si el canvi d'orientació ideològica del diari ha estat prou notori per a justificar la clàusula és, molt sovint, discutible. Un canvi de model informatiu d'un diari, es pot considerar un canvi ideològic? N'hi ha prou amb l'orientació nova que vol donar al diari un director nou per a invocar la clàusula? Si la dignitat d'un periodista no és objectivable, si la concepció ètica pot ser diversa entre els periodistes, quan es pot considerar afectat el periodista en concret que la invoca?

7.2. El secret professional dels periodistes

El periodista necessita estar ben informat per a poder dur a terme la tasca informativa. Aquesta afirmació, que és òbvia i que sembla una tautologia, no ho és tant si observem que, sovint, tant els poders públics com les empreses o les persones privades miren de controlar la informació de tot el que els afecta negativament, i procuren que aquesta informació quedi amagada als mitjans informatius.

La professió periodística, si vol informar del que ocorre realment en els cercles polítics, la societat civil o l'Administració pública, necessita entrar en aquest reducte tancat pels agents públics o socials. El periodista té, per tant, la necessitat professional imperiosa d'utilitzar **fonts confidencials**. El que ocorre, però, és que qui pot informar d'aquesta mena de qüestions no ho fa si no pot conservar l'anonimat, a fi d'evitar que les confidències derivin en perjudicis personals. Segons Marc Carrillo, el que persegueix el secret és ser discret sobre la identitat de la font per a assegurar el dret a la informació, és donar garanties jurídiques que n'assegurin l'anonimat i que evitin les possibles represàlies que es derivin d'haver revelat una informació. El periodista ha d'assumir aquesta exigència en la mesura que també hi ha en joc la seva pròpia credibilitat davant de la font informativa. L'interès públic de la notícia en justifica la difusió, que preval sobre la identitat del confident.

7.2.1. Concepte

Tot seguit exposem les **notes més rellevants** amb referència al dret al **secret professional** del periodista:

a) **Concepte**: el secret professional es pot conceptuar com el dret que té el periodista de no revelar la font d'informació ni als poders públics (Administració, comissions parlamentàries o poder judicial) ni a la seva pròpia empresa.

b) És un dret i no una obligació del periodista: el secret és un dret del periodista, no de la font d'informació. Aquesta font pot facilitar informacions sol·licitant el secret, donant-lo per descomptat o, senzillament, no sol·licitant res. Fins i tot es pot donar el cas que a la font no li importi que el seu nom sigui divulgat però que en canvi al periodista sí que li interessi amagar-lo. La confidencialitat de la font queda sempre a les mans del periodista, que té el dret d'invocar el secret però cap obligació de guardar-lo. Si, malgrat haver-li estat sol·licitat el secret, revela el nom de la font, l'informador infringeix una norma ètica o deontològica, però en cap cas la font no pot reclamar contra l'informador per danys i perjudicis perquè no ha infringit cap norma jurídica.

c) Afecta solament la identitat de l'informador i no el contingut: el secret professional no recau en el contingut de la informació, perquè la destinació d'aquesta informació és precisament divulgar-la servint-se dels mitjans de comunicació per a complir la seva finalitat última: la formació de l'opinió pública. El secret s'ha de guardar solament sobre la identitat de la persona que facilita la informació.

En definitiva, la institució del **secret professional dels periodistes** protegeix, d'una banda, el mateix informador, que pot invocar el secret davant de tercers com un dret fonamental i protegir d'aquesta manera la font d'informació, i assegura, de l'altra, que es pugui divulgar la informació perquè arribi a l'opinió pública.

7.2.2. Titulars del secret professional

Qui és periodista a l'efecte del secret professional? En principi, els **periodistes** són els qui estan col·legiats com a exercents en un col·legi de periodistes o en una associació professional. Ara, com que per a exercir la professió no cal estar col·legiat o associat en aquestes institucions (la col·legiació o l'associació és voluntària), hem d'anar més enllà per a trobar les característiques que atribueixen a un no col·legiat la condició de periodista a l'efecte del secret professional.

Es pot dir el mateix dels qui estan col·legiats o associats però que no exerceixen habitualment com a informadors en el sentit que la seva activitat habitual no és la de traslladar informació a l'opinió pública servint-se dels mitjans de comunicació. Es pot donar el cas, fins i tot, que siguin periodistes que treballen en gabinets de comunicació de partits polítics, empreses o institucions públiques: són periodistes a l'efecte de poder invocar secret professional? No sembla que ho puguin fer ja que no es dediquen a formar opinió pública.

Seguint la doctrina del Tribunal de Cassació francès, Marc Carrillo (1993) entén per *periodista* "aqueu professional que, como trabajo principal, regular y retribuido, se dedica a obtener y elaborar información para difundirla o comunicarla por cualquier medio de comunicación, de forma cotidiana o periódica".

ca". Així, el que és decisiu és la tasca habitual de divulgació informativa, amb independència de la relació que té l'informador amb l'empresa que la difon. Tanmateix, hem d'entendre que el terme principal s'ha de matisar en el sentit que la feina professional es fa de manera habitual, no merament casual, encara que es pugui compaginar amb una altra dedicació principal també.

Tot seguit, analitzem alguns casos de relació d'informadors amb el secret professional:

a) Els **periodistes en relació laboral amb l'empresa informativa** sempre tenen aquesta consideració a l'hora d'invocar el secret professional.

b) Els **col·laboradors permanents** també la tenen **sempre que es dediquin a proporcionar informació** de manera permanent a l'empresa periodística, no a col·laborar amb articles d'opinió, literaris o de tipus no informatiu.

c) Els **col·laboradors circumstancials no tenen el secret professional**. Fernández-Miranda (1990) parteix del text constitucional per a delimitar aquesta qüestió:

"Acaso puedan hacerse algunas concreciones desde la regulación constitucional. En ésta se habla de secreto profesional en el ejercicio de las libertades informativas a través de cualquier medio de difusión, lo que supone ya una primera delimitación por la referencia a la profesionalidad. De acuerdo con ello, no quedarían amparados por el derecho, por falta de la condición de profesionales, los colaboradores circunstanciales; por falta de vinculación con la información, los colaboradores, aún habituales, ajenos a las tareas de la información, alejados de la transmisión del hecho y dedicados a colaboraciones con artículos de opinión; y, por falta de conexión con los medios de comunicación, aquellos investigadores cuya información no esté profesionalmente destinada a la publicación en los medios, aun cuando circunstancialmente pueda llegar a publicarse."

d) El **reporter autònom** també és titular del dret al secret professional perquè, de fet, es dedica habitualment i principalment a proporcionar informació a l'opinió pública, encara que no tingui dependència d'un mitjà de comunicació perquè la seva feina es publica o es difon en diversos mitjans de comunicació com a col·laborador informatiu.

e) Els **col·laboradors que han accedit a la identitat de la font**. La garantia de secret professional, a vegades, pot quedar privada de l'efecte si, a més de l'informador, no inclou tothom qui arriba a conèixer la identificació de la font a causa de la seva intervenció, tant si és en la decisió de publicar la notícia com en l'elaboració material. Pensem en el superior jeràrquic del periodista que ha redactat la informació que conté la confidència, fins i tot en el director del mitjà, als quals l'informador ha revelat la font per a justificar la veracitat del contingut de la informació, o en el personal administratiu que ha transcrit l'enregistrament de l'entrevista. Si tots aquests tenen l'obligació de revelar la font, el secret professional queda sense protecció efectiva.

f) **Els suports materials.** De manera accessòria, el secret professional s'ha d'estendre també als suports materials de la informació (documents, cintes gravades, discos informàtics, notes preses en l'entrevista, etc.) sempre que aquests materials conduïxin a revelar la font d'informació. L'obtenció d'aquests suports en un registre judicial a la seu de la redacció d'un diari o al domicili de l'autor de la informació no sembla que tingui cobertura legal.

7.2.3. La invocació del secret davant de les empreses i les autoritats

El **secret professional** el pot invocar el **periodista** davant de terceres persones, incloses les del seu propi mitjà de comunicació, tant si són de la direcció de l'empresa com si són de la direcció periodística. No es poden prendre represàlies contra el periodista per això, el qual pot invocar el seu dret davant els tribunals si l'empresa el sanciona disciplinàriament.

Tanmateix, guardar secret professional sobre la font no exonera el periodista que ha rebut la informació confidencial de fer la denúncia davant de l'autoritat que correspongui, tant si és la preparació d'un delictes com la comissió d'un delictes. El Codi penal obliga el particular a denunciar un delictes si en té coneixement tant de la preparació com de l'execució. Ara bé, en la denúncia el periodista pot reservar les dades que identifiquen la seva font d'informació.

"Si un periodista recibe de alguien la confidencia de que se va a producir o se ha producido, por ejemplo, un asesinato, queda absolutamente obligado a comunicar la información a las autoridades en los términos establecidos en los artículos 262 de la Ley de Enjuiciamiento Criminal y 338 bis del Código Penal. Lo que puede ocultar es la fuente de información, manteniendo así el deseado anonimato del confidente, que es la garantía de que va a seguir siéndolo en el futuro. Si el periodista es testigo presencial del delito, no habrá nada que ocultar, puesto que él mismo es la fuente. [...] No se trata de exonerar a los periodistas de sus responsabilidades civiles y criminales, sino de evitar convertirlos en confidentes y coadyuvantes forzosos de la policía. Ésta dispone de sus propios medios para llegar a la verdad y no tiene por qué resultar imprescindible que sea el periodista el que haga su trabajo."

Fernández-Miranda (1990). *El secreto profesional de los informadores*. Madrid: Tecnos.

D'altra banda, el secret professional eximeix de l'obligació de revelar la identitat de la font d'informació en un judici quan l'informador és citat com a testimoni, però en canvi el periodista ha de comparèixer davant del jutge, declarar sobre els fets que sap i al·legar el secret si el requereixen a identificar la font que li ha proporcionat la informació. Aquesta és l'única interpretació realment democràtica del secret professional, ja que, si tingués l'obligació de revelar la font davant de l'autoritat judicial, el secret deixaria d'existir.

D'altra banda, quan la informació filtrada pel confident és falsa, la divulgació és responsabilitat del periodista si no ha obrat amb la diligència professional que requereix una informació veraç. El periodista no queda exonerat de la responsabilitat d'haver difós informacions que causin perjudici a tercers

Estats Units (EUA)

A diferència del que estableix la legislació espanyola, als EUA els jutges han requerit diverses vegades periodistes a revelar les fonts, de manera que donen prioritat a aquesta dada per davant del dret fonamental de comunicar i rebre informació veraç. Fins i tot alguns periodistes han pagat el silenci amb la presó.

al·legant simplement el secret de la font. Solament queda eximit de responsabilitat quan pot provar que ha actuat amb diligència professional segons les regles que confereixen a una informació el caràcter de veraç. Si solament pot al·legar el secret de la font d'informació, però no pot corroborar la narració de la comprovació amb altres fonts o altres investigacions, es pot pensar que la invocació del secret és una argúcia per a amagar que el que ha difós és un rumor o una invenció pròpia i prou.

Quan la posició processal del periodista en un judici no és la de testimoni sinó la d'inculpat, al·legar el secret professional és problemàtic si no pot presentar altres proves exculpatòries. Contra la persecució d'un delictes no hi val cap secret professional, per al periodista inculpat. El periodista també està obligat a lliurar –si els té– els instruments que han servit per a preparar o consumir el delictes. La decisió de revelar la font que l'exculpi del delictes li comportarà un problema deontològic, però en cap cas un perjudici jurídic.

7.2.4. Diferències amb el secret professional d'altres professions

El fonament del secret professional de totes les professions, excepte la periodística, està en la relació de confiança entre el professional i el seu client. És el cas, per exemple, del metge i el seu pacient o del psicòleg o de l'advocat i els seus clients. El que es protegeix és la informació objecte de la confiança, que el professional no pot revelar basant-se en el fet que l'ha rebuda comptant amb la "confiança" que aquesta informació (que és sensible per a la intimitat de la persona) s'amagarà als altres. Perquè aquesta "confiança" es garanteixi legalment, cal complir els punts següents:

- El professional està obligat a no revelar el contingut de la informació.
- Si el professional viola aquesta confiança, ha de poder ser castigat o, com a mínim, hi ha d'haver motius de reclamació per danys i perjudicis.

A l'obligació de guardar secret es refereix l'article 7.4 de la LOPC, que considera com a causa d'intromissió il·legítima en la intimitat "la revelació de dades privades d'una persona o família conegudes per mitjà de l'activitat professional i oficial de qui les revela".

En el cas dels periodistes, l'existència del secret professional no demana que hi hagi una relació de confiança entre el periodista i la font d'informació. En aquest cas el que es protegeix no és la informació objecte de la confiança, sinó la font. Sovint és la font mateixa la que està interessada a fer que la informació es divulgui. El confident pot mirar de treure profit de la difusió de la informació (això és indiferent), perquè l'important és que la informació arribi a l'opinió pública. Els periodistes han de tenir molt en compte les raons que tingui el confident, perquè es tracta de transmetre a l'opinió pública una informació veraç: la diligència professional en la comprovació dels fets per una altra via adquireix en aquests casos un relleu especial.

La protecció constitucional de les professionals liberals (article 24.2 de la CE) és diferent del secret dels periodistes (article 20.1.d de la CE). Per als comunicadors és un dret del periodista, per la qual cosa la revelació de la font d'informació no li comporta cap responsabilitat jurídica, sinó solament ètica. En canvi, el secret professional dels advocats o dels metges constitueix un deure professional, una obligació que si s'incompleix pot tenir conseqüències penals.

En resum, les **diferències** entre el secret professional en l'àmbit **periodístic** i en **altres professions** les trobem en els aspectes següents:

- El **fonament del secret**: en el secret dels professionals liberals, en la relació de confiança amb els clients; en els periodistes, la relació de confiança no és necessària.
- En l'**obligatorietat**: en els professionals, guardar un secret és un deure i el fet d'incomplir-lo és un delictes; en els periodistes, solament és un dret, no pas un deure, i si s'incompleix solament pot tenir conseqüències ètiques, no pas jurídiques.
- En el **contingut de la informació**: en els professionals liberals o el funcionariat o els empleats el que es protegeix és el contingut de la informació; en els periodistes el que es protegeix és la font perquè la informació arribi a l'opinió pública.

Resum

El dret de la informació sorgeix d'aplicar l'article 20 de la CE, que reconeix i protegeix, d'una banda, el dret d'expressar i difondre lliurement els pensaments, idees i opinions i, de l'altra, el dret de rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió.

Amb l'objectiu de fonamentar el dret de la informació en el marc de la societat democràtica, en aquest mòdul hem abordat els drets fonamentals de la persona, definits en els tractats internacionals de drets humans i garantits per la CE.

Així, hem comprovat que una democràcia no és real fins que no hi ha una opinió pública formada per l'exercici lliure de les llibertats d'expressió i informació. Per això, la legislació vigent prohibeix la censura prèvia en matèria informativa, la discriminació de les persones i, fins i tot, tipifica com a delictes algunes d'aquestes pràctiques restrictives de la llibertat d'expressió.

En matèria de llibertat d'expressió, de l'anàlisi de la jurisprudència es desprenen els seus tres elements constitutius: la llibertat ideològica (article 16.1 de la CE), el dret de rebre informació [article 21.1 d) de la CE] i l'anomenada *llibertat d'expressió activa* (article 20.1 de la CE). Ara bé, l'exercici de la llibertat d'expressió pot afectar terceres persones i, per això, s'ha d'exercir amb responsabilitat i no ha d'ultrapassar els límits de la degradació o l'insult.

La llibertat d'informació, per la seva banda, és un dret consubstancial amb la professió periodística, ja que és aquesta professió qui habitualment s'encarrega de satisfer el dret dels ciutadans d'estar informats. En matèria de llibertat d'informació, el criteri de veracitat en configura l'element exclusiu, cosa que implica que el comunicador ha d'observar la diligència informativa preceptiva i basar el contingut de les informacions en la realitat dels fets.

En aquest punt, cal recordar que la protecció de les llibertats d'expressió i informació respon a una mateixa finalitat: la formació de l'opinió pública. Per això, l'interès públic es configura com l'element comú de totes dues llibertats.

Finalment, en la part final del mòdul ens hem aturat a estudiar els dos instruments de protecció del dret d'informar de què disposa el periodista: el dret a la clàusula de consciència i al del secret professional.

Exercicis d'autoavaluació

1. El Tribunal Europeu de Drets Humans...

- a) ha estat creat pel Conveni Europeu de Drets Humans.
- b) ha estat creat per la Directiva de televisió sense fronteres.
- c) és l'organisme judicial de drets humans de la Unió Europea.
- d) es regeix per la Declaració universal de drets humans de l'ONU.
- e) es regeix pel Conveni europeu de televisió transfronterera.

2. La llibertat ideològica té com a límit:

- a) l'expressió d'idees contràries als valors que protegeix la Constitució.
- b) la defensa de les sectes religioses il·legals.
- c) la crítica a l'exèrcit i les forces d'ordre públic, i demanar-ne l'abolició.
- d) l'ordre públic protegit per la llei.
- e) la crítica al rei, als membres de la seva família o a la Corona com a institució.

3. La llibertat d'expressió té com a límit...

- a) l'opinió desfavorable sobre una persona per haver comès un delictes.
- b) emprar expressions molt dures i desagradables per a criticar algú altre.
- c) exposar amb acrimònia i hostilitat la nostra opinió contrària a la Constitució.
- d) titllar de ben falsos els fets d'interès públic divulgats per un periodista.
- e) emprar expressions degradants i innecessàries per a criticar un polític.

4. La informació neutral...

- a) és la que elaboren els periodistes amagant les fonts d'informació.
- b) és la que ofereix totes les versions que hi ha sobre un mateix fet.
- c) és la que no manipula la notícia ni es decanta a cap banda de manera partidista.
- d) no es pot considerar neutral si no és veraç.
- e) es difon per mitjà de les cartes al director.

5. Quan un periodista rectifica una informació que ha comunicat erròniament...

- a) vol dir que no ha estat diligent en la investigació dels fets comunicats anteriorment.
- b) ha de demanar disculpes als afectats per l'error en el mateix mitjà de comunicació.
- c) ha d'indemnitzar igualment els afectats pels danys que ha causat l'error.
- d) és una manera de convertir la informació en veraç.
- e) no té l'obligació de fer-ho perquè una informació pot ser veraç, però inexacta.

6. Una font objectiva de credibilitat és...

- a) la documentació que hi ha en els registres i arxius públics.
- b) un testimoni que és imparcial respecte al fet que es narra.
- c) la informació oficial dels organismes públics.
- d) no es pot exigir objectivitat a la informació ja que sobre un fet hi pot haver versions diverses, totes veraces.
- e) la que proporciona una font generalment ben informada.

7. A l'efecte de poder invocar la clàusula de consciència, es consideren periodistes...

- a) els superiors jeràrquics de l'invocador, quan aquest els ha comunicat la seva intenció.
- b) els redactors assalariats.
- c) els entrevistats a la televisió, però sempre que exerceixin professionalment el periodisme com a ofici principal.
- d) els *freelance*.
- e) els objectors de consciència.

8. A l'efecte d'invocar secret professional, no es consideren periodistes...

- a) els reporters que no estan en nòmina.
- b) els *freelance*.
- c) els fotògrafs autònoms.
- d) els corresponents de premsa.
- e) els columnistes diaris d'opinió.

Solucionari

Exercicis d'autoavaluació

1. a

2. d

3. e

4. e

5. d

6. c

7. b

8. e

Abreviatures

BOE *m* Butlletí Oficial de l'Estat

CDFUE *f* Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea

CE *f* Constitució espanyola

CP *m* Codi penal

CEDH *m* Conveni Europeu per a la protecció dels Drets Humans i de les Llibertats Fonamentals

DUDH *f* Declaració Universal dels Drets Humans

LETTSE *f* Llei espanyola de transposició de la Directiva televisió sense fronteres

LO *f* Llei orgànica

LOPC *f* Llei orgànica 1/1982 de protecció civil a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge

ONU *f* Organització de Nacions Unides

PDCP *m* Pacte Internacional de Drets Civils i polítics

STC *f* Sentència del Tribunal Constitucional

TC *m* Tribunal Constitucional

TEDH *m* Tribunal Europeu dels Drets Humans

TL *m* Tractat de Lisboa

TS *m* Tribunal Suprem

UE *f* Unió Europea

Bibliografia

Aguilar Fernández, A. (1990). *La libertad de expresión del ciudadano y la libertad de prensa o información*. Granada: Comares.

Azurmendi, A. (2001). *Derecho de la información. Guía jurídica para profesionales de la comunicación*. Pamplona: EUNSA.

Bel Mallén, I.; Corredoira Alfonso, L. (2003). *Derecho de la Información: periodistas y medios de comunicación*. Barcelona: Ariel Comunicación.

Carreras Serra, Francesc de i altres (1990). *Libertad de expresión: Anuario 1990*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, Departament de Ciència Política i Dret Públic / PPU.

Carreras Serra, Ll. de (2008). *Las normas jurídicas de los periodistas: derecho español de la información*. Barcelona: UOC.

Carrillo, M. (1987). *Los límites a la libertad de prensa en la Constitución española de 1978*. Barcelona: PPU.

Carrillo, M. (1993). *La cláusula de conciencia y el secreto profesional de los periodistas*. Madrid: Civitas.

Cremades, J. (1995). *Los límites de la libertad de expresión en el ordenamiento jurídico español*. Madrid: La Ley-Actualidad.

Desantes Guanter, J. M. (2004). *Derecho a la información: materiales para un sistema de comunicación*. València: Fundació Coso.

Diversos autors (1994). *La cláusula de conciencia y el secreto profesional de los periodistas*. Debat publicat pel Centro de Estudios Constitucionales. Intervencions de Marc Carrillo, Javier Pradera i Tomás de la Quadra Salcedo. Madrid.

Escobar de la Serna, L. (1997). *Manual de derecho de la información*. Madrid: Dykinson.

Fernández-Miranda Campoamor, A. (1990). *El secreto profesional de los informadores*. Madrid: Tecnos ("Temas Clave de la Constitución Española").

Latorre, A. (2002). *Introducción al derecho*. Barcelona: Ariel.

Locke, J. (1960). *Ensayo sobre el Gobierno civil*. Madrid: Aguilar.

Linde Paniagua, E.; Vidal Beltrán, J. M. (2003). *Derecho Audiovisual*. Madrid: Coolex.

Llamazares Calzadilla, M. C. (1999). *Las libertades de expresión e información como garantía del pluralismo democrático*. Madrid: Civitas.

Montesquieu (1998). *Del espíritu de las leyes*. Madrid: Tecnos.

O'Callaghan, X. (1991). *Libertad de expresión y sus límites: honor, intimidad e imagen*. Madrid: Editorial Revista de Derecho Privado-Editoriales de Derecho Reunidas.

Pérez Luño, Antonio E. (1991). *Los derechos fundamentales*. Madrid: Tecnos ("Temas Clave de la Constitución Española").

Pérez Royo, J. (1988). *Tribunal Constitucional y división de poderes*. Madrid: Tecnos ("Temas Clave de la Constitución Española").

Pérez Royo, J. (1993) *Las fuentes del derecho*. Madrid: Tecnos ("Temas Clave de la Constitución Española").

Ramos Fernández, L. F. (2000). *Manuel de derecho de la información y la publicidad*. Santiago de Compostel-la: Laverde.

Rebollo Vargas, R. (1992). *Aproximación a la jurisprudencia constitucional: libertad de expresión e información y sus límites*. Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias.

Rousseau, J. J. (1962). *El contrato social*. Buenos Aires: Aguilar.

Saavedra, M. (1987). *La libertad de expresión en el Estado de Derecho*. Barcelona: Ariel.

Sabine, G. H. (1965). *Historia de la teoría política*. Mèxic, DF: Fondo de Cultura Económica.

Stuart Mill, J. (1999). *Sobre la libertad*. Madrid: Alianza ("Ciencia Política").

Urías, J. (2003). *Lecciones de derecho de la información*. Madrid: Tecnos.

Annex

Jurisprudència del mòdul 1

Funció de la jurisprudència del TEDH

"Atès que en la demanda d'empara s'invoquen autònomament com a lesionats diversos preceptes del Conveni Europeu de Drets Humans i de les Llibertats Fonamentals (article 6.2 del CEDH) i del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (articles 14.2 i 17.1 del PIDCP), hem de reiterar que no correspon a aquest tribunal, ja que coneix en recurs d'empara, examinar l'observança o no-observança *per se* de textos internacionals que obliguen Espanya, sinó únicament comprovar el respecte o la infracció dels preceptes constitucionals que reconeixen drets fonamentals i llibertats públiques susceptibles d'empara (articles 53.2 de la CE i 49.1 de la LOTC), sense perjudici que, per mandat de l'article 10.2 de la CE, aquests preceptes hagin de ser interpretats de conformitat amb els tractats i acords internacionals sobre les mateixes matèries ratificats per Espanya (així, recentment la STC 110/2007, de 10 de maig, FJ 2.c, i les que s'hi esmenten)."

STC 244/2007

Llibertat d'expressió i llibertat d'informació: dos drets diferents

"La nostra Constitució consagra separadament la llibertat d'expressió –article 20.1.a– i la llibertat d'informació –article 20.1.d– i acull així una concepció dual, que s'allunya de la tesi unificadora, defensada per certs sectors doctrinals i acollida en els articles 19.2 del Pacte internacional de drets civils i polítics de Nova York i 10.1 del Conveni per a la protecció dels drets humans i de les llibertats fonamentals de Roma. Segons aquesta configuració dual –que normativitza a escala constitucional la progressiva autonomia que ha adquirit la llibertat d'informació respecte de la llibertat d'expressió en la qual té l'origen i amb la qual continua mantenint una connexió íntima i hi conserva elements comuns–, la llibertat de l'article 20.1.a té per objecte l'expressió de pensaments, idees i opinions, concepte ampli dins del qual s'han d'incloure també les creences i els judicis de valor, i el de la llibertat de l'article 20.1.d el de comunicar i rebre informació lliurement sobre fets, o potser més restringidament, sobre fets que es poden considerar noticiables."

STC 107/88

"La nostra jurisprudència distingeix, des de la STC 104/1986, de 17 de juliol, d'una banda, els drets que garanteixen la llibertat d'expressió, l'objecte de la qual són els pensaments, les idees i opinions (concepte ampli que inclou les apreciacions i els judicis de valor) i, d'altra banda, el dret de comunicar informació, que es refereix a la difusió dels fets que mereixen ser considerats noticiables. Aquesta distinció entre pensaments, idees i opinions, d'una banda, i comunicació informativa de fets, de l'altra, té una importància decisiva a l'hora de determinar la legitimitat de l'exercici d'aquestes llibertats, ja que, mentre que els fets són susceptibles de prova, les opinions o els judicis de valor, per la mateixa naturalesa que tenen, no permeten una demostració d'exactitud, i això fa que a qui exercita la llibertat d'expressió no li sigui exigible la prova de la veracitat o diligència en l'esbrinament, que condiciona, en canvi, la legitimitat del dret d'informació per mandat constitucional exprés, que ha afegit al terme *informació*, en el text de l'article 20.1.d de la CE, l'adjectiu *veraç* (STC 4/1996, de 19 de febrer)."

STC 278/2005

Finalitat subjectiva de la protecció constitucional: exercici d'un dret fonamental

"La llibertat d'expressió que proclama l'article 20 en l'apartat primer és abans que res un dret fonamental a què tenen dret de la mateixa manera tots els ciutadans i que els protegeix davant qualsevol ingerència dels poders públics que no tingui el suport de la llei i fins i tot davant la llei mateixa si aquesta llei prova de fixar uns límits diferents dels que admet la Constitució. D'aquesta manera, els drets de comunicar i rebre idees i opinions són drets de llibertat davant el poder, que cal considerar comuns a tots els ciutadans."

STC 12/82

Finalitat objectiva de la protecció constitucional: la formació d'opinió pública

"Des de la inicial STC 6/1981, de 16 de març, FJ 3, hem destacat que la possibilitat d'exercici lliure dels drets fonamentals a les llibertats d'expressió i informació garanteix un interès constitucional rellevant: la formació i existència d'una opinió pública lliure, garantia que té una transcendència especial ja que, com que és condició prèvia i necessària per a l'exercici d'altres drets inherents al funcionament d'un sistema democràtic, es converteix, al seu torn, en un dels pilars d'una societat lliure i democràtica (STC 159/1986). Que el ciutadà es pugui formar lliurement les seves opinions i participar de manera responsable en els assumptes públics ha de ser informat també àmpliament, de manera que pugui ponderar opinions diverses i fins i tot contraposades."

STC 110/2000, 9/2007

"Les llibertats de l'article 20 de la Constitució no solament són drets fonamentals de cada persona, sinó que també signifiquen el reconeixement i la garantia de l'opinió pública lliure, element indispensable del pluralisme polític en un estat democràtic, que per això mateix transcendeix el significat comú i propi dels altres drets fonamentals."

STC 51/89

Les institucions públiques no tenen drets fonamentals

"En tot cas, sí que convé precisar, amb relació al que sosté en les seves al·legacions l'Ajuntament de Priego, que no es pot equiparar la posició dels ciutadans de crítica lliure de l'actuació de les institucions representatives en ús legítim del dret fonamental a la llibertat d'expressió a la d'aquestes institucions, l'actuació de les quals està vinculada al compliment de les finalitats que els assigna l'ordenament jurídic, entre les quals, certament, no hi ha la d'atribuir qualificatius als seus administrats. Ja que no s'ha d'oblidar que en aquest cas no es tracta de les declaracions d'un dels membres de la Corporació, sinó de la manifestació d'un judici que es pretén atribuir a la mateixa Corporació com a tal."

STC185/1989

El recurs d'empara "no constitueix una via oberta als poders públics per a la defensa dels seus actes i de les potestats en què es basen aquests poders, sinó, justament, un instrument per a la limitació correcta d'aquestes potestats i per a la depuració eventual d'aquells actes, en defensa dels drets fonamentals i les llibertats públiques dels particulars".

STC 257/1998, 211/1996, AATC 139/1995, 19/1993

"En el context d'aquests assumptes de rellevància pública, cal tenir present que el dret a l'honor té un significat personalista en la nostra Constitució, en el sentit que l'honor és un valor referible a persones considerades individualment, la qual cosa fa inadequat parlar de l'honor de les institucions públiques o classes determinades de l'Estat, respecte de les quals és més correcte, des del punt de vista constitucional, emprar els termes de *dignitat*, *prestigi* i *autoritat moral*, que són valors que mereixen la protecció penal que els dispensi el legislador, però que no són exactament identificables amb l'honor, consagrat en la Constitució com a dret fonamental, i per això, en la ponderació enfront de la llibertat d'expressió, se'ls ha d'assignar un nivell més feble de protecció del que correspon atribuir al dret a l'honor de les persones públiques o de rellevància pública."

STC 107/1988, 51/1989

"[...] és indubtable que l'opinió del demandant d'empara incideix negativament en el prestigi de la institució pública a què es refereix, de manera que és lògic i comprensible que la jurisdicció penal l'hagi considerada, molt encertadament, injuriosa i ofensiva a la classe de l'Estat a què s'ha dirigit. Malgrat això [...] l'abast que té de crítica impersonalit-

zada en la qual no es fan imputacions de fets a jutges singularitzats, l'honor i dignitat personal dels quals no resulten afectats, i l'interès públic de la matèria sobre la qual recau l'opinió –el funcionament de l'Administració de Justícia–, la jurisdicció penal va haver d'entendre [...] que la llibertat d'expressió es va exercitar en condicions que, constitucionalment, hi concedeixen el nivell màxim d'eficàcia preferent i, en conseqüència, que la lesió inferida a la dignitat de classe determinada de l'Estat troba justificació en la protecció que mereix l'exercici d'aquesta llibertat quan no traspasa els límits que es deixen establerts anteriorment."

STC 107/88

"Ara bé, això no significa de cap manera que, en consideració al seu caràcter públic, aquestes persones [es refereix a persones que ocupen càrrecs públics] quedin privades de ser titulars del dret a l'honor que l'article 18.1 de la CE garanteix [STC 336/1993, de 15 de novembre, FJ 5.a; 190/1992, de 16 de novembre, FJ 5; i 105/1990, de 6 de juny, FJ 8]. També en aquest àmbit cal respectar la reputació aliena (article 10.2 del Conveni Europeu de Drets Humans, STEDH *cas Lingens*, de 8 de juliol de 1986, §§ 41, 43 i 45, i *cas Bladet Tromso i Stensaas*, de 20 de maig de 1999, §§ 66, 72 i 73) i l'honor, perquè aquests drets «constitueixen un límit del dret d'expressar-se lliurement i de la llibertat d'informar»."

STC 297/2000, d'11 de desembre, FJ 7; 49/2001, de 26 de febrer, FJ 5; 76/2002, de 8 d'abril, FJ 2; i 232/2002, de 9 de desembre, FJ 4

Prohibició de censura

La STC 187/1999 la defineix així: "Aquest tribunal ja ha dit diverses vegades que per censura prèvia s'hi ha de tenir qualsevol mesura limitadora de l'elaboració o difusió d'una obra de l'esperit que consisteixi en la submissió a un examen previ d'un poder públic del seu contingut la finalitat del qual sigui enjudiciar l'obra en qüestió d'acord amb uns valors abstractes i restrictius de la llibertat, de tal manera que s'atorgui el plàcet a la publicació de l'obra que s'hi acomodi segons el parer del censor i s'hi negui en cas contrari. I precisament per l'expressió tan taxativa emprada per la Constitució per a prohibir aquestes mesures, ha d'assolir la interdicció a totes les modalitats de censura prèvia possible, fins i tot les més «febles i subtils», que tinguin per efecte, no solament l'impediment o la prohibició, sinó la simple restricció dels drets de l'article 20.1."

STC 77/1982, 52/1983, 13/1985, 52/1995, 176/1995

"L'exercici de la llibertat d'expressió i del dret a la informació no té més límits que els fixats explícitament o implícitament en la Constitució, que són els altres drets i els drets dels altres. Per això, es veda qualsevol interferència i com a principal, en aquest àmbit, la censura prèvia (article 20.2), que històricament apareix amb prou feines inventada la impremta, a les primeres albrors del segle XVI i s'estén per tot Europa. A Espanya, comença aquesta etapa de llibertat vigilada la pragmàtica dels Reis Catòlics de 8 de juliol de 1502, seguida de moltes altres al llarg de tres segles, que es recolliran a començament del XIX en la Novíssima Recopilació. Dins d'aquest context històric s'explica que, al cap de poc temps, la Constitució de 1812 proclamés la llibertat «d'escriure, imprimir i publicar [...] sense necessitat de llicència, revisió o cap aprovació anterior a la publicació» (art. 371), interdicció que reproduïen totes les que la van seguir en aquell segle i en l'actual i que inspira el contingut de la mai derogada Llei de policia d'impremta, de 26 de juliol de 1883. Com a *censura*, doncs, cal entendre en aquest camp, al marge d'altres accepcions de la paraula, la intervenció preventiva dels poders públics per a prohibir o modular la publicació o emissió de missatges escrits o audiovisuals. La pressió de ciutadans o grups de ciutadans per a impedir aquesta difusió, encara que aconsegueixi obtenir el mateix resultat, pot arribar a ser una intromissió en un dret aliè, amb rellevància penal en més d'un cas i des de més d'un aspecte, però no «censura» en el sentit que hi dóna la Constitució."

STC 176/95. 187/1999

"No és ociós indicar els efectes indirectes negatius d'«autocensura» a l'exercici de la llibertat d'expressió i d'informació que podien resultar de l'amenaça potencial de tancament o clausura temporal del mitjà [...]. La disposició legal pot operar així com una coerció indirecta sobre l'exercici de les llibertats d'expressió i d'informació de l'article 20 de la Constitució, que resultarien incompatibles amb aquesta, i amb un estat democràtic de dret."

STC 199/87

Llibertat d'expressió

"Els drets que garanteixen la llibertat d'expressió, l'objecte de la qual són els pensaments, idees i opinions (concepte ampli que inclou les apreciacions i els judicis de valor) [...],

mentre els fets són susceptibles de prova, les opinions o judicis de valor, per la mateixa naturalesa que tenen, no permeten una demostració d'exactitud, i això fa que a qui exercita la llibertat d'expressió no li sigui exigible la prova de la veracitat o diligència en l'esbrinament, que condiciona, en canvi, la legitimitat del dret d'informació."

STC 278/2005, entre moltes d'altres

"Des de la primera vegada en què aquest tribunal es va haver de pronunciar sobre el contingut protegit constitucionalment de la llibertat d'expressió, afirmem que «l'article 20 de la Constitució, en els diversos apartats, garanteix el manteniment d'una comunicació pública lliure, sense la qual quedarien buidats de contingut real altres drets que consagra la Constitució, reduïdes a formes buides les institucions representatives i absolutament falsejat el principi de legitimitat democràtica que enuncia l'article 1.2 de la Constitució, i que és la base de tota el nostre ordenament jurídicopolític. La preservació d'aquesta comunicació pública lliure, sense la qual no hi ha societat lliure ni, per tant, sobirania popular, exigeix *la garantia de certs drets fonamentals comuns a tots els ciutadans, i la interdicció amb caràcter general de determinades actuacions del poder*» (STC 6/1981 de 16 de març, FJ 3, recollit, entre altres, en les STC /1990, de 15 de febrer; 336/1993, de 15 de novembre; 101/2003, de 2 de juny; 9/2007, de 15 de gener). En un sentit semblant, el Tribunal Europeu de Drets Humans, des de la Sentència Handyside c. el Regne Unit, de 7 de desembre de 1976, reitera que la llibertat d'expressió constitueix un dels fonaments essencials d'una societat democràtica i una de les condicions primordials del seu progrés i del desenvolupament de cadascú."

STEDH Castells contra Espanya, de 23 d'abril de 1992, § 42, i Fuentes Bobo c. Espanya, de 29 de febrer de 2000, § 43.

"Perquè el ciutadà es pugui formar lliurement les seves opinions i participar de manera responsable en els assumptes públics ha de ser informat també àmpliament de manera que pugui ponderar opinions diverses i fins i tot contraposades."

STC 159/86

"Aquest dret [de rebre informació veraç] té com a característica essencial que s'adreça als ciutadans en general perquè es puguin formar les seves conviccions, i així ponderin opinions divergents i fins i tot contradictòries de manera que participin en la discussió relativa als assumptes públics."

STC 220/91

"El dret de rebre una informació veraç és d'aquesta manera un instrument essencial de coneixement dels assumptes que cobren importància en la vida col·lectiva i que, per això mateix, condiciona la participació de tothom en el bon funcionament del sistema de relacions democràtiques afavorit per la Constitució, i també l'exercici efectiu d'altres drets i llibertats."

STC 168/86

Llibertat d'expressió i mitjans de comunicació

"En efecte, és cert que l'article 20 de la CE no assegura la disponibilitat de cadascun dels mitjans de difusió que hi ha, en un moment determinat, a cadascun dels ciutadans interessats a rebre informació, ni garanteix als professionals dels mitjans la disponibilitat del mitjà, específic i concret, amb què cadascun d'aquests professionals du a terme la tasca informativa [...]."

STC 6/1981, vot particular del magistrat Plácido Fernández Viagas.

"[...] ja que els drets que consagra l'article 20 no són de prestació, sinó que es tradueixen en les llibertats que s'hi reconeixen als ciutadans, per a l'efectivitat de les quals no es requereix constitucionalment, ni hi ha tampoc prohibit, que hi hagi mitjans de premsa dependents de l'Estat o de qualsevol ens públic, ja que en aquest tema hi caben, dins de la Constitució, diverses opcions polítiques."

STC 86/82

"Això no obsta perquè els poders públics, en virtut del que disposa l'article 9.2 de la CE, tinguin l'obligació genèrica de promoure les condicions perquè la llibertat i la igualtat de l'individu i dels grups a què s'integra siguin reals i efectives, i hagin de facilitar la pluralitat de mitjans de difusió.

La llibertat dels mitjans de comunicació, sense la qual no és possible l'exercici eficaç dels drets fonamentals que enuncia l'article 20 de la Constitució, comporta segurament la necessitat que els poders públics, a més de no obstaculitzar-la, adoptin les mesures que estimin necessàries per a remoure els obstacles que el lliure joc de les forces socials hi oposin. La clàusula de l'estat social (article 1.1) i, en connexió amb aquesta clàusula, el mandat genèric contingut en l'article 9.2 imposen sens dubte actuacions positives d'aquest gènere."

STC 6/81

Llenguatge no verbal

"Certament, no es pot excloure l'existència d'actuacions o comportaments expressius que no s'han fet per mitjà de la paraula oral o escrita en els quals el comportament simbòlic o comunicatiu d'una idea o d'un pensament predomini sobre el component material. En aquests casos l'actuació s'ha de tenir per una manifestació o expressió de pensaments, idees o opinions i, en conseqüència, s'ha d'entendre integrada en la garantia del dret consagrat en l'article 20.1.a de la Constitució espanyola."

STC 56/95

Extralimitacions de la llibertat d'expressió: la degradació i l'insult

"Establert això, cal advertir que també aquest dret fonamental a l'honor és limitat pels drets fonamentals d'opinar i informar lliurement, ja que són tots de la mateixa naturalesa fonamental i, per tant, de coexistència obligada. Així, doncs, segons les circumstàncies del cas, hi ha la possibilitat que la reputació hagi de suportar restriccions, de manera que sigui qüestionada quan la rellevància pública d'allò sobre què s'informa o s'opina ho requereixi."

STC 127/2004

"La conseqüència directa del contingut institucional de la difusió lliure d'idees i opinions és que, segons hem reiterat, la llibertat d'expressió comprèn la llibertat de crítica, «encara que sigui adusta i que molesti, inquieti o disgusti a qui es dirigeix, ja que així ho requereixen el pluralisme, la tolerància i l'esperit d'obertura, sense els quals no hi ha *societat democràtica*» (per totes, STC 174/2006, de 5 de juny, FJ 4)."

STC 235/2007

"Per tant, s'ha de concloure que les expressions contingudes en l'article esmentat no es poden qualificar d'insultants o desqualificadores. És cert que el to és molt crític, però no s'excedeixen en cap moment els límits que estableix la jurisprudència constitucional que ja s'ha esmentat, de manera que es pot dir que som davant d'expressions de caràcter estrictament crític, sens dubte àcides, però que no arriben a ser formalment injurioses i innecessàries per a l'expressió o informació (per totes, STC 110/2000, de 5 de maig, FJ 9)."

STC 101/2003

"La crítica de la conducta d'una persona amb rellevància pública és separable de l'ús d'expressions injurioses que constitueixen la mera exteriorització de sentiments personals aliens a la finalitat de contribuir a la formació d'una opinió pública lliure i responsable. En el segon cas aquestes expressions se situen *fora de l'àmbit* constitucionalment protegit de la llibertat d'expressió."

STC 3/1997

"La Constitució no veda, en cap circumstància, l'ús d'expressions feridores, molestes o adustes, però de la protecció constitucional que atorga l'article 20.1.a de la CE hi ha excloses les expressions absolutament vexatòries; és a dir, les que, ateses les circumstàncies concretes del cas, i al marge de la veracitat que tinguin o no, són ofensives o oprobioses i resulten impertinents per a expressar les opinions o informacions de què es tracti (STC 107/1988, de 8 de juny; 1/1998, de 12 de gener; 200/1998, de 14 d'octubre; 180/1999, d'11 d'octubre; 192/1999, de 25 d'octubre; 6/2000, de 17 de gener; 110/2000, de 5 de maig; i 49/2001, de 26 de febrer; STC 204/2001, de 15 d'octubre, FJ 4)."

STC 278/2005

"[...] una cosa és fer una avaluació personal per més desfavorable que sigui d'una conducta i una altra de ben diferent és l'ús d'expressions o qualificatius que, vistos en el significat usual que tenen i en el context en què són, no tenen relació amb la formació d'una opinió pública lliure i solament constitueixen, per tant, la mera exteriorització de sentiments personals de menyspreu o animositat, de manera que en aquest cas l'autor se situa fora de l'àmbit protegit constitucionalment de l'expressió lliure, perquè comporta la privació a una persona de l'honor i la reputació ja que és vexada en un mitjà de gran audiència."

STC 3/1997

"La Constitució no reconeix un pretès dret a l'insult, que fora d'això seria incompatible amb la dignitat de la persona que es proclama en l'article 10.1 del text fonamental."

STC 105/1990

"Amb aquest punt de partida queden emparades en el dret fonamental a la llibertat d'expressió les manifestacions que, encara que afectin l'honor aliè, es revelin com a necessàries per a l'exposició d'idees o opinions d'interès públic (per totes, STC 107/1988, de 8 de juny, FJ 4; 171/1990, de 12 de novembre, FJ 10; 204/2001, de 15 d'octubre, FJ 4; 181/2006, de 19 de juny, FJ 5) i que, a més, en la mesura en què ja no en quedi exclosa la legitimació perquè es consideren gratuïtes a aquest efecte, no siguin «formalment injurioses» (STC 107/1988, de 8 de juny, FJ 4; 105/1990, de 6 de juny, FJ 8; 200/1998, de 14 d'octubre, FJ 5; 192/1999, de 25 d'octubre, FJ 3), «absolutament vexatòries» (STC 204/2001, de 15 d'octubre, FJ 4; 174/2006, de 5 de juny, FJ 4). Així, el dret a la llibertat d'expressió, quan es refereix a la formulació de «pensaments, idees i opinions», sense pretensió de fixar fets o afirmar dades objectives, disposa d'un camp d'acció que solament és limitat per l'absència d'expressions indubtablement injurioses o *sense relació amb les idees o opinions que s'exposin i que resultin innecessàries per a exposar-les* (entre moltes d'altres, STC 105/1990, de 6 de juny, FJ 4 i FJ 8; 204/1997, de 25 de novembre, FJ 2; 134/1999, de 15 de juliol, FJ 3; 6/2000, de 17 de gener, FJ 5; 11/2000, de 17 de gener, FJ 7; 110/2000, de 5 de maig, FJ 8; 112/2000, de 5 de maig, FJ 6; 297/2000, d'11 de desembre, FJ 7; 49/2001, de 26 de febrer, FJ 5; i 148/2001, de 15 d'octubre, FJ 4; i STEDH de 23 d'abril de 1992, Castells c. Espanya, § 46).

STC 181/2006, FJ 5

"Des de la STC 104/1986, de 17 de juliol, hem establert que, si bé «el dret d'expressar lliurement opinions, idees i pensaments [article 20.1.a de la CE] disposa d'un camp d'acció que solament és delimitat per l'absència d'expressions indubtablement injurioses sense relació amb les idees o opinions que s'exposin i que resultin innecessàries per a exposar-les» (STC 105/1990, de 6 de juny, FJ 4, i 112/2000, de 5 de maig, FJ 6), també és cert que hem mantingut inequívocament que la Constitució no reconeix de cap manera (ni en aquest precepte ni en cap altre) un pretès dret a l'insult."

STC 278/2005

"L'exercici de la llibertat d'expressió, per tant, no pot justificar sense més ni més l'ús d'expressions insultants que excedeixen el dret a la crítica i són, doncs, clarament atemptatòries per a l'honorabilitat de qui es critica el comportament o les manifestacions, fins i tot si es tracta d'una persona amb rellevància pública."

STC 3/97

"Si la convivència en llibertat i la pau social tenen com a fonament el respecte tant de la dignitat de la persona com dels drets dels altres (article 10.1 de la CE), és clar que no pot ser emparat per la llibertat d'expressió qui, criticant una conducta determinada, empra expressions que són lesives per a l'honor de la persona que és objecte de la crítica, encara que aquesta persona tingui caràcter públic, ja que aquest caràcter no la priva en cas que sigui titular del dret de l'honor que garanteix l'article 18.1 (STC 190/1992 i 336/1993). Sobretot si aquestes expressions no s'han fet de manera improvisada, en una entrevista o en una intervenció oral en un debat, sinó que han estat consignades amb l'assossec i la meditació que es pot presumir de qui redacta un escrit que es destina a la publicació en un diari."

STC 3/1997

Llibertat ideològica

"Sense la llibertat ideològica consagrada en l'article 16.1 de la Constitució no són possibles els valors superiors del nostre ordenament jurídic que es propugnen en l'article 1.1 de la Constitució per a constituir l'estat social i democràtic de dret que s'instaura en el precepte esmentat. Perquè la llibertat, la justícia, la igualtat i el pluralisme polític siguin una realitat efectiva i no l'enunciació teòrica d'uns principis ideals, cal que a l'hora de regular conductes i, per tant, d'enjudiciar-les, es respectin els valors superiors sense els quals no es pot desenvolupar el règim democràtic que ens hem donat en la Constitució de 1978."

STC 20/90

"Per això mateix hem afirmat rotundament que «és evident que en el resguard de la llibertat d'opinió hi cap qualsevol opinió, per equivocada o perillosa que sembli al lector, fins i tot les que ataquen el mateix sistema democràtic. La Constitució–s'ha dit–protegeix també els qui la neguen» (STC 176/1995, d'11 de desembre, FJ 2). És a dir, la llibertat d'expressió és vàlida no solament per a les informacions o les idees acollides amb favor o considerades innòcues o indiferents, sinó també per a les que contrarien, xoquen o inquieten l'Estat o una part qualsevol de la població (STEDH De Haes i Gijssels c. Bèlgica, de 24 de febrer de 1997, § 49)."

STC 235/2007

"La llibertat ideològica, indissolublement unida al pluralisme polític que com a valor essencial del nostre ordenament jurídic propugna la Constitució, exigeix la màxima amplitud per a exercir-la i, naturalment, no solament amb referència a la Constitució i a la resta de l'ordenament jurídic, sinó també en el que resulti contraposat als valors i béns que s'hi consagren, *exclosa sempre la violència per a imposar els criteris propis*, però permetent-ne l'exposició lliure en els termes que imposa una *democràcia avançada*. D'aquí ve la indispensable interpretació restrictiva de les limitacions a la llibertat ideològica i del dret d'expressar-la, sense el qual no tindria cap efectivitat."

STC 20/90

"Per circumstàncies històriques lligades al seu origen, el nostre ordenament constitucional se sustenta en la garantia més àmplia dels drets fonamentals, que no es poden limitar quant a utilitzar-los amb una finalitat anticonstitucional. Com se sap, en el nostre sistema –a diferència d'altres del nostre entorn– no té cabuda un model de *democràcia militant*, això és, un model en què s'imposi, no el respecte, sinó l'adhesió positiva a l'ordenament i, abans que res, a la Constitució (STC 48/2003, de 12 de març, FJ 7). Aquesta concepció, sens dubte, es manifesta amb una intensitat especial en el règim constitucional de les llibertats ideològiques, de participació, d'expressió i d'informació (STC 48/2003, de 12 de març, FJ 10) ja que implica la necessitat de diferenciar clarament entre les activitats contràries a la Constitució, òrfenes de la seva protecció, i la mera difusió d'idees i ideologies. El valor del pluralisme i la necessitat de l'intercanvi lliure d'idees com a substrat del sistema democràtic representatiu impedeixen cap activitat dels poders públics que tendeixen a controlar, seleccionar o determinar greument la mera circulació pública d'idees o doctrines."

STC 235/2007

"Hem reconegut que atempten també contra aquest nucli irreductible de valors essencials del nostre sistema constitucional els judicis ofensius contra el poble jueu, que, emesos seguint actituds que neguen l'evidència del genocidi nazi, comporten una incitació racista (STC 214/1991, d'11 de novembre, FJ 8; 13/2001, de 29 de gener, FJ 7). Aquests límits coincideixen, en l'essencial, amb els que ha reconegut el Tribunal Europeu de Drets

Humans en aplicació de l'apartat segon de l'article 10 del Conveni Europeu de Drets Humans (CEDH). En concret, considera (per totes, Sentència Ergogdu i Ince c. Turquia, de 8 de juliol de 1999) que la llibertat d'expressió no pot oferir cobertura a l'anomenat "discurs de l'odi", això és, al discurs desenvolupat en termes que impliquin una incitació directa a la violència contra els ciutadans en general o contra determinades races o creences en particular."

STC 135/2007

"El comportament despectiu o degradant respecte a un grup de persones no pot tenir empara en l'exercici de les llibertats garantides en l'article 20.1 de la CE, que no protegeixen «les expressions absolutament vexatòries, és a dir, les que, en les circumstàncies concretes del cas, i al marge de la veracitat que tinguin o no, siguin ofensives o oprobioses»."

Per totes, STC 174/2006, de 5 de juny, FJ 4; 204/2001, de 15 d'octubre, FJ 4; 110/2000, de 5 de maig, FJ 8.

"Quan el fet imputat a un ciutadà afecta principalment la llibertat ideològica, l'enjudiciament ha de ponderar i analitzar també principalment de quina manera per mitjà de la seva manifestació externa s'ha vulnerat l'ordre públic protegit per la llei."

STC 20/1990

Llibertat d'informació

"Aquesta distinció entre pensaments, idees i opinions, d'una banda, i comunicació informativa de fets, de l'altra, [...] té una importància decisiva a l'hora de determinar la legitimitat de l'exercici d'aquestes llibertats, ja que mentre que els fets, com que són materials, són susceptibles de prova, els pensaments, idees, opinions o judicis de valor, no es presten, per la naturalesa abstracta que tenen, a una demostració de l'exactitud, i això fa que a qui exercita la llibertat d'expressió no li sigui exigible la prova de la veritat o diligència en la indagació [...], i, per tant, la llibertat d'expressió és més àmplia que la llibertat d'informació, perquè no opera, en l'exercici d'aquella, el límit intern de veracitat que és aplicable a aquesta [...]."

STC 107/88

"Aquest tribunal ha establert una doctrina consolidada, resumida en la STC 158/2003, de 15 de setembre, FJ 4, segons la qual aquest requisit constitucional no és dirigit a l'exigència d'una actitud rigorosa en el contingut de la informació, sinó a negar la protecció constitucional als qui transmeten com a fets veritables simples rumors, que no tenen cap mena de constatació, o bé meres invencions o insinuacions sense comprovar-ne la realitat amb les indagacions oportunes pròpies d'un professional diligent; tot això sense perjudici que l'exactitud pot ser controvertida o s'incorri en errors circumstancials que no afectin l'essència del que s'ha informat. La raó està en el fet que, com hem assenyalat moltes vegades, quan la Constitució requereix que la informació sigui *veraç* no priva de protecció les informacions que resultin errònies, sinó que estableix un deure de diligència sobre l'informador, a qui se li pot i deu exigir que el que transmet com a *fets* hagi estat objecte de contrast previ amb dades objectives. D'aquesta manera, el requisit de la veracitat s'ha d'entendre complet en els casos en què l'informador ha fet, amb caràcter previ a la difusió de la notícia, una tasca d'indagació dels fets sobre els quals versa la informació i que aquesta indagació l'hagi feta amb la diligència que és exigible a un professional de la informació."

STC 69/2005

"El deure concret de diligència de l'informador, el compliment del qual permet afirmar la veracitat del que s'ha informat, se situa en l'espai ampli que hi ha entre la verificació estricta i exhaustiva d'un fet i la transmissió de suposicions, simples rumors, meres invencions, insinuacions insidioses, o notícies gratuïtes o infundades."

STC 6/88, 171/90, 219/92, 41/94, 136/94, 139/95, 171/90, 173/95

"Hem assenyalat també que aquesta diligència no es pot precisar a *priori* i amb caràcter general, ja que depèn de les característiques concretes de la comunicació de què es tracti, de manera que l'apreciació depèn de les circumstàncies del cas (STC 240/1992, de 21 de desembre, FJ 7; 28/1996, de 26 de febrer, FJ 3, entre moltes d'altres). En aquest sentit, hem establert alguns criteris que s'han de tenir en compte per a complir aquest requisit constitucional [...]."

STC 53/2006

"No s'ha de descartar, a més, la utilització d'altres criteris que siguin d'utilitat a aquest efecte, com el caràcter del fet informat, la font que proporciona la notícia, les possibilitats efectives de contrastar-la, etc."

STC 21/2000, 69/2005

Informació veraç

"En un cas com aquest, l'esforç interpretatiu, ateses les circumstàncies, s'ha de remetre al concepte «deure de diligència de l'informador». Deure de diligència que la jurisprudència constitucional ha anat dotant d'unes pautes per a concretar-lo en què es combinen dos criteris diferents: d'una banda, el caràcter de la informació publicada; de l'altra, la conducta concreta del subjecte informador amb relació a la font de la informació (STC 172/90, 219/92, 240/92, 178/93, 15/93, 336/93, 41/94, 22/95)."

STC 52/96

"Aquest tribunal ha elaborat un cos consolidat de doctrina en els casos en què hi ha un conflicte entre el dret a la llibertat d'informació i el dret a l'honor, que coincideix en el substancial amb la del Tribunal Europeu de Drets Humans a l'hora d'interpretar l'article 10.1 del Conveni Europeu de Drets Humans (STC 144/1998, de 30 de juny, FJ 2). Aquesta doctrina parteix de la posició especial que ocupa en el nostre ordenament la llibertat d'informació ja que per mitjà d'aquest dret no solament es protegeix un interès individual sinó que tutelar-lo comporta el reconeixement i la garantia de la possibilitat d'existència d'una opinió pública lliure, indissolublement unida al pluralisme polític propi de l'estat democràtic (STC 21/2000, de 31 de gener, FJ 4, i les que s'hi esmenten). Per això hem condicionat la protecció constitucional de la llibertat d'informació al fet que es refereixi a esdeveniments amb rellevància pública, en el sentit de noticiables, i que la informació esmentada sigui veraç." (STC 138/1996, de 16 de setembre, FJ 3; 21/2000, de 31 de gener, FJ 4; 112/2000, de 5 de maig, FJ 6; 76/2002, de 8 d'abril, FJ 3; 158/2003, de 15 de setembre, FJ 3; 54/2004, de 15 d'abril, FJ 3; 61/2004, de 19 d'abril, FJ 3).

STC 53/2006

"[...] veracitat no equival a realitat incontrovertible dels fets. La veracitat de la informació, doncs, és entesa com a exigible a qui la difongui d'un deure de buscar la veritat. Una diligència especial que assegura la serietat de l'esforç informatiu, que no és protegit constitucionalment per a servir de vehicle a simples rumors, invencions o insinuacions (STC 219/1992, FJ 5, entre d'altres)."

STC 41/94

"El que el requisit constitucional de veracitat comporta és que l'informador té –si es vol situar sota la protecció de l'article 20.1.d– un deure especial de comprovar la veracitat dels fets que exposa, amb les indagacions oportunes, i emprant la diligència *exigible a un professional*."

STC 105/90

"Aquest tribunal ha dedicat nombroses consideracions, compilades recentment en la STC 28/1996, a perfilar el nivell de diligència que garanteix la veracitat. El nivell esmentat se situa en l'espai ampli que hi ha entre la verificació estricta i exhaustiva d'un fet, en un extrem, i la transmissió de suposicions, meres invencions, insinuacions insidioses, o notícies gratuïtes o infundades quan la informació comporti el descrèdit aliè (STC 6/1988, 171/1990, 139/1995), en l'altre. La precisió, que és la del nivell de raonabilitat en la comprovació dels fets afirmats, la donen els deures professionals d'actuació periodística (STC 219/1992, 240/1992) i depèn en tot cas de les característiques concretes de la comunicació de què es tracti."

STC 240/1992, 190/1996

"Dit això, i ocupant-nos ara del deure de diligència connatural a una informació veraç, en les nostres STC 240/92 i 178/93 hem declarat que aquest requisit «s'ha de complir amb una intensitat especial quan la notícia divulgada comporti, pel seu propi contingut, un descrèdit de la persona a qui es refereix la informació»."

TC 52/96

"El requisit de la veracitat s'ha d'entendre complert en els casos en què l'informador ha fet amb caràcter previ a la difusió de la notícia una tasca d'indagació dels fets sobre els

quals versa la informació i aquesta indagació l'ha feta amb la diligència que és exigible a un professional de la informació."

STC 21/2000, de 31 de gener, FJ 5; reiterada més endavant en les STC 46/2002, de 25 de febrer, FJ 6; 52/2002, de 25 de febrer, FJ 6; 148/2002, de 15 de juliol, FJ 5.

"La circumstància que la interessada negués rotundament els fets tindrà com a conseqüència la publicitat de publicar aquest desmentiment. [...] La informació sobre la negació dels fets feta per la senyora P. s'ha de valorar com a compliment de l'informador de l'«obligació específica» (derivada del respecte a l'honor) d'estar accessible a la persona o persones afectades per les manifestacions presumptivament injurioses, perquè al seu torn puguin fer públiques les al·legacions que estimin convenientes per a desmentir els fets o per a defensar la seva bona fama."

STC 41/1994, 53/2006

"*Informació veraç* en el sentit de l'article 20.1.d significa, doncs, *informació comprovada* segons els canons de la professionalitat informativa, excloent invencions, rumors o meres insídies."

STC 105/90

"La precisió, que és la del nivell de raonabilitat en la comprovació dels fets afirmats, és informada pels criteris professionals d'actuació periodística."

STC 219/92

"El deure de diligència en la comprovació raonable de la veracitat de la informació no se satisfà amb la mera i genèrica remissió a fonts indeterminades, que en cap cas no alliberen l'autor de la informació del compliment del deure esmentat, ja que, en assumir i transmetre la notícia a l'opinió pública, també n'assumeix personalment la veracitat o no, ja que l'obligació de contrastar la versemblança de la notícia és un deure propi i específic de cada informador."

STC 172/1990

"La fiabilitat de la font d'informació és una característica d'aquesta que s'ha de posar en relació amb l'objecte concret del que s'obté de la font esmentada. Una font fiable respecte a determinats continguts informatius pot ser que no hi sigui respecte a d'altres. És necessari, per això, examinar amb deteniment les circumstàncies concurrents en cada cas davant d'aquesta idea per a evitar generalitzacions que desqualifiquin o exagerin la fiabilitat d'una determinada font d'informació sense el discerniment imprescindible."

STC 53/2006

Veracitat i presumpció d'innocència

"La innocència declarada judicialment o la presumpció d'innocència prèvia a la condemna (per sentència ferma), que posa en relleu explícitament l'existència de la resolució judicial o del procés en curs."

STC 28/96

"El nivell de diligència exigible adquireix la *màxima intensitat*, en primer lloc, *quan la notícia que es divulga comporti, pel seu propi contingut, un descrèdit de la persona a qui es refereix la informació* (STC 240/92, FJ 7; 178/93, FJ 5), criteri a què s'afegeix, si escau, abundant-hi, el del respecte al dret de tothom a la presumpció d'innocència (STC 219/92, FJ 5), i a què se suma també, de manera bifront, el de la *transcendència de la informació* ja que, si bé aquesta suggereix per si mateixa una cura més gran en la contrastació (així, STC 219/92, FJ 5; 240/92, FJ 7), també apunta la utilitat social més gran d'una estretor més petita en la fluïdesa de la notícia."

STC 1 71/90

Veracitat i descrèdit

"[...] *l'absència d'expressions formalment injurioses o innecessàries en un cas o altre (STC 6/1988, 107/1988, 59/1989, 105/1990, 171 i 172 de 1990, 190/1992, 123/1993, 178/1993, 76/1995, 138/1996, 204/1997 i 1/1998), ja que l'article 20.1 de la CE ni protegeix la divulgació de fets que, defraudant el dret de tothom de rebre informació veraç, no són sinó simples rumors, invencions o insinuacions mancades de fonament, ni tampoc no proporciona empara a les insídies o insults (STC 105/1990 i 178/1993).*"

STC 134/1999

Veracitat i fonts objectives de credibilitat

"En aquests pronunciaments i en d'altres (STC 172/1990, de 12 de novembre, FJ 3; 240/1992, de 21 de desembre, FJ 7), la informació «obtinguda rectament» s'ha associat a la diligència observada en la contrastació o verificació del que s'ha informat, que ha de tenir en compte, entre altres extrems, les circumstàncies relatives a la font d'informació. Sobre això hem declarat que quan la font que proporciona la notícia reuneix les característiques objectives que la fan fidedigna, seriosa o fiable, pot ser que no sigui necessària cap més comprovació que l'exactitud de la font (STC 178/1993, de 31 de maig, FJ 5); al contrari, la remissió a fonts indeterminades és insuficient per a donar per complerta la diligència pròpia de l'informador (STC 21/2000, de 31 de gener, FJ 8)."

STC 54/2004

"La ponderació de la diligència o negligència, entre altres extrems, ha de tenir en compte les circumstàncies relatives a la font d'informació, ja que aquesta modula l'abast del deure genèric de contrastació. Aquest deure, certament, s'ha de complir amb una intensitat especial quan la notícia divulgada comporti, pel seu propi contingut, un descrèdit de la persona a la qual es refereix la informació, com vam dir en la STC 240/1992, però és indubtable que *quan la font que proporciona la notícia reuneix característiques objectives que la fan fidedigna, seriosa o fiable, pot ser que no sigui necessària cap més comprovació que l'exactitud o identitat de la font, sobretot si aquesta font es pot esmentar en la informació mateixa [...]. Si el mitjà afectat va rebre aquesta nota, directament o procedent d'una agència o agències que l'haguessin rebut prèviament, no es pot pensar que se li pugui exigir el contrast de la informació amb altres fonts, sinó solament la seguretat que la font era l'òrgan que deia que era. La proximitat d'aquest òrgan a la investigació oficial dels fets difosos es pot entendre, per això, que té prou intensitat per a no necessitar comprovació per altres vies.*"

STC 178/93

"Així, si la font que segons el que ha manifestat l'autora de la informació proporciona aquella dada resulta, en principi, i sense necessitat d'aturar-nos en aquest cas en un altre tipus de consideracions, fiable i solvent, no és necessari en aquests casos, segons té declarat aquest tribunal, cap més comprovació de l'autor de la informació que l'exactitud o la identitat de la font (STC 178/1993, de 31 de maig, FJ 5; 154/1999, de 13 de juny, FJ 5)."

STC 52/2002

"L'ordenament no presta la seva tutela a aquesta conducta negligent, i menys a qui comuniqui com a fets simples rumors o, encara pitjor, meres invencions o insinuacions insidioses, però sí que empara en conjunt la informació obtinguda i difosa rectament, encara que l'exactitud total sigui controvertible."

STC 52/1996

Informació neutral

"Per a comprovar si l'informador ha actuat amb la diligència que li és exigible constitucionalment, també se n'ha de valorar l'objecte de la informació, ja que no és el mateix *l'ordenació i la presentació de fets que el mitjà assumeix com a pròpia que la transmissió neutra de manifestacions d'un altre.*"

STC 28/1996 i 69/2005

"En la STC 52/1996, de 26 de març, FJ 5, per la seva part, distingim els casos en què el periodista es limita a donar compte de declaracions o afirmacions d'un tercer –reportatge neutral– dels casos en què assumeix una determinada versió d'uns fets basant-se en una determinada font, en els quals no som clarament davant d'aquesta figura. I en la STC 136/1999, de 20 de juliol, FJ 17, afirmem que no es pot parlar de reportatge neutral quan

qui el difon no es limita a ser-ne un mer transmissor, és a dir, a comunicar la informació, sinó que utilitza el missatge, no per transmetre una notícia, sinó per a donar-hi una altra dimensió. Per fi, en la STC 134/1999, de 15 de juliol, FJ 4, es recorda que «som davant d'un reportatge neutral si el mitjà de comunicació s'ha limitat a complir la funció transmissora del que ha dit l'altre, encara que el mitjà mateix hagi provocat aquesta informació, sempre que no la manipuli mitjançant el fraccionament arterós en el si d'un reportatge de més extensió, de manera que hi interfereixi amb manifestacions pròpies i el compongui amb textos o imatges el propòsit dels quals sigui, precisament, trencar la neutralitat del mitjà de comunicació respecte del que s'ha transcrit, de manera que aquesta informació hagi deixat de tenir la font en un tercer, per a fer-la seva el mitjà de comunicació que la reproduïx i difon; és a dir, quan el mitjà, tant si ha estat aliè a la generació de la informació com si no, no l'és, i això és el que importa, respecte de la manera en què l'ha transmès al públic»."

STC 1/2005

"El Tribunal Suprem (Sala 1a.), en la sentència de 5 de febrer de 1999, defineix el reportatge neutral de la manera següent: «Som davant de l'anomenat *reportatge neutral*, caracteritzat perquè no és possible qualificar el mateix mitjà informatiu com a autor de la notícia (STC 41/1994, FJ 6), en què el deure de diligència de l'informador es compleix constatant la veritat del fet de la declaració, però sense estendre's a la veracitat del que s'ha declarat, perquè aquesta responsabilitat solament és exigible a l'autor de la declaració (STC 232/1993, 22/1995 i 52/1996).»

STC 336/1993

"Concretament, respecte als casos en què el mitjà autoritza la publicació d'un escrit procedent d'una persona que hi és enterament aliena, hem precisat que «el deure de diligència del director del diari comporta la comprovació de la identitat de la persona que figura com a autor de la carta, abans d'autoritzar-ne la publicació», com és pràctica habitual. Hi hem afegit que, si aquesta diligència específica no és exigible, «no quedarien degudament separats, respectivament, l'exercici de la llibertat d'expressió d'una persona aliena al mitjà, que aquest possibilita en publicar la carta, i el dret que assisteix el diari d'informar d'aquesta opinió als seus lectors»; i això comportaria també que «quedés afectat el dret dels lectors de rebre una informació veraç, que garanteix l'article 20.1 d) de la CE». La comprovació de la identitat de la persona que és autora de l'escrit permet, doncs, que «aquesta assumeixi la responsabilitat si la carta és constitutiva de delictes», ja que, si passa altrament, «s'obriria la porta a la creació d'espais immunes a possibles vulneracions del dret a l'honor garantit constitucionalment»."

STC 336/1993

"El problema se centra a decidir si la veracitat que exigeix l'article 20 de la CE es refereix al fet mateix de les declaracions o s'ha d'estendre també al contingut mateix d'aquestes declaracions. O, en altres termes, si la diligència exigible als professionals de la premsa s'estén solament a comprovar la certesa que aquestes declaracions siguin fetes efectivament i per la persona a qui s'imputen o si, a més, s'estén a comprovar si el que el declarant afirma és cert o no."

STC 41/94

"No som davant d'un reportatge neutral, en què el periodista es limita a donar compte de declaracions o afirmacions d'un tercer, sinó davant d'un article periodístic l'autoria del qual s'ha d'atribuir al periodista que el va redactar i que assumeix una determinada versió d'uns fets basant-se en una determinada font".

STC 53/2006

"En la sentència contra la qual s'ha recorregut s'al·ludeix, sense gaires precisions, a una anomenada teoria del dret nord-americà del titular de premsa (*headline*). Doncs bé, no hi ha cap dubte del paper decisiu que correspon als titulars de premsa en la transmissió d'una notícia i en la configuració subsegüent de l'opinió pública. Això és així, en principi, perquè els destinataris potencials del titular són, per hipòtesi, molt més nombrosos que els lectors de la mateixa notícia. Una circumstància que augmenta quan el titular s'insereix a la portada de la publicació i, sobretot, si en la confecció s'utilitzen caràcters tipogràfics desproporcionats. En efecte, com assenyalàvem en la nostra STC 178/1993, de 13 d'octubre, el dret d'informació s'estén a la notícia que «no passa de ser un mer relat de fets que és encapçalat per un titular igualment limitat a narrar fets, amb la brevetat usual dels titulars» (FJ 3), però no pot emparar titulars que, amb l'eficàcia que els proporciona la mateixa brevetat, a l'abric d'un reportatge neutral, són destinats a sembrar dubtes en el gran públic sobre l'honorabilitat de les persones al·ludides."

STC 54/2004

"Resulta rellevant, així mateix, l'objecte de la informació: si l'«ordenament i la presentació de fets que el mitjà assumeix com a pròpia» o «la transmissió neutra de manifestacions d'un altre»."

STC 41/94, 15/93, 336/93

"La veracitat exigida no ho és del que s'ha transcrit, sinó de la transcripció mateixa, això és, la diligència deguda que ha de provar el mitjà consisteix, justament, en la demostració de la neutralitat respecte del que s'ha transcrit. En efecte, el mitjà de comunicació ha d'acreditar la connexió material de les declaracions del tercer amb l'objecte del reportatge a què s'integren aquestes declaracions, i també l'absència d'indicis racionals de falsedat evident del que s'ha transcrit, per a evitar que el reportatge neutre serveixi indegudament a la divulgació de simples rumors o insídies. Una absència d'indicis de falsedat que es prova amb l'acreditació fefaent que el que s'ha transcrit existeix i coincideix fidelment amb el que ha dit o escrit el tercer, i que a qui s'imputa el que s'ha reproduït és en efecte la font del que s'ha transcrit, a qui, a més, s'ha d'identificar amb exactitud o estar en disposició de fer-ho (STC 41 /1994, 22/1995 i 3/1997). Si el mitjà de comunicació compleix aquest deure de diligència, prova de la seva neutralitat, el responsable de tot el que es diu en les declaracions reproduïdes és l'autor material d'aquestes declaracions, això és, qui les fa, i no qui les reproduceix (STC 3/1997, Sentència del TEDH, *cas Jersild*, de 23 de setembre de 1994)."

STC 134/1999

"[...] hem dit que el mitjà d'informació es limita a donar compte de declaracions o afirmacions de tercers que poden ser atemptatòries contra els drets que garanteix l'article 18.1 de la CE i ha d'acreditar «la veracitat del fet que una determinada persona ha fet unes determinades manifestacions, i no n'hi ha prou simplement del compliment d'un mínim de diligència en la contrastació de la notícia». Mentre que al tercer la declaració del qual es difon li correspon observar, per la seva part, «les exigències comunes del requisit de la veracitat, és a dir, una mínima cura i diligència en la indagació de la veritat i de contrastació del que s'hi afirma». De manera que «la responsabilitat del mitjà solament hi és si resulta que no és cert que el tercer ha declarat el que se li atribueix»."

STC 232/93, 22/95

"La diligència mínima exigible al mitjà de comunicació li imposa, d'una banda, la identificació necessària del subjecte que emet les opinions o notícies, que d'aquesta manera queden limitades per la mateixa credibilitat de l'autor. L'exigència del control de fonament de la informació proporcionada per subjectes externs provocaria una alteració de la funció merament informativa assumida pel mitjà, simplement narrador de les declaracions acusatòries, per a assumir una tasca censora o arbitral que no li és pròpia [...]."

STC 41/94

A tall de resum, la STC 53/2006 (que reproduïx sentències anteriors, com les STC 76/2002, 54/2004, 1/2005) analitza la doctrina jurisprudencial del reportatge neutral en els termes següents:

a) "L'objecte de la notícia ha d'estar constituït per declaracions que imputen fets lesius de l'honor, però que han de ser per si mateixes, això és, com a tals declaracions, notícia i s'ha de posar en boca de persones determinades responsables d'aquestes declaracions (STC 41/1994, de 15 de febrer, FJ 4, i 52/1996, de 26 de març, FJ 5). De manera que s'exclou el reportatge neutral quan no es determina qui va fer aquestes declaracions [STC 190/1996, de 25 de novembre, FJ 4.b].

b) El mitjà informatiu ha de ser un mer transmissor d'aquestes declaracions, i s'ha de limitar a narrar-les sense alterar la importància que tinguin en el conjunt de la notícia (STC 41/1994, de 15 de febrer, FJ 4). De manera que si reelabora la notícia no hi ha reportatge neutral (STC 144/1998, de 30 de juny, FJ 5) i tampoc no n'hi ha quan és el mitjà el que provoca la notícia, això és, en l'anomenat periodisme d'investigació (STC 6/1996, de 16 de gener, VP), sinó que *s'ha de limitar a reproduir una cosa que ja és coneguda, d'alguna manera*.

I prenent com a base això, «quan es reuneixen totes dues circumstàncies, la veracitat exigible es limita a la veritat objectiva de l'existència de les declaracions esmentades i a la fidelitat del contingut: si es presenten totes dues circumstàncies el mitjà ha de quedar exonerat de responsabilitat». Com vam dir en la STC 76/2002, de 8 d'abril, FJ 4, «en els casos de reportatge neutral propi la veracitat exigible es limita a la veritat objectiva de l'existència de la declaració, de manera que el mitjà queda exonerat de responsabilitat

respecte del seu contingut (STC 232/1993, de 12 de juliol, FJ 3). Conseqüentment la més o menys proximitat al reportatge neutral propi modula la responsabilitat pel contingut de les declaracions (STC 240/1992, FJ 7, i 144/1998, FJ 5); d'aquesta manera, l'absència o el compliment imperfecte dels requisits assenyalats determinen l'allunyament progressiu de la seva virtualitat exoneratòria».

Respecte al segon punt, la mateixa sentència n'aclareix una mica més el contingut: «Per tant, encara que en els elements que s'acaben de destacar es pot detectar una certa aproximació al reportatge neutral, no és possible, tanmateix, acceptar que se sigui davant d'aquest tipus d'informació, perquè no consta que es compleixi el segon requisit del reportatge neutral exposat més amunt: que la notícia es limiti 'a reproduir una cosa que ja és, d'alguna manera, coneguda'. En efecte, en aquest cas tot indica que va ser el diari el que va tenir la iniciativa d'oferir com a notícia alguna cosa fins llavors desconeguda.»"

STC 53/2006

Veracitat i exactitud de la informació

"Quan la Constitució requereix que la informació sigui veraç, no priva de protecció les informacions que resultin errònies –o senzillament no provades en judici–, sinó que estableix un deure específic de diligència sobre l'informador, a qui es pot i es deu exigir que el que transmeti com a fets hagi estat objecte de contrast previ amb dades objectives, i es privi, així, de la garantia constitucional qui, defraudant el dret de tothom a la informació, actuï amb menyspreu de la veracitat o falsedat del que s'ha comunicat."

STC 6/88

"D'altra banda, tampoc no és acceptable constitucionalment estimar que l'informador ha incomplert el deure de diligència en l'acompliment de la seva tasca perquè *a posteriori es* demostrï la inexactitud del seu relat, ja que l'ordenament de l'estat democràtic de dret empara la informació obtinguda i difosa rectament, encara que l'exactitud sigui controvertible (STC 6/1986, de 21 de gener, FJ 5), com ocorre en aquest cas."

STC 61/2004

"El rellevant per a la veracitat informativa no és que *a posteriori es* provi en un procés la realitat dels fets, sinó el grau de diligència observat per a la comprovació abans de publicar-los."

STC 59/2006

"Pot ser que, malgrat això, la informació resulti errònia, la qual cosa òbviament no es pot excloure del tot. Les afirmacions errònies, però, són inevitables en un debat lliure, de tal manera que en cas d'imposar-se *la veritat* com a condició per al reconeixement del dret, l'única garantia de la seguretat jurídica és el silenci."

STC 105/90

"Arribats aquí, s'ha de determinar, doncs, si, com sostenen els recurrents en empara, l'error o inexactitud en què va incórrer l'autora de la informació –qualificació dels recurrents– revela una actitud diligent; o si, com mantenen el Ministeri Fiscal i la representació processal del demandant en el procés *a quo*, es tracta d'una conducta negligent en la narració del que s'ha informat que no la fa veraç a l'efecte de l'article 20.1."

STC 52/2002

"La incorporació d'una rectificació quan es produeix de manera espontània per l'autor mateix de la informació o el mitjà que la va divulgar, per iniciativa pròpia o per indicació de l'interessat, és sens dubte revelador de l'actitud del mitjà d'informació o del periodista en la recerca de la veracitat del que s'ha informat [...]. Aquesta rectificació, i l'abast amb què va ser feta, mostra que en aquest cas l'error fàctic no va ser maliciós i que, per tant, l'informador no va actuar amb menyspreu a la veracitat o falsedat del comunicat, i defraudés així el dret de tothom de rebre informació veraç."

STC 240/92 i 59/2006

"La promptitud en la rectificació de la dada publicada per error prova la diligència en la recerca de la veritat de la informació."

STC 76/2002

L'element comú de l'interès públic

"La llibertat de l'article 20.1.d té per objecte comunicar i rebre lliurement informació sobre fets o, potser més restringidament, sobre fets que es considerin noticiables."

STC 107/88

"L'efecte legitimador del dret d'informació que es deriva del valor preferent que té requereix, per tant, no solament que la informació sigui veraç –requisit necessari exigint directament per la mateixa Constitució, però no suficient–, sinó que la informació tingui rellevància pública, cosa que comporta que la informació veraç que no en té no mereix la protecció jurisdiccional especial."

STC 171/90

"Les intromissions en l'honor i la intimitat personal requereixen no solament que la informació compleixi la condició de veracitat, sinó també que el contingut es desenvolupi en el marc de l'interès general de l'assumpte a què es refereix; d'una altra manera el dret d'informació es convertiria en una cobertura formal per a atemptar, excedint el discurs públic en què s'ha de desenvolupar, sense cap mena de límit i amb abús de dret, a l'honor i la intimitat de les persones, amb afirmacions, expressions i valoracions que resultin injustificades perquè no tenen valor per a formar l'opinió pública sobre l'assumpte d'interès general que és objecte de la informació."

STC 171/90

"D'altra banda, tampoc no es pot estimar que la difusió de les fotografies controvertides fos emparada en un interès públic constitucionalment prevalent. Hem declarat que aquest interès hi és quan la informació que es comunica és rellevant per a la comunitat, cosa que justifica l'exigència que s'assumeixin pertorbacions o molèsties ocasionades per la difusió d'una determinada notícia (STC 134/1999, de 15 de juliol, FJ 8; 154/1999, de 14 de setembre, FJ 9; 52/2002, de 25 de febrer, FJ 8). En aquest punt, com advertim en la STC 115/2000, FJ 9, és decisiu determinar si som davant d'uns fets o circumstàncies susceptibles d'afectar el conjunt dels ciutadans, la qual cosa és substancialment diferent, sia de la simple satisfacció de la curiositat humana per a conèixer la vida d'altres, o bé del que segons el parer d'un dels mitjans esmentats pot ser informat en un determinat moment (STC 134/1999, FJ 8, entre moltes d'altres). Perquè hem declarat que la preservació d'aquest reducte d'immunitat solament pot cedir, quan es tracta del dret a la informació, si el que es difon afecta, per l'objecte i el valor que té, l'àmbit públic, que no coincideix, és clar, amb el que suscita merament la curiositat aliena (STC 29/1992, d'11 de febrer, FJ 3)."

STC 83/2002

"Cal recordar sobre això que una informació té rellevància pública perquè serveix a l'interès general en la informació, i ho fa per a referir-se a un assumpte públic, i que és precisament la rellevància comunitària de la informació l'únic que pot justificar l'exigència que s'assumeixin pertorbacions o molèsties ocasionades per la difusió d'una determinada notícia, de manera que solament quan el que s'ha informat resulta d'interès públic o general, la qual cosa no s'esdevé en aquest cas amb l'extrem de la informació qüestionada, es pot exigir a qui afecta o pertorba el contingut de la informació que, malgrat això, la suporti en nom del coneixement general i de la difusió de fets i situacions que interessin la comunitat (STC 134/1999, de 15 de juliol, FJ8; 154/1999, de 14 de setembre, FJ 9)."

STC 52/2002

"No s'ha de confondre la rellevància pública d'una determinada informació amb el caràcter noticable que tingui, ja que ni són els mitjans de comunicació els cridats per la CE per a determinar què és de rellevància pública o no, ni això es pot confondre amb l'objecte difús d'un dret inexistent de satisfer la curiositat aliena (STC 20/1992, FJ 3). L'article 20.1.d de la CE, en garantir els drets de comunicar i de rebre lliurement informació, no protegeix la satisfacció de la mera curiositat dels qui componen el públic en general, sinó l'interès col·lectiu en la informació, cosa que no s'ha d'identificar sense més ni més amb el que per al mitjà de comunicació pot resultar noticable (STC 105/1983, 159/1986 i 168/1986)."

STC 134/1999

"Les circumstàncies en què les fotografies van ser captades, van ser difoses i van ser presentades tornen a posar en relleu que, en aquest cas, no es justifica el descens de les barres de reserva imposades pel mateix recurrent; a aquest efecte és irrellevant la sola dada que les imatges fossin captades en una platja, com a lloc obert a l'ús públic, ja que això no elimina la circumstància rellevant que van ser obtingudes en el cercle íntim de les

persones afectades, sense que aquestes persones, ateses totes les circumstàncies concurrents, descuidessin la intimitat personal i familiar, i l'obrissin així al coneixement públic.

[...] En aquest cas, és clar que la revelació de les relacions afectives del recurrent, propòsit inequívoc del reportatge en què s'inclouen les fotografies controvertides, no té cap transcendència per a la comunitat perquè no afecta el conjunt dels ciutadans ni la vida econòmica o política del país, al marge de la mera curiositat generada per la mateixa revista en aquest cas en atribuir un valor noticable a la publicació de les imatges tan repetides, cosa que no ha de ser confós amb un interès públic digne de protecció constitucional."

STC 83/2002

Persones públiques

"Referent a això, hem establert que «les persones que tenen un càrrec d'autoritat pública, o les que tenen relleu polític, certament estan sotmeses a la crítica en un estat democràtic» i, si bé no queden privades de ser titulars del dret a l'honor, «aquest honor es debilita, proporcionalment, com a límit extern de les llibertats d'expressió i informació, quan els titulars són persones públiques, exerceixen funcions públiques o resulten implicades en assumptes de rellevància pública, obligades per això a suportar un cert risc que els seus drets subjectius de la personalitat resultin afectats per opinions o informacions d'interès general, ja que així ho requereixen el pluralisme polític, la tolerància i l'esperit d'obertura, sense els quals no hi ha societat democràtica»."

STC 101/2003, 136/2004

"La protecció constitucional de la llibertat d'informació es redueix si aquesta llibertat no es refereix a personalitats públiques que, com que han optat lliurement per aquesta condició, han de suportar un cert risc d'una cessió dels drets de la personalitat, per la qual cosa, en correspondència amb això, es debilita l'eficàcia d'aquesta protecció en els casos d'informació i opinió sobre conductes privades que no tenen interès públic."

STC 105/90

"Això és predicable amb tota la intensitat en el cas de qui ocupa càrrecs públics, amb independència de la institució a què serveixin, com a conseqüència de la funció que compleixen les llibertats d'expressió i d'informació en un sistema democràtic. Els seus titulars han de suportar les crítiques o les revelacions encara que *dolguin, xoquin o inquietin*."

Sentència del TEDH de 8 de juliol de 1986, *cas Lingens*, esmentada en la STC 76/95

"Els fets del procés se situen en l'àmbit del debat polític, que forma part del nucli més protegit del dret a l'expressió lliure d'idees i opinions [...]. Les crítiques constitueixen una servitud de l'activitat pública o política. I la llibertat d'expressió «no solament empara crítiques més o menys innòcues i indiferents, sinó també les altres que molestin, inquietin, disgustin o enutgin l'ànim de la persona a qui es dirigeixen, de manera que els límits permissibles de la crítica són més amplis quan aquesta crítica es refereix a les persones que, com que es dediquen a activitats polítiques, estan exposades a un control més rigorós de les actituds i manifestacions que si es tractava de particulars sense projecció pública»."

STC 85/1992

"[...] els límits de la crítica admissible són més amplis quan es dirigeix contra el Govern que quan recau sobre un particular, fins i tot si es tracta d'un polític. Es reconeix explícitament que això no impedeix que les autoritats estatals competents «adoptin mesures, fins i tot penals, dirigides a reaccionar de manera adequada i no excessiva davant d'imputacions difamatòries desproveïdes de fonament o formulades de mala fe»."

STC 190/92

"Això no significa de cap manera que, en consideració al caràcter públic, les persones esmentades quedin privades de ser titulars del dret a l'honor que garanteix l'article 18.1 de la CE (STC 190/1992, FJ 5; i 105/1990, FJ 8) [STC 336/1993, de 15 de novembre, FJ 5.a]. També en aquest àmbit cal respectar la reputació aliena (article 10.2 del CEDH, STEDH *cas Lingens*, de 8 de juliol de 1986, §§ 41, 43 i 45, i *cas Bladet Tromso i Stensaas*, de 20 de maig de 1999, §§ 66, 72 i 73) i l'honor, perquè aquests drets «constitueixen un límit del dret d'expressar-se lliurement i de la llibertat d'informar» (STC 232/2002, de 9 de desembre, FJ 4; 297/2000, d'11 de desembre, FJ 7; 49/2001, de 26 de febrer, FJ 5; i 76/2002, de 8 d'abril, FJ 2)."

STC 39/2005

En la categoria de *personatges públics* s'han d'incloure, sens dubte, les autoritats i els funcionaris públics, que han de suportar, en aquesta condició, que les actuacions en l'exercici dels càrrecs i funcions siguin sotmeses a l'escrutini de l'opinió pública i, en conseqüència, que no solament es divulgui informació sobre el que diguin o facin en l'exercici de les funcions, sinó, fins i tot, sobre el que diguin o facin al marge d'aquest exercici, sempre que tingui una relació directa i evident amb l'acompliment dels càrrecs (STC 148/2001, de 27 de juny, FJ 6). En aquests casos, i mentre el que es divulga es refereixi directament a l'exercici de les funcions públiques, l'individu no hi pot oposar sense més ni més els drets de l'article 18.1 de la CE. Al contrari, fora d'aquests casos, i quan el que es divulga vagi acompanyat d'expressions formalment injurioses o es refereixi a qüestions la revelació o divulgació de les quals és innecessària per a la informació, és evident que el personatge públic és, amb caràcter general, un particular com qualsevol altre (STC 192/1999)."

STC 54/2004

Persones de notorietat pública

"L'altre factor per a detectar la rellevància pública del conjunt té com a suport un dels elements de la notícia o de l'opinió, el protagonista, la persona de qui es parla i sobre qui s'escriu, que perfila fins a quin grau ha donat a la seva pròpia persona, amb caràcter habitual i permanent, una projecció pública, que li pot ser donada per la condició intrínseca del lloc que ocupa en l'estructura social i el paper que representa en aquest gran teatre del món, o li pot ser sobrevinguda, circumstancialment, per raó d'esdeveniments aliens a la seva voluntat i, en certa manera, a la dels altres. Uns i altres, els qui voluntàriament es dediquen a professions o activitats amb una notorietat pública inherent i actuen a l'escenari, de manera real o metafòricament, sota la potent llum engegadora de la publicitat constant, és clar que han d'acceptar, com a contrapartida, les opinions, fins i tot adverses, i les revelacions de circumstàncies de la seva professió, i fins i tot personals."

STC 76/95

"[...] el risc assumit pel personatge amb notorietat pública no implica minoració del dret a la intimitat o a l'honor o a la pròpia imatge, l'extensió i eficàcia del qual continua essent la mateixa que la de qualsevol altre individu. Tan sols significa que no poden imposar el silenci als qui únicament divulguen, comenten o critiquen el que ells mateixos han revelat, sense perjudici que la disposició sobre una informació feta pública per la seva pròpia font no justifiqui l'ús d'expressions formalment injurioses o innecessàries, ni la revelació d'altres dades no divulgades amb antelació pel tercer o que no tinguin una connexió evident i directa amb el que va ser revelat."

STC 134/1999

"Els artistes professionals de l'espectacle (o els qui pretenen arribar a ser-ho), que tenen el dret a la imatge com qualsevol altra persona llevat de les limitacions derivades de la publicitat de les seves actuacions o la seva pròpia notorietat, consenten amb freqüència la captació o reproducció de la seva imatge, fins i tot amb afecció a la intimitat, perquè sigui objecte d'explotació comercial."

STC 117/94

"En efecte, el recurrent és, sens dubte, una persona amb notorietat pública per diverses raons, entre les quals hi ha la seva presència freqüent en els mitjans de comunicació exposant al coneixement de tercers la seva activitat professional, de manera que es pot incloure en el grup dels subjectes que, juntament amb els qui tenen atribuïda l'administració del poder públic, per la seva activitat assumeixen un risc més gran davant d'informacions que els concerneixen."

STC 83/2002

"Qui per voluntat pròpia dóna a conèixer a la llum pública uns determinats fets que concerneixen la seva vida familiar, exclou aquests fets de l'esfera de la intimitat [...]. Preval el dret a la informació sobre la protecció a la intimitat amb relació als fets [...] divulgats pels mateixos afectats per aquesta informació."

STC 197/91

"El criteri que s'ha d'utilitzar, en la comprovació d'aquesta rellevància pública o privada de la informació, varia segons la condició pública o privada de l'implicat en el fet objecte de la informació o el grau de projecció pública que aquest implicat hagi donat, de manera regular, a la seva pròpia persona, ja que els personatges públics o dedicats a activitats que persegueixen notorietat pública accepten voluntàriament el risc que els drets subjectius de personalitat resultin afectats per crítiques, opinions o revelacions adverses i, per tant,

el dret d'informació arriba, amb relació a aquests personatges, al nivell màxim d'eficàcia legitimadora, en la mesura en què la seva vida i conducta moral participen de l'interès general amb més intensitat que la de les persones privades que, sense vocació de projecció pública, es veuen involucrades circumstancialment en assumptes de transcendència pública, a les quals, per tant, cal reconèixer un àmbit superior de privacitat, que impedeix concedir transcendència general a fets o conductes que haurien de ser relatius a personatges públics."

STC 172/90

"No obstant això, com declarem en la STC 115/2000, de 10 de maig, FJ 5, si bé els personatges amb notorietat pública inevitablement veuen reduïda l'esfera d'intimitat, també és cert que, més enllà d'aquest àmbit obert al coneixement dels altres, continuen tenint intimitat i, per tant, el dret constitucional que la protegeix no queda minorat en l'àmbit que el subjecte s'ha reservat i la seva eficàcia com a límit al dret d'informació és igual que la de qui no té cap notorietat (STC 134/1999, de 15 de juliol, FJ 7, per totes). Doncs bé, la notorietat pública del recurrent en l'àmbit de l'activitat professional, i en concret la projecció pública en el camp de les finances, no el priva de mantenir, més enllà d'aquesta esfera oberta al coneixement dels altres, un àmbit reservat de la seva vida com és el que incumbeix a les seves relacions afectives, sense que la seva conducta en aquestes activitats professionals elimini el dret a la intimitat de la seva vida amorosa, si per voluntat pròpia decideix, com en aquest cas, mantenir-la allunyada del coneixement públic ja que correspon a cada persona delimitar l'àmbit d'intimitat personal i familiar que reserva al coneixement aliè."

STC 83/2002

Les persones privades

"L'eficàcia justificadora de les llibertats esmentades perd la raó de ser en cas que s'exercitin en relació amb conductes privades mancades d'interès públic, la difusió i els enjudiciaments públics de les quals són innecessaris, per tant, per a formar l'opinió pública lliure en consideració a la qual es reconeix la posició prevalent que tenen."

STC 107/88

"La víctima de l'accident era algú que era allà casualment, un veí com un altre, un ciutadà comú, sense cap rellevància pública. Aquí es produeix, doncs, una inversió del plantejament, des del moment en què «la informació no es refereix a personalitats públiques, sinó a persones privades que no participen voluntàriament en la contesa pública» (STC 165/1987), de manera que s'inverteix l'ordre de preferència dels drets en col·lisió. Aquesta matisació adquireix una importància especial en aquest cas, ja que en el marc d'una crítica de la desídia municipal i, per tant, en l'exercici de la llibertat d'expressió, es deixen anar epítets despectius a uns particulars. El to irònic o de burla, que és admissible per a la crítica dels personatges públics responsables de l'ofensa, a cap dels quals no s'esmenta ni tan sols perifràsticament, resulta inoportú, inadequat i recusable quan arbitràriament i cruelment té com a objectiu les víctimes, sense venir al cas cap utilitat funcional."

STC 170/94

"No hi ha cap dubte sobre la consideració dels esdeveniments de rellevància penal com a esdeveniments noticiables (STC 178/1993, de 31 de maig, FJ 4, i 320/1994, de 28 de novembre, FJ 5). I això amb independència fins i tot del caràcter de subjecte privat de la persona afectada per la notícia, com és el cas (per totes, STC 154/1999, de 14 de setembre, FJ 4; 52/2002, de 25 de febrer, FJ 8; i 121/2002, de 20 de maig, FJ 4). La consideració esmentada, però, no pot incloure la individualització, directa o indirecta, dels qui són víctimes dels esdeveniments, llevat que hagin permès aquest coneixement general o l'hagin facilitat. Aquesta informació ja no és d'interès públic, perquè és innecessària per a transmetre la informació que es pretén."

STC 127/2003

"Aquesta consideració és molt més notòria i més greu respecte de l'afirmació que el pilot esmentat, un home casat i amb fills, «vivía amb altra dona, una hostessa d'Iberia, que està embarassada de set mesos», ja que aquesta afirmació, que si és certa pot estar emparada potser, en determinades circumstàncies, en el dret d'informació si es refereix a un personatge públic, no pot trobar justificació de cap manera en el cas debatut aquí, ja que es tracta d'una persona privada, la participació de la qual en un fet d'interès general ocorregut en l'exercici de la seva professió pot autoritzar l'informador a sotmetre a crítica la seva personalitat com a gestor del servei públic de transport aeri, però no a lliurar a

la curiositat de l'opinió pública aspectes reservats de la vida privada més íntima, que no tenen en absolut cap mena de connexió amb el fet de la informació."

STC 172/1990

"Això ocorre especialment [...] amb relació a persones privades involucrades en un esdeveniment de rellevància pública, i si es comuniquen fets que n'afecten l'honor o la intimitat que són manifestament innecessaris i irrelevants per a l'interès públic de la informació. En aquests casos es pot estimar que qui disposa del mitjà de comunicació l'utilitza no amb una funció informativa en sentit propi, emparada per la posició preferent, sinó amb una finalitat difamatòria o vexatòria «de manera innecessària i gratuïta en relació amb aquesta informació» (STC 105/90)."

STC 171/90

Mesures cautelars

"Hi ha, doncs, com es veu bé, dos tipus diferents de mesures. L'una atribueix a l'òrgan judicial la potestat d'acordar el segrest dels suports de la informació, quan n'hi hagi, és clar. L'altra, que la prohibició d'emetre, si bé equival al segrest quan la informació és en un suport material, també es pot emprar, com ocorre en aquest cas, per a impedir que es difongui aquella informació que està en dubte, que és precisament l'activitat delictiva a la qual es refereix el precepte, i impedir així l'ús del mitjà pel qual es pretén divulgar el missatge presumptivament lesiu dels drets fonamentals d'un tercer; [...] per això, solament es pot concloure que una interdicció com aquesta, a diferència del segrest de publicacions, tan sols pot tenir com a únic fi legítim emparar la víctima eventual d'una activitat delictiva (article 13 de la LEC), i impedir així que aquesta activitat prossegueixi o es reiteri, a risc que el dany suposadament infligit sigui encara més gros o es torni irreversible."

STC 187/1999

Clàusula de consciència

"Cal partir de l'article 20.1.d de la CE, que reconeix el dret de comunicar o rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió i que remet tot seguit al legislador la tasca de regular el dret a la clàusula de consciència i al secret professional a l'exercici d'aquestes llibertats. El dret a la clàusula de consciència adquireix amb això en el nostre dret rellevància constitucional, particularitat significativa respecte als ordenaments jurídics pròxims, en els quals aquest dret solament es reconeix directament o indirectament i amb un contingut variable quant a l'abast de la clàusula, tant si és en la mateixa llei sobre això el cas més rellevant com a referent normatiu de la qual el constitueix la Llei francesa de 1935, reguladora de l'estatut periodístic, que va comportar la incorporació del dret a l'article 761.7 del *Code du travail*, com en els convenis col·lectius aplicables en les empreses de comunicació, com és el cas italià. El reconeixement de l'article 20.1.d de la CE del dret a la clàusula de consciència no ha tingut desenvolupament legislatiu en el nostre ordenament fins a la Llei orgànica 2/1997, de 19 de juny, cosa que no ha obstat perquè fos invocat com a dret constitucional que és ni fos regulat en alguns codis deontològics professionals, estatuts de redacció o convenis col·lectius, possibilitat aquesta darrera d'incorporació convencional de referències a drets fonamentals admesa per la nostra jurisprudència des de la STC 58/1985."

STC 225/2002

"No és ocios recordar que la diferenciació progressiva de la llibertat d'informació respecte de la d'expressió, a mesura que la transmissió dels fets i les notícies ha adquirit històricament importància essencial, va comportar no solament el reconeixement del dret a la informació com a garantia d'una opinió pública lliure en un estat democràtic, sinó l'exigència d'evitar que l'exercici d'aquest dret que feien les empreses de comunicació, generalitzades com a mitjans de transmissió de notícies, atemptés contra la finalitat del dret o contra l'exercici dels professionals que hi fan serveis, titulars alhora de la mateixa llibertat d'informació. És respecte a aquests professionals que té sentit el reconeixement del dret a la clàusula de consciència com a garantia d'un espai propi per a l'exercici d'aquella llibertat davant de la imposició incondicional del de l'empresa de comunicació, això és, davant del que històricament es designava com a *censura interna de l'empresa periodística*. També, però, com a manera que tenia el professional del mitjà d'assegurar la transmissió de tota la informació, i així contribuir a preservar el pluralisme que justifica el reconeixement del dret, reforçar les oportunitats de formació d'una opinió pública no manipulada i pal·liar l'efecte silenciador que, per la seva pròpia estructura, pot produir el *mercat* de la comunicació."

STC 199/1999

"El periodista té dret de preservar la independència davant de situacions de mutació ideològica des del moment en què la consideri realment amenaçada, i evitar així conflictes amb l'empresa de comunicació (que legítimament pot alterar la línia ideològica) i riscos d'incompliment que, si hi continuava, es podrien donar i provocar-li perjudicis quant a la seva legítima discrepància ideològica amb la tendència editorial nova. No hi ha cap dubte, per tant, que aquesta protecció tan bàsica com taxativa oferta per l'article 20.1.d de la CE inclou la paralització immediata de la prestació laboral davant de problemes de consciència com els descrits, fins i tot amb caràcter previ al seguiment de les vies jurisdiccionals i amb independència dels resultats de l'exercici posterior de les accions esmentades. I és que el que es debat en aquests terrenys no és la intensitat desitjable en la tutela oferta pel dret a la clàusula de consciència, sinó els nivells mínims o elementals que fan recognoscible la cobertura constitucional examinada."

STC 225/2002

Secret professional

"[...] en cap moment l'autor de la informació no ha manifestat o al·legat que hagués emprat diligència en comprovar la veracitat de les seves assercions i tampoc en les actuacions judicials, o en aquest recurs d'empara no hi ha cap circumstància o dada que permeti apreciar que s'hagués preocupat en absolut de prendre's la pena de contrastar mínimament aquesta veracitat, ja que no es compleix aquest deure específic de diligència amb la simple afirmació que el que s'ha comunicat és cert o amb al·lusions indeterminades a fonts policials o col·legues del mort quan, a aquest efecte, manquen de rellevància la remissió a fonts anònimes o genèriques. La qual cosa, sens dubte, no implica, de cap manera, que l'informador estigui obligat a revelar les seves fonts de coneixement, sinó tan sols a acreditar que ha fet alguna cosa més que menysprear la veracitat o falsedat de la seva informació, de manera que l'ha reduïda a una sèrie rumors i insinuacions vexatòries que no mereixen protecció constitucional."

STC 123/93